

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HİKÂYELERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

(*Eski Ahbap, Roçild Bey, Recm, Gençlik ve Güzellik, Tanrı Misafiri, Leyla İle Mecnun, Sönmüş Yıldızlar, Olağan İşler*)

Oğuzhan KARABURGU

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

101954

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM TEZLİ
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak hazırlanmıştır

TEZ DANIŞMANI

Yard. Doç. Dr. İsmet EMRE

SİVAS
Haziran 2001

107954

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

.....
Başkan : Prof. Dr. Nâzım H. POLAT

.....
Üye : Yard. Doç. Dr. İsmet EMRE (Danışman)

.....
Üye : Yard. Doç. Dr. Süheyla SEÇKİN

Onay

Yukarıda imzaların, adigeçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..11. / 10. / 2001

Uğur

Prof Dr. Uğur NUTKU
Enstitü Müdürü

ÖZET

Cumhuriyet dönemi Türk yazarlarının önde gelen isimlerinden biri olan Reşat Nuri Güntekin, bir çok türde yüze yakın eser vermiştir. Eser verdiği edebî türlerden biri de hikâyedir.

Bu çalışma Reşat Nuri Güntekin'in yayınlanmış yedi hikâye kitabında yer alan 110 hikâyeyi kapsamaktadır.

Çalışmamız, Giriş, Reşat Nuri Güntekin'in Hayatı, İnceleme, Reşat Nuri Güntekin'in Hikâyeleri ile İlgili Dokümanlar, Kaynakça ve İndeksten oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Reşat Nuri Güntekin'e kadarki Türk hikâyeciliğinin bir panoraması çizilmiştir. Ardından Reşat Nuri Güntekin'in hayatı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

İnceleme kısmında ise hikâyelerin tamamı ortak yapı, tema, zaman, mekân ve şahıs kadrosu bakımından incelenmiştir.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeleri ile ilgili dokümanların yer aldığı kısımda da Reşat Nuri Güntekin'in kitaplarına girmemiş hikâyelerinin bir dökümü verilerek bu hikâyelerden örnekler yayınlanmıştır.

Çalışmamız boyunca faydalandığımız eserlerin tamamı kaynakça kısmında verilmiştir. İndeks ise şahıs, yer, eser, gazete ve dergi isimlerinden oluşturulmuştur.

ABSTRACT

As one of the most outstanding figures of Republic Period, Reşat Nuri Güntekin produced nearly 100 works in various genres, and the story is one of them.

This study contains 110 stories published in his seven story books.

And this study consists of Introduction, The Life of Reşat Nuri Güntekin, Analysis, Documents of Reşat Nuri Güntekin's Stories, Bibliography and Index.

In introduction part, the panoramic view of Turkish storytelling up to Reşat Nuri Güntekin is drawn and then, information about the life of Reşat Nuri Güntekin is given. In Analysis, all of the stories are analysed in terms of common structure, theme, time, scene and characters. The next chapter including the documents of Reşat Nuri Güntekin's stories contains the examples and list of the stories which are not found in his books.

Bibliography part includes the sources used throughout this study. And Index contains the names of the people, places, books, newspapers and magazines.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR.....	VII

GİRİŞ

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'E KADAR TÜRK HİKÂYECİLİĞİ.....	1
--	---

BİRİNCİ BÖLÜM

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HAYATI

I. AİLESİ	13
II. HUSUSİ HAYATI.....	13
III. MİZACI	14
IV. EDEBİ HAYATI	15
V. ESERLERİ.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HİKÂYELERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

I. HİKÂYELERDE ORTAK YAPILAR.....	23
II. HİKÂYELERİN TEMATİK İNCELEMESİ	43
A. Aşk Temasını İşleyen Hikâyeler	43
1. İmkânsız Aşk	43
2. Yasak Aşk	44
3. Temiz Aşk	46
B. Aile Temasını İşleyen Hikâyeler	47
1. Karı-Koca Münasebetlerini İşleyen Hikâyeler	47
2. İhanet Temasını İşleyen Hikâyeler	49
C. Çocuk Temasını İşleyen Hikâyeler.....	52

D. Sahtekârlık, Hilekârlık Temasını İşleyen Hikâyeler	56
E. Sosyal Temaları İşleyen Hikâyeler.....	58
F. Diğer Temaları İşleyen Hikâyeler	60
III. HİKÂYELERDE ZAMAN.....	62
IV. HİKÂYELERDE MEKÂN.....	67
V. HİKÂYELERDE ŞAHIS KADROSU	71
A. Sosyal Durumları Bakımından Şahıs Kadrosu	71
1. Cinsiyet ve Yaş.....	71
2. Sosyal Statü (Meslekler).....	73
B. Tipleri Bakımından Şahıs Kadrosu	74
1. Erkekler	75
a. Hoppa, Çapkın Tipler	75
b. Vurguncu, Dolandırıcı Tipler	77
c. Kılıbık Tipler.....	78
d. Diğer Tipler	79
2. Kadınlar.....	80
a. Aşk Kadını Tipi.....	80
b. Ev Hanımı Tipi	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HİKÂYELERİ İLE İLGİLİ DOKÜMANLAR VE KİTAPLARINA GİRMEMİŞ HİKÂYELERİNDEN ÖRNEKLER

1. R.N.G.'İN HİKÂYELERİNİN KÜNYELERİ.....	84
2. HİKÂYE KİTAPLARININ İHTİVA ETTİĞİ METİNLER	86
3. HİKÂYELERİN ALFABETİK LİSTESİ.....	87
4. R.N.G.'İN KİTAPLARINA GİRMEMİŞ HİKÂYELERİ.....	89
5. FARKLI İSİMLERLE YAYINLANAN HİKÂYELER	93
6. KİTAPLARINA GİRMEMİŞ HİKÂYELERİNDEN ÖRNEKLER	94
SONUÇ.....	123
KAYNAKÇA	126
İNDEKS.....	129

ÖN SÖZ

Tanzimat ile başlayan medeniyet değıştirme faaliyeti, bir çok alanda olduğu gibi edebiyat alanında da yeni tür ve şekiller arama gayreti içinde roman, hikâye, tiyatro gibi batılı türleri edebiyatımıza sokmuştur.

Cumhuriyet dönemi Türk romanında önemli bir yere ve isme sahip olan Reşat Nuri Güntekin, romanın dışında çeşitli türlerde eserler vermiştir. Eser verdiği türlerden biri de hikâyedir. Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinin 200'ü aşmasına rağmen bu zamana kadar hikâyeci sıfatıyla dikkat çekmemiş, bu sebeple de hikâyeleri üzerinde bir çalışma yapılmamıştır.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerini konu alan bu çalışma Giriş, Reşat Nuri Güntekin'e Kadar Türk Hikâyeciliği, Birinci Bölüm Reşat Nuri Güntekin'in Hayatı, İkinci Bölüm Reşat Nuri Güntekin'in Hikâyeleri Üzerinde Bir İnceleme, Üçüncü Bölüm Reşat Nuri Güntekin'in Hikâyeleri İle İlgili Dokümanlar ve Kitaplarına Girmemiş Hikâyelerinden Örnekler, Sonuç, Kaynakça ve İndeks gibi bölümlerden oluşmaktadır. Giriş kısmında Reşat Nuri Güntekin'e kadar Türk hikâyesinin bir panoraması çizilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde ise Reşat Nuri Güntekin'in hayatı ve kişiliği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeleri, ortak yapı, tema, zaman, mekân ve şahıs kadrosu bakımından incelenmiştir. Üçüncü bölümde Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeleri ile ilgili dokümanlar sistematize edilerek verilmiştir. Yazarın, ilk iki hikâye kitabı bugüne kadar Latin harfleriyle yayınlanmamıştır. Bu eserleri de Latin harflerine aktararak kitaplarına girmemiş hikâyelerinden örneklerle beraber çalışmamızın üçüncü bölümünde değerlendirdik.

Hikâyelerden yapılan alıntıların sonunda eser isimleri kısaltılarak verilmiştir.

Sonuç kısmında incelememizin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Kaynakçada çalışmamız boyunca faydalandığımız eserlerin tamamı verilmiştir. Bazı çalışmalar direkt Reşat Nuri Güntekin ile ilgili olmamakla beraber, teknik ve metot bakımından faydalanmamız hasebiyle burada gösterilmiştir.

Henüz müttekâmil surette tamamlanamamış edebiyat tarihimizin Reşat Nuri Güntekin şubesine katkılarda bulunacağı inancında olduğumuz bu çalışmanın, elbette eksiklikleri, hataları olacaktır. Bu hata ve eksikliklerin samimi çalışmamızın zaaf anları olarak telakki edilmesini umuyoruz.

Bu çalışmanın her aşamasında yakın ilgi ve itinasını esirgemeyen, daha rahat ortamlarda çalışmamı temin etmek için çırpınan sevgili eşim İpek Ülkü KARABURGU'ya ve tezimin kusursuz olması için yardım ve rehberlikte bulunan tez hocam Yrd. Doç. Dr. İsmet EMRE'ye teşekkürü borç biliyorum.

Oğuzhan KARABURGU

KISALTMALAR

a. g. e.	: Adı geçen eser
a. g. m.	: Adı geçen makale
a. y.	: Aynı yer
Bakz.	: Bakınız
ev.	: Çeviren
E. A.	: Eski Ahbap
haz.	: Hazırlayan
K. E.	: Kânun-ı evvel
K. S.	: Kânun-ı sâni
L. M.	: Leyla ile Mecnun
O. İ.	: Olağın İşler
R. B.	: Roçild Bey
R. G. G.	: Recm, Gençlik ve Güzellik
S. Y.	: Sönmüş Yıldızlar
T. E.	: Teşrin-i evvel
T. M.	: Tanrı Misafiri
T. S.	: Teşrin-i sâni

GİRİŞ

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'E KADAR TÜRK HİKÂYECİLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ

En dar manasıyla bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması anlamına gelen hikâye, edebiyat tarihimiz içerisinde temsil ettiği metinler bakımından çeşitlilik gösterir (Anlatı, benzetme, tarih, destan, kıssa, masal, lâtife, fikra, hurafe, roman, siyer, menkıbe, maktel gibi) ¹.

Tür olarak hikâye, sözlü gelenekle başlayan çizgide, destanlara kadar uzanır. Pertev Naili Boratav, roman ve hikâyemizin kaynaklarını izah ederken romanın kaynağını destan; hikâyenin ise masal olduğunu söyler ².

İslâmiyet'in kabulünden önce ve sonra farklı duyuş tarzları hemen dikkati çeker. Medeniyetteki değişiklik her alanda olduğu gibi edebî alanda da kendini gösterir. Edebiyatımız, çeşitli zümrelerin "algılama" ve "yaratma" tarzlarına göre kollara ayrılır. Halka ve yüksek zümreye seslenenlerin farklılığı, edebiyatımızın "Yüksek Zümre" ve "Halk" edebiyatı diye adlandırılmasını zaruri kılar.

Bütün bu zümreleri "Eski Edebiyat" başlığı altında toplayan Mustafa Nihat Özön, eski edebiyatımızdaki hikâyeleri beş madde hâlinde tasnif eder: ³

1. Klâsik edebiyatımızın manzum hikâyeleri
2. Aynı edebiyatın mensur hikâyeleri
3. Halk arasında yazılışından okunan hikâyeler
4. Halk arasında ağızdan ağıza aktarılan hikâyeler
5. Zümrelerin kendi amaçlarına uygun şekle soktukları hikâyeler

¹ İnci Enginün-Mustafa Kutlu, "Hikâye" maddesi, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. IV, s. 225.

² Pertev Naili Boratav, "İlk Romanlarımız", *Folklor ve Edebiyat*, C. I, Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş., İstanbul 1982, s. 304.

³ Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman* (bsk. haz. Alpay Kabacalı), İletişim Yayınları, 2.b., İstanbul 1985, s. 39-40.

Fars edebiyatının tesirinde gelişen Klâsik Türk edebiyatı, dinin şekillendirdiği bir dünyayı dile getirir. Klâsik şiirimiz Fars ve Arap şiirinin dünyasına sıkı sıkıya bağlı olmakla birlikte üslûpta ve söyleyişte ayrılır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Saray İstiaresi"⁴ benzetmesini kullandığı eski şiirin hayâl dünyası, destan devrini idrak eden Türk milleti için köklü bir değişikliğin ifadesi manasına gelir. Bu şiirde aşk, sevgili, tabiat, kâinat... tamamen mücerret bir dünyanın unsurlarıdır.

İslâmiyet'in kabulünden sonra Hint geleneği yanında Arap hikâye geleneğinin de tesirine açılmış olan Türkler arasında bu dillerden yapılmış hikâyeye tercüme yaygınlaşır(*Kelile ve Dimne, Kırk Vezir, Tûtînâme, Kâmilü'l-Kelâm, Binbir Gece..vb.*)⁵. Bu tesirler altında ilerlemeye çalışan hikâyeciliğimiz, kendine has hususiyetleri de aynı pota içerisinde eritmeyi ihmal etmez. Mesnevî türü ise Klâsik edebiyatımızdaki manzum hikâyeler için bir ifade aracı olur. Bu sahada verilen eserlerden *Yusuf ve Züleyha, Leyla ile Mecnun, Hüsrev ve Şirin, Vamık ve Azra, Gül ve Bülbül, Ethem ve Hüma, Hayrabad, Hüsün ve Aşk, Hürşit ve Ferruhşat, Camesepname*'nin isimlerini sayabiliriz⁶.

Klâsik edebiyatımızdaki mensur hikâyeler de ana hatları bakımından manzum hikâyelerden farklı değildir. Manzum hikâyelerde şâirin hareket noktası mazmun iken, mensur hikâyelerde bunun yerini seci' alır⁷.

Bütün bir edebiyatın konuşan tarafı olan şiir, nesire kısmî bir yaşama hakkı tanıyordu. Bu sebeple şiire gösterilen rağbet pek nesire gösterilmemiş ve nesir bu ilgiden mahrum bir surette hayatını idame ettirmeye çalışmıştır. Şâirlerin ilgileri de nesire pek meyilli olmamıştır. Manzum eserler kadar olmasa da nesir sahasında da eserler verilmiştir. Mensur olarak meydana getirilen hikâyeler arasında *Meşakkü'l-uşşak, Kâmilü'l-âsar Hikâye-i Cihandâr ve Hüsün ve Dil*'i sayabiliriz⁸.

Halk edebiyatı sahasında verilen eserlere gelince...Çoğunluğu anonim olan halk hikâyelerinin en belirgin özelliği sade bir dille yazılmış olmaları ve didaktik unsurlar taşımalarıdır. Bu hikâyeler arasında belirli bir metne dayananların yanında sözlü olarak ağızdan ağıza aktarılarak mevcudiyetini sürdürmüş hikâyeler de vardır.

⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 7.b., Çağlayan Basımevi, İstanbul 1988, s. 5.

⁵ İnci Enginün-Mustafa Kutlu, "Hikâye" maddesi, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. IV, s. 227.

⁶ Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman* (bsk. haz. Alpay Kabacalı), İletişim Yayınları, 2.b., İstanbul 1985, s. 42-50.

⁷ a. g. e., s. 60.

⁸ a. g. e., s. 64 – 66.

Yazılı metni olan halk hikâyelerinin “bir kısmı *Binbir Gece*’lerden alınmadır; bazıları da *Binbir Gündüz* ya da *Tûtînâme* gibi eserlerden aktarıma ve bir takımı da doğrudan doğruya manzum hikâyelerin nesir olarak ve ifadesi anlaşılır şekle sokulmuşlarıdır.”⁹

Vezir-i Mağmûm, Seyfû'l-mülûk, Mâlik ile Melikzâde Şirin, Muhayyelât-ı Aziz Efendi, Hançerli Hikâye-i Garibesi, Letâifnâme, Tayyarzâde, Cevri Çelebi Hikâyesi gibi yazılı metni olan hikâyelere, Klâsik edebiyatımızda benzer örnekleri olan *Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Asûman ile Zeycan, Arzu ile Kamber, Derdiyok ile Zülfisiyah, Şah İsmail ile Gülizâr Hanım, Emrah ile Selvi* ve *Köroğlu* hikâyelerini de ilâve edebiliriz¹⁰.

Halk arasında ağızdan ağıza aktarılan hikâyeler ise sonraları yazıya geçirilen hikâyelerin önemli kısmını oluşturur. Bir metne dayanan yazılı hikâyelerle, ağızdan ağıza aktarılarak devam eden hikâyeler arasında çok sıkı bir ilişki vardır.

Özellikle destan ve masalların tarihi süreç içerisinde çeşitli hususiyetlerini kaybederek ya da yeni unsurlarla teçhiz edilerek anlatılmaları sözlü gelenek içerisinde mayalanmıştır. Türler arasındaki bu kuvvetli ilişki ve etkileşim ağızdan ağıza aktarılarak devam eden halk hikâyelerinde kendini daha açık bir şekilde gösterir.

Etkileşimlerin doğurduğu dönüşüme bir örnek olan *Kalyopi'nin Sergüzeşti*, sözlü gelenekte uzun bir zaman anlatıla geldikten sonra T. Abdi tarafından yazıya geçirilmiş ve bu hikâye yazılı edebiyatın bir ürünü halini almıştır.

Çeşitli zümrelerin kendi amaçlarına uygun şekle soktuğu hikâyelerin ve bu hikâyelerin değişiminin esasını bazı öncelikler oluşturur. Kimileri bu hikâyeleri kendi amaçlarına hizmet etmesi için icat etmiş, kimileri de bazı beklentileri cevaplamak adına bu hikâyeleri şekillendirmişlerdir. Mustafa Nihat Özön, bu hikâyeleri dinî, tasavvufî, Kahramanlık konusunu işleyen, hükûmet, yönetim ve adamları anlatan ve moral vermek için yazılanlar olmak üzere beşe ayırır¹¹.

Bu beş tür hikâye, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek üzere meydana çıkar.

Dinî hikâyeler genellikle Kuran tefsirlerinde, siyerlerde ve menakıplarda karşımıza çıkar. Bu hikâyelerin, dini vecibeleri temsili tarzla kavratmak maksadını güttüklerini söyleyebiliriz. Hikâyeler içlerinde barındırdıkları tesir gücüyle dinî kıymetleri ya da esasları öğrenmek emelinde olan insanlar üzerinde etkili olmuştur.

⁹ a. g. e., s. 75.

¹⁰ a. g. e., s. 72 – 99.

¹¹ a. g. e., s. 103.

Mevlana'nın *Mesnevî*'sinde anlatılan temsili hikâyeleri, çeşitli din büyükleri etrafında oluşturulan menkıbeleri bu tür hikâyelere örnek olarak verebiliriz.

Kahramanlık hikâyelerinde ise İslâm öncesinde var olan Türk tipinin -Alp Tipi-¹², İslâm'dan sonra dinî motif ve duygularla donatılmış hâlini görürüz. Din uğruna girilen mücadeleler ve bu mücadelelerde gösterilen kahramanlıkların anlatıldığı eserlere, *Hz. Ali Cenkleri*, *Hayber Kalesi*, *Kan Kalesi* ile *Battal Gazi* gibi menkıbeleri örnek verebiliriz¹³.

Tarihi süreç içerisinde ortaya çıkan ve çeşitli değişikliklere uğrayarak Tanzimat dönemine kadar gelen hikâye türü, Tanzimat'ta yaşanan medeniyet değişikliği ile daha farklı bir boyut kazanır.

Tanzimat edebiyatı bizde topluca bir değişimin yaşandığı dönemdir. Bu dönemde Doğulu çehresini Batılı bir makyajla değiştirmeye gayret eden bir toplum görürüz. Türk toplumu askerî alandan siyâsî alana kadar bir çok alanda değişime kapılarını aralar. Bir medeniyet değişikliği belki hiçbir toplumda ve devirde Tanzimat'ta olduğu kadar edebî çevrelerde mayalanmaz. Bu medeniyet tercihi ve değişikliği edebiyatçılar ve edebî eserlerde yüksek sesle haykırılır. Dolayısıyla Avrupalılaşmayı yönlendiren ve yöneten edebiyat, öncelikle kendini ifade edebilecek yeni ifade şekilleri arar. Böylelikle yeni edebî türler edebiyatımıza girer. Modern hikâye türü de bunlardan biridir.

Tanzimat döneminde hikâye türüne verilen örnekler gelenekten pek kurtulamamış fakat bununla birlikte yeni yeni değişikliklere de göz kırpmaya başlamıştır. Gelenek ile modern hikâye arasında geçişi en iyi temsil eden eser hiç şüphesiz *Muhayyelât-ı Azîz Efendi*'dir. "Bazı araştırmacılar tarafından, Batılı mânâda hikâyemizi hazırladığı kabul edilen *Muhayyelât-ı Azîz Efendi*, 1790'larda yazılmasına rağmen, ilk defa 1868'de basılmış ve kendisinden sonraki hikâyeciler üzerinde tesirli olmuştur. *Muhayyelât*, hayâller arkasında gizli tasavvufî remiz ve ıstılahlarıyla İslâmî geleneğe bağlı bir eserdir."¹⁴

Batılı anlamda "Hikâye" türünün ilk örneklerini *Letâif-i Rivâyât* ile Ahmet Mithat Efendi verir.

¹² Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-3, Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 5.

¹³ Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman* (bsk. haz. Alpay Kabacalı), İletişim Yayınları, 2.b., İstanbul 1985, s. 104.

¹⁴ Zeynep Kerman (Sadık Kemal Tural ve M. Kayahan Özgül ile), *Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek*, Ankara 1987, s. X.

Ahmet Mithat Efendi, "Hace-i evvel" namıyla, Türk toplumunu medeniyet değişimine hazırlayan ve bu hazırlığını da halkı eğitmek suretiyle yapan bir edebî şahsiyettir. *Letâif-i Rivayat* serisi Türk hikâyeciliğinin başlangıcında gelenekten pek kopamayan bunun yanında yeni bir takım unsurları da içinde barındıran bir eserdir. Ahmet Hamdi Tanpınar, bu ilk denemeleri şu şekilde değerlendirir: "Bu ilk tecrübelerde ne psikoloji, ne canlı karakter, ne de etraftaki hayatı canlandırmak endişesi yoktur. Fakat, vak'anın tertip şekli, kahramanlarla etraf arasında kurmak istenilen alâkalar, hadiseler üzerinde duruş tarzı ve bazı müşahede sızıntıları ile eski hikâyelerden de çok ayrılırlar."¹⁵ Ahmet Mithat Efendi'nin halk diliyle konuşan üslubu *Letâif-i Rivayat*'ta da devam eder. Meddah hikâyeleri şeklinde tertip edilen bu hikâyeler ders verici ve güldürücü nitelik taşır. Türk insanını eğitmek, eğitirken de güldürmek esasına dayalı bu hikâyeler, modern Türk hikâyeciliğinin girizgâhı konumundadır.

Ahmet Mithat Efendi'yi Emin Nihat, Sami Paşazâde Sezâi, Recâizâde Mahmut Ekrem ve Nabizâde Nazım takip ederler.

Emin Nihat, on iki cüzden oluşan *Müsâmeretnâme* (1871)¹⁶ isimli eserinde Ahmet Mithat Efendi gibi halka yönelik hikâyelerini yayınlar. *Müsâmeretnâme*'nin, Giovanni Boccaccio'ya ait *Décameron* isimli eserle benzerliği ilgi çekicidir¹⁷.

Emin Nihat'ın eserinde, Ahmet Mithat Efendi'de görülen halk konuşmasına ve malumatfuruşluğa rastlanır. *Müsâmeretnâme*'de eski halk hikâyelerinin üslubundan Namık Kemâl tesirine uzanan karışık ve dağınık bir üslup dikkat çeker¹⁸. Eski hikâye geleneğimizin izleri ile yeni hikâyeye geçişin ilk belirtilerini taşıyan, pek de iddia sahibi olmaksızın yazılan bu eser, Ahmet Mithat'tan sonra Türk hikâyeciliği için atılan samimi bir adım, işlenen konular ve yazarın müşahedeleri bakımından da bir aşamadır.

Sami Paşazâde Sezâi, Alphonse Daudet tesirinde yazdığı *Küçük Şeyler* ismini taşıyan hikâyelerini 1890 yılında yayınlar. Modern Türk "küçük hikâye"sinin kurucusu olarak kabul edilen Sami Paşazâde Sezâi, Zeynep Kerman'a göre *Sergüzeşt* romanının getirdiği şöhret dolayısıyla hikâyeciliği dikkate alınmamış bir isimdir.¹⁹ Hikâye türünü

¹⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, 19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 7.b., Çağlayan Basımevi, İstanbul 1988, s. 289.

¹⁶ Emin Nihat, *Müsâmeretnâme* (haz. M. İsmet Uzun), Tercüman 1001 Temel Eser, Tarihsiz, 291+ XII s.

¹⁷ Bu eserler arasındaki en önemli benzerlik, yapıları ve içerikleriyle ilgilidir. *Décameron* isimli eserde bir vebadan kaçan üç erkekle yedi kadının bir kilisede buluşarak, vakit geçirmek maksadıyla her birinin birer hikâye anlatması konu edilir. *Müsâmeretnâme*'de de bir evde toplanan arkadaş grubu önce vakit geçirmek için gazete okur, daha sonra da başlarından geçen maceralarını anlatırlar.

¹⁸ Ahmet Hamdi Tanpınar, 19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 7. b., Çağlayan Basımevi, İstanbul 1988, s. 289.

¹⁹ Zeynep Kerman, Sami Paşazade Sezâi, Ankara 1986, s. 23.

romandan ayrı ve müstakil bir tür olarak ilk ele alan Sami Paşazâde Sezâî'dir. *Küçük Şeyler*, ismiyle uygunluk arz edecek şekilde küçük hayat dikkatlerinin anlatıldığı bir eserdir. Realizmin edebiyatımızdaki öncü eserlerinden biri olan bu hikâye kitabı, ilk kısa hikâye denemeleri olmasının yanında bir edebî kıymet ifade etmez.

Türk edebiyatında köy hayatını konu alan ilk eser olan *Karabibik*²⁰ 1890 yılında yayınlanır. Nabizâde Nazım'ın kaleme aldığı bu eser, Anadolu köylüsünün yaşantısını ve hayata bakış açısını yansıtmaya bakımından önemli bir eserdir. Hikâyelerinde sade bir üslûp kullanan yazar, *Karabibik*'te de bu üslûbunu devam ettirmiş, hatta kahramanlarını mahallî ağızlarıyla konuşturmuştur. *Karabibik*'in dışında *Yâdigârlarım* (1886), *Zavallı Kız* (1890), *Bir Hatıra* (1891), *Hasba* (1891), *Sevda* (1891), *Hâlâ Güzel* (1891), *Seyyie-i Tesamüh* (1891) isimli hikâye kitapları yayınlayan Nabizâde Nazım, "Tanzimat Sonrası Edebiyatı romanı ile Servet-i Fünûn hikâye ve romancılığı arasında ele aldığı konular ve konuları işleyiş tarzı ile çok önemli bir merhale teşkil eder." ²¹

Recâizâde Mahmut Ekrem, ilk hikâyesi *Sâime*'nin (1888) Abdülhamit devri sansürü tarafından yayınının yarıda kesilmesinden sonra, *Muhsin Bey* (1888) isimli hikâyesini yayınlar. Bu eserinde hikâye hakkında görüşlerini de beyan eden yazar, hikâye sahasında olgun eserler verememiştir. Sesini bulamamış bir dil, santimentalizme kayan romantik üslûp ve kusurlu bir hikâye tekniği ile Recâizâde Mahmut Ekrem, Türk hikâyeciliğinde edebî bakımdan kıymetli bir eser vücuda getirememiştir ²².

Tanzimat Edebiyatı'ndan sonra gelen ve Servet-i Fünûn (1896-1901) adıyla anılan edebî topluluk, Tanzimatçıların aksine, sosyal faydayı gözardı ederek ferdi konulara yönelmiş ve "Sanat, sanat içindir" anlayışı çerçevesinde eserler vermişlerdir. Bu arada Mehmet Kaplan'ın "Ara-nesil" diye adlandırdığı 25-30 kişilik bir yazar grubu vardır ki, bunlar üslûp ve duyuş tarzı olarak Servet-i Fünûn'u hazırlar ²³. Ara Nesil grubunun önemli isimleri arasında, Mehmet Celâl, Beşir Fuâd, Selânikli Fazlı Necîb, Mustafa Reşîd, Andelîb Fâik Esad, Menemenlizâde Tâhir, Tepedenlizâde Kâmil, Müstecâbizâde İsmet, Fatma Âliye Hanım, İbnü'r-rifat Sâmih, Tevfik Lâmih, Recep Vahyî, Halîl Edîb, Ahmed Râsim, Nigâr Hanım ve Fâik Reşad'ı saymak mümkündür ²⁴. Bunlar arasında hikâye yazan ve Servet-i Fünûn yazarlarına tesir eden isimler olmuştur.

²⁰ Nâbizâde Nâzım, *Karabibik* (haz. İsmail Güleç), Enderun Yayınları, İstanbul 1994, 28 s.

²¹ Necat Birinci, *Nâbizâde Nâzım*, Ankara 1987, s. 17.

²² Geniş bilgi için bakınız: İsmail Parlatur, *Recâizâde Mahmut Ekrem*, Ankara 1995, s. 214-255.

²³ Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret*, 3.b., Dergâh Yayınları, İstanbul 1993, s. 22.

²⁴ M. Fatih Andı, *Ara Nesil Şâiri Mehmed Celâl, Hayatı-Görüşleri-Şiirleri*, Alfa Yayınları, İstanbul 1995, s. VII.

Türk edebiyatında modern romanın kurucusu olarak bilinen Halit Ziya Uşaklıgil, aynı zamanda modern küçük hikâyenin de kurucusudur.²⁵ “Küçük hikâyeye, çevirdiği hikâyelerin ve Sami Paşazâde Sezaî'nin *Küçük Şeyler*'inin tesiriyle başlayan, Ömer Seyfettin ve Refik Halit Karay'dan çok önce bu türün en güzel örneklerini veren Halit Ziya'nın edebiyatımızda romanda olduğu gibi kısa hikâyede de çok ileri bir aşamayı gerçekleştirmiş, başka bir deyişle küçük hikâye geleneğini kurmuş büyük bir yazar olduğunu söyleyebiliriz.”²⁶

Yazdığı iki yüzü aşkın hikâyesinin sağlam bir tekniğe sahip oluşu hemen dikkati çeker. Romanlarında şahıs ve konuları çoklukla aydın tabakadan seçen Halit Ziya, hikâyelerinde halk tabakasından kişi ve konulara yer verir. Sadece hikâye türüne seçkin örnekler vermekle kalmayan bunun yanında hikâye türünün teknik ve teorik kısmıyla da ilgilenen Halit Ziya, bir de *Hikâye*²⁷ isimli eser kaleme alır.

On dört hikâye kitabı yayınlarak Servet-i Fünûn edebiyatının üretken yazarlarından olan Mehmet Rauf, üstadı olan Halit Ziya'nın açtığı yolda ilerlemiştir. Romanlarında işlediği konuları hikâyelerinde de tekrarladığı görülür. Aşk ve kadını ana mevzu seçen yazarın kuvvetli bir hikâyeci olduğu söylenemez. Sosyal hayattan uzak, aşk ve kadının oluşturduğu bir dünyanın insanlarını anlatan hikâyeleri zevk ve ferdi hislerin küçük çerçevesinden kurtulamamıştır²⁸.

Hayat-ı Muhayyel, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*, *Niçin Aldatırlarmış?*, isimli kitapların sahibi Hüseyin Cahit Yalçın ise bir başka Servet-i Fünûn hikâyecisidir. Hayatın realitesini gözlemleriyle aktarmaya çalışan yazar, ilk dönem hikâyelerinde işlediği Servet-i Fünun temlerini daha sonra bırakarak, hayatından izler taşıyan hikâyeler yazmaya başlar. Hippolyte Taine'in sanat konusundaki görüşlerinden ve Goncourt kardeşlerin roman anlayışından etkilenen²⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, bu sanat anlayışlarının tesirinde realist eserler vücuda getirir.

²⁵ İsmail Parlatır, “Küçük Hikâye” konusuna kronolojik açıdan bakıldığında, Halit Ziya'nın Sami Paşazâde'nin *Küçük Şeyler* (1890) isimli eserinden önce, *Bir İzdivâcın Tarih-i Muâşakası* (1888) ve *Bir Muhtıranın Son Yaprakları* (1888) isimli eserlerini yayınladığını söyler ve “Küçük Hikâye”nin bu dönemde Halit Ziya Uşaklıgil ile girdiğini belirtir. Bkz İsmail Parlatır, “Cumhuriyet Döneminde Türk Hikâyeciliği”, *Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı*, Ankara 1974, s. 89.

²⁶ Ömer Faruk Huyugüzel, *Halit Ziya Uşaklıgil*, MEB Yayını, İstanbul 1995, s. 64.

²⁷ Halit Ziya Uşaklıgil, *Hikâye* (haz. Nur Gürani Arslan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, 151 s.

²⁸ Hikâyeleri hakkında geniş bilgi için bakınız: Mehmet Törenek, *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*, İstanbul 1999, s. 423 - 560.

²⁹ Ömer Faruk Huyugüzel, *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Ankara 1982, s. 38.

Kötümser bir hayat görüşüne sahip olan Servet-i Fünûn yazarları, yaşadıkları hayattan hoşnutsuzluk, toplumdaki kaçış ve yalnızlık arzusu, hayal-hakikat çatışması, intihar, melankoli, santimentalizm, aşk, kadın ve tabiat gibi temaları diğer edebî türlerde olduğu gibi hikâyeye türünde de sıklıkla işlerler³⁰.

Büyük tenkitlere sebep olan dil ve üslûplarıyla 6 yıl gibi kısa bir süre faaliyette bulunan Servet-i Fünûn yazarları, sağlam roman ve hikâyeye tekniğine sahip oluşları bakımından Türk hikâyeciliğinin gelişmesine büyük katkıda bulunmuşlar ve hikâyeye türünün bağımsız bir tür haline gelmesinde büyük pay sahibi olmuşlardır.

Servet-i Fünûn devrinde eser verip bu ekolün dışında kalan birkaç yazarın hikâyeleri de Ahmet Mithat Efendi'nin açmış olduğu Popüler edebiyat çizgisinde değerlendirilebilir. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim ve Mehmet Vecihî'yi bu grupta sayabiliriz.

Popüler edebiyatın önde gelen ismi olan Hüseyin Rahmi Gürpınar dokuz hikâyeye kitabı yayımlar. Sosyal tenkit ve mizah onun en belirgin özelliğidir. Ahmet Mithat Efendi ekolünün Hüseyin Rahmi'de devam ettiğini görürüz. Hayata karşı takındığı alaycı tavır, romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de devam eder. İlk hikâyeye ve romanlarından başlayarak toplumun dertlerini, sıkıntılarını kendisine has mizahî üslûbuyla anlatan Hüseyin Rahmi, halk için edebiyatın seçkin örneklerini verir³¹. Realizm ve Naturalizm'in Avrupa'daki temsilcisi olan Emile Zola, onun en çok etkisinde kaldığı bir yazardır. Hikâyeye kitaplarında bu tesir fazlasıyla görülür.

Fecr-i Âti, Servet-i Fünûn edebiyatının bir devamı olarak edebiyat dünyasına girer. Sosyal hayata karşı ilgisiz kalmaları ve uzun sürmeyen edebî faaliyetlerine rağmen Fecr-i Âti sanatkarları arasından iki hikâyeci dikkat çeker: Cemil Süleyman Alyanakoğlu ve İzzet Melih Devrim.

Cemil Süleyman Alyanakoğlu, hikâyelerini *Ukde* ve *Timsal-i Aşk* isimli kitaplarında toplar. Edebiyat çalışmalarına mesleği olan doktorluk sebebiyle fazla zaman ayıramamış olan yazar, hikâyelerinde halk tabakasından insanlara yer verir. Fecr-i Âti edebiyatı içinde bu yönüyle de dikkat çeker. "Tema olarak hikâyeye ve romanlarda, Servet-i Fünûn edebiyatından gelen aşırı hissî davranışlar, hastalıklı (verem) tipler, kadın-erkek arasında mesut bir neticeye ulaşamamış ilişkiler, ihmâl

³⁰ Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret*, 3.b., Dergâh Yayınları, İstanbul 1993, s. 41-50.

³¹ Önder Göçgün, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Ankara 1990, s. 23.

edilen sevgililer yer alır”³² Devrinde Fecr-i Âti'nin Halit Ziya'sı olarak ün salmışsa da yazarlıkta süreklilik gösteremeyişinden dolayı pek çabuk unutulur. Hikâyelerinde kendi hayat tecrübelerinden pasajlara ve mesleği olan doktorluğa, hasta-doktor ilişkileri çerçevesinde sık sık yer verdiği görülür.

Eserlerinde sıklıkla romantik aşkları işleyen İzzet Melih Devrim, hikâyelerini *Hüzün ve Tebessüm* ve *Her Güzelliğe Âşık* isimli kitaplarında toplamıştır.

İçinde buldukları devir dolayısıyla sosyal konuları işleyen Millî Edebiyat temsilcileri, var olma mücadelesi veren bir milletin sesi olmuşlardır. Bu dönemde toplumun içerisinde bulunduğu vaziyet realist bir tavırla ele alınmış ve fertten cemiyete uzanan bir çizgide memleketin dertleri, sıkıntıları eserlere konu olarak seçilmiştir.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Servet-i Fünûn'dan, Fecr-i Âti'ye oradan da Millî Edebiyat çizgisine uzanan bir güzergâhta eserler verir. İlk eseri *Haristan ve Gülistan* Servet-i Fünûn çizgisinde verilmiş bir eserdir. Daha sonra Türkçü bir anlayışa gönül veren Ahmet Hikmet, kalemini de artık bu anlayış etrafında oynatmaya başlar. *Çağlayanlar*, Türkçü bir bakış açısıyla kaleme alınmış bir eserdir. Millî şuuru canlandırmaya yönelik yazılan bu hikâyelerde görülen dil merhâlesi ilgi çekicidir. “Ahmet Hikmet Müftüoğlu gerek Servet-i Fünûn sırasında yazdığı öykülerde, gerekse sonradan Türkçülük akımına bağlanarak yazdıklarında belli bir düzeyin üstüne çıkamamıştır. Duygusal, gözü yaşlı anlatımı başlangıçta eski sözcüklerden yararlanırken, sonraları sözcüklerin sözlük anlamlarıyla Türkçeleştirilmiş biçimine dönüşmüştür...”³³

Ömer Seyfettin, hikâyeciliği meslek edinen ilk yazarımızdır. Kısa süren ömrüyle kıyaslanamayacak kadar çok eser verir. En ufak şeylerden dahi hikâye konusu çıkaran Ömer Seyfettin, tarihi konuları ve çocukluk anılarını da hikâyeleştirir. Gerek millî şuuru vermek amacına yönelik yazdığı millî hikâyelerinde olsun, gerekse sosyal tenkide yer verdiği hikâyelerinde olsun her zaman pürüzsüz bir dil kullanmıştır.

“Türk Hikâyeciliğinde Ömer Seyfettin önemli bir basamaktır. Çünkü onun hikâyesi, tarihi henüz çok yeni olan Avrupaî Türk hikâyesinde başlı başına bir aşamadır. Samipaşazâde Sezaî ve Halit Ziya ile belli bir noktaya gelen hikâyeciliğimiz Ömer Seyfettin'in hikâyesi ile Cumhuriyet devri hikâyeciliğine geçiş yapar.”³⁴ Realist bir

³² Cemil Süleyman (Alyanakoğlu) maddesi, *Büyük Türk Klâsikleri*, Ötüken-Söğüt Yay., 11. cilt, İstanbul 1992, s. 337.

³³ Selim İleri, “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, S. 286, Temmuz 1975, s. 7

³⁴ Hülya Argunşah, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeleri-1*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999, s. 8.

sanat görüşüne sahip olan Ömer Seyfettin, Türk hikâyeciliği söz konusu olduğunda ilk akla gelen ve hatırlanan bir isim olmuştur. Bunda hikâyelerinde kullandığı dil ve üslûbun çok önemli bir yeri vardır. *Ashab-ı Kehfimiz, Efruz Bey, Yalnız Efe, Beyaz Lale...* birkaç hikâye kitabının ismidir³⁵.

Romanlarıyla bir devre tanıklık eden Halide Edip Adıvar, hikâyelerinde de bu tavrını sürdürür. Romanlarında görülen teknik kusur ve dilindeki intizamsızlık hikâyelerinde de tekerrür eder. Çeşitli sosyal konular onun hikâyelerinde realist bir şekilde sunulur. Hikâyelerinde önceleri kadınlarla ilgili meseleler ön plânda iken, sonraları toplumu ilgilendiren sosyal konular ağırlık kazanmaya başlar³⁶. *Harap Mabretler, Dağa Çıkan Kurt ve İzmir'den Bursa'ya* yayınladığı üç hikâye kitabıdır.

Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyeleri isimli iki hikâye kitabı yayınlayan Refik Halit Karay, sağlam cümle yapısı ve mizaha mütemayil üslubuyla dikkat çeken bir hikâyecidir. Anadolu'yu ve Anadolu insanını gözlem gücüne dayanarak anlatan Refik Halit, genellikle sosyal konuları tenkidî ve mizahî üslûpla ele almıştır. Sade ve akıcı bir dil, orta sınıf insanlardan seçilen şahıs kadrosu ve dikkatli gözlem gücü³⁷ onun hikâyesini ayrıcalıklı kılan özelliklerdir.

Bir başka gözlemci, realist yazar ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. *Bir Serencam, Rahmet ve Milli Savaş Hikâyeleri* isimli kitaplarında topladığı hikâyelerinin ana konusunu sosyal değişim oluşturur. 1914'te yayımlanan *Bir Serencam*, Yakup Kadri'nin ferdiyetçi olduğu döneme ait hikâyelerini kapsar. Bu hikâyelerde Edebiyat-ı Cedide zevki görülür. *Rahmet (1922)* ve *Milli Savaş Hikâyeleri (1947)* isimli kitaplarında ise yazar, dikkatini kendi "ben"i dışına, toplumun problemlerine yöneltir³⁸ ve milli savaşın dramatik sahneleriyle Anadolu'yu realist bir üslupla hikâyeleştirir.

Servet-i Fünûn devrinde teknik bakımından sağlam fakat dil ve üslûp bakımından külfetli olan hikâye türü, Milli Mücadele dönemi edebiyatında hem hapsoldüğü ferdi tahassüs ve temalardan sıyrılmış hem de sade bir dile kavuşmuştur. Milli Edebiyat yazarları, devraldıkları sağlam hikâye tekniğini daha işlek ve sade bir dille olgunlaştırmışlar ve Türk hikâyesinin sosyal konulara eğilmesini sağlamışlardır.

³⁵ Ömer Seyfettin'in eserleri bir külliyat halinde yayınlanmaktadır: Hülya Argunşah, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeleri-1, 2, 3, 4; Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar (5. cilt)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999-2000.

³⁶ İnci Enginün, *Halide Edip Adıvar*, Ankara 1989, s. 86.

³⁷ Şerif Aktaş, *Refik Halit Karay*, Ankara 1986, s. 66-67.

³⁸ Şerif Aktaş, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara 1987, s. 57-58.

Görüleceği gibi Ömer Seyfettin'in dışında hayatı boyunca hikâyeciliğe devam eden bir başka isim yoktur. Türk edebiyatında hikâye üzerinde düşünme ve derinleşme olmamış, romancılar bir yan tür olarak hikâyeler de kaleme almışlardır. Bu sebeple hikâyeci ismiyle andığımız bir çok isim romancıdır ve hikâye türünde de örnekler vermişlerdir. Reşat Nuri Güntekin de bu isimlerden birisidir.

Reşat Nuri Güntekin'in bir hikâye tekniği geliştirme ya da bir ekolün temsilcisi olma gibi herhangi bir kategoriye girecek derecede baskın bir hikâyeciliği olmamıştır. Türk edebiyatının Reşat Nuri Güntekin'e kadar olan devresine bakılacak olursa yukarıda ifade ettiğimiz özelliklere sahip birkaç isim bulabiliriz. Dolayısıyla baskın bir gruplaşmanın, ekolün olmadığı Türk hikâyeciliğinde Reşat Nuri'nin geçmişten gününe ulaşan çizgide ayırt edici bir vasfı görülmemektedir. Onun Türk hikâyeciliğindeki yeri noktasında söyleyeceklerimiz; Anadolu'yu ve Anadolu insanını hiçbir ideolojik yaklaşıma sapsmadan, insanımızı tanıma ve tanıtmaya kaygısıyla Türk romanına taşıdığı, hikâyelerinde de bunu devam ettirmiş olduğudur. Kullandığı dil standart Türkçe'nin şaheseri olacak nitelikte akıcı, sıcak ve samimidir. Kendi insanına ve bütün insanlığa hoşgörü, müsamaha, sevgi ve şefkâtle yaklaşan üslubunu ayırıcı bir vasıf olarak belirtebiliriz.

Türk hikâyeciliğinin süre gelen mecrasını değiştirmemiş, yeni bir teknik getirmemiştir ama samimi ve sıcak bir hikâye dilini hakim kılmaya gayret göstermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HAYATI

I. AİLESİ

Reşat Nuri Güntekin, 25 Kasım 1889'da¹ İstanbul'da Üsküdar'ın Selimiye semtinde doğar². Babası askerî doktorlardan Nuri Bey, annesi, Erzurum Valisi Mareşal Yaver Paşa'nın kızı Lutfiye Hanımdır. Reşat Nuri'nin annesi ve babası hakkında pek fazla bilgiye sahip değiliz. Reşat Nuri, babasının kütüphanesini vilayetten vilâyete taşınan bir adam için oldukça fazla bulur. Hatta bu kütüphanenin öyle rastgele bir kütüphane olmadığını belirtir. "*Türkçe, Farsça divanlara, bizim divanların en iyilerine, kalın Mesnevi, Hafız şerhlerine, bütün edebiyatı cedideye ve daha evvelkilere haydi bir dereceye kadar bir menşe tasavvur edilebilsin; fakat Voltaire'leri, Rousseau'ları, Montequieu'leri ile eski Bibliothèque Nationale'in mavi kaplı ucuz klâsikler edisyonunun hemen hemen tamamını, Balzac'lar, Flaubert'ler, Zola ve Daudet'lerle Fransız realist ve natüralistlerini; Taine'i, Renan'ı, Felis Alcan kütüphanesinin en ağır başlı fikir ve felsefe neşriyatını, alaturka bir orta ailenin yirmi iki yaşlarında Tıbbiyeden asker hastanelerine geçmiş bir genç çocuğu için nasıl izah etmeli?*"³ Böyle bir kütüphaneye sahip bir doktorun kültürlü, okumayı seven bir kişi olduğunu söyleyebiliriz.

Reşat Nuri, ilk okuma merakının kendisinde Fatma Âliye'nin *Udi* isimli eserini dinlerken uyandığını söyler⁴. Kış gecelerinde komşu hanımların okur yazarları bir araya toplanarak Fatma Âliye hanımın *Udi* isimli eserini okumaktadırlar. Reşat Nuri Güntekin, annesiyle birlikte bu toplantılarda bulunur. Bu sebeple annesinin de en azından okuma merakına sahip, kültürlü bir kadın olduğu söylenebilir.

II. HUSUSÎ HAYATI

Reşat Nuri Güntekin ilk tahsile İstanbul'da Selimiye mahalle mektebinde başlar. Küçüklüğünde okula gitmeyi sevmediğinden bu okula uzun süre devam etmez. Ailece

¹ Reşat Nuri Güntekin'in doğum tarihi üzerinde bir mutabakat sağlanmış değildir. Reşat Nuri Güntekin'in doğum tarihini, Olcay Öner Toy, 1893; Birol Emil, Kemal Yavuz, Nihat Sami Banarlı ve Hüseyin Çelik, 26 Kasım 1889; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nde ve Şerif Aktaş'ın Reşat Nuri Güntekin maddesini yazdığı *Büyük Türk Klâsikleri* ansiklopedisinde 25 Kasım 1889, Türkân Poyraz ile Muazzez Alpek ise başka bir kaynaktan nakille 12 Mayıs 1889 olarak vermektedirler. Doğum tarihinin günü tam olarak belirtilemezse bile yılının 1889 olduğu söylenebilir.

² Ümit Deniz, "Çocukluk Hatıraları", *Milliyet Gazetesi*, 16. 01. 1955.

³ *Edebiyatçılarımız Konuşuyor*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 35.

⁴ Sedat Simavi, "Reşat Nuri Bey", *İnci*, Nu. 2, Temmuz 1338, s. 8.

1900 yılında Çanakkale'ye göçerler. Burada da bir mahalle mektebine giderek öğrenimini tamamlar. Orta tahsilini ise İzmir'de Fréré'ler okulunda bitirir. Daha sonra bir yarışma ile İstanbul Dârül-fünun'un Edebiyat Şubesine girer. Buradan 1912 yılında mezun olur. Memur olarak öncelikle 1913'te Bursa Sultanisi orta kısmı Fransızca öğretmenliğine atanır. Daha sonra İstanbul'da çeşitli okullarda öğretmenlik ve idarecilik yapar. Beşiktaş İttihad ve Terakki Mektebi'nde Fransızca ve Türkçe öğretmenliği (1915), Fatih Vakf-ı Kebir Mektebi müdürlüğü (1916-1917), Akşemseddin Mektebi müdürlüğü (1917-1919), Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi müdürlüğü (1919), Osman Gazi Paşa Mektebi müdürlüğü görevlerinde bulunur. Vefâ Sultanisi başta olmak üzere, İstanbul Erkek Lisesi, Çamlıca Kız Lisesi, Kabataş Lisesi, Galatasaray Lisesi, Erenköy Kız Lisesi gibi liselerde öğretmenlik yapar. 1927 yılında Maarif Vekâleti Müfettişliğine getirilir. Aynı yıl Hâdiye Hanım ile evlenir ve bu evlilikten Edâ isimli bir kız çocukları dünyaya gelir. 1939-1943 döneminde Çanakkale Milletvekili olarak Meclise girer. 1943'te tekrar Milli Eğitim müfettişliğine geri döner. Bu süre içinde Anadolu'yu karış karış gezerek ileride yazacağı eserlere malzeme olacak izlenimler toplar. Bu görevdeyken UNESCO'nun icra konseyinde Türk üyesi olarak bulunur. 1954 yılında yaş haddinden emekliye ayrılır. Emekli olduktan sonra bir süre İstanbul Şehir Tiyatroları edebî heyet üyeliği yapar. Bu görevdeyken Akciğer Kanserine yakalanır. Tedavi için gittiği Londra'da hayata gözlerini yumar. 7 Aralık 1956 yılında ölen yazarın cenazesi yurda getirilerek 13 Aralık 1956'da Karacaahmet Mezarlığı'na gömülür.

III. MİZACI

Reşat Nuri Güntekin, fizikî yapı itibarıyla; uzun boylu, cılız vücutlu, zayıf biridir. Parlak gözleri, devamlı gülen sureti ve ağzından düşmeyen sigarası onu tanımlayan en belirgin özellikleridir. Tatlı sohbetleri ile arkadaş çevrelerinde daima aranan bir isim olmuştur. Zira o nazik, tatlı bir sesle konuşarak kendini dinleyenlerde inanmak ihtiyacı duyuran bir edaya sahiptir⁵.

Eserlerinde kullandığı sıcak ve içten dili günlük hayatında da kullanan yazarın, insanları incitmekten çekinen ve onlara karşı hoşgörülü davranan bir tavrı vardır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Reşat Nuri Güntekin'in konuşma şeklini şöyle ifade eder: “Reşat

⁵ Hakkı Süha Gezgin, *Edebî Portreler* (haz. Beşir Ayvazoğlu), İstanbul 1997, s. 245.

hakikaten tatlı konuşurdu. Buna pek konuşma denmezdi. Sanki bir yığın tebessümden arı, gözünüzün önünde günlük şeylerin balını yapardı.”⁶

Günlük hayatı içerisinde daima mütevazı ve sevecen olan Reşat Nuri, hayatta gülünecek en azından tebessüm edilecek şeyler bulmuş, küçük şeylerle mutlu olmayı bilmiş bir şahsiyettir.

Mizacındaki engin hoşgörü ve müsamahayı, insan sevgisi, acıma duygusu olarak eserlerine yansıtan Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın belirttiği gibi “Türkçe'nin ortasında geniş bir sevgi ve şefkat ürpermesidir.”⁷

IV. EDEBİ HAYATI

Edebiyata karşı duyduğu ilk heyecan lalası Şakir Ağa'dan dinlediği geyik masalıdır. Kemahlı bir ihtiyar olan lalası Şakir Ağa, Reşat Nuri'ye ve teyzezadesi Ruşen Fıref'e geyik masalı anlatır. Bu masalın sonunda lala da dahil olmak üzere herkes ağlaşır. Anlatılan bu masal Reşat Nuri'ye epeyce tesir eder ve o vakitten beri masal ve hikâyeyi sever. Çanakkale'de kış gecelerinde komşu hanımların toplanarak roman okumaları – özellikle de Fatma Âliye Hanımın Udî romanı – yazarın edebiyata karşı ilgi duymasını artırır. Bütün bunlardan en fazla tesir eden şey, Halit Ziya'nın eserleridir. Hikâye zevkini ve hikâye yazmak emelini Halit Ziya'nın eserlerini okurken duyar⁸. Reşat Nuri Güntekin, bütün bu ilgi ve heyecanların dışında dimağını babasının zengin kütüphanesinden besler. Babasının hiç de küçümsenemeyecek eserlerden kurulu kütüphanesi onu şaşırtır. Zira bu kütüphane onun Doğu ve Batı edebiyatının başeserleriyle tanışmasını sağlamış, dimağını seçme eserlerle olgunlaştırmıştır.

Reşat Nuri, ilk okuma gibi ilk yazmağa başlayışının da rastgele olduğunu söyler. İlk yazı yazmağa başlayışının hikâyesini şöyle anlatır: “İlk Mütarekede, üniversite profesörü olmaktan başka bir hürsüm olmadığı bir zamanda bir gün, Darülbedayide İzmir'in meşhur Buldanlı Veli'si ile karşılaşmıştım. İzmir'den babamın arkadaşıydı. Perde arasında oynanan piyesi hakkında bilmem neler söylüyordum. Veli bunları enteresan bulmuş olacak ki 'söylediklerini benim gazeteye yaz' dedi. Kendisi o zaman Maarif Nazırı maslup Şükrü Beyin çıkardığı Zaman gazetesinin başyazarı idi. 'Olur mu?' diye tereddüt ettim. 'Olur, olur?' dedi. Sahiydi ve oldu. İki seneye yakın bir

⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler* (haz. Zeynep Kerman), İstanbul 1992, s. 440.

⁷ a. g. e., s. 443.

⁸ Sedat Simavi, “Reşat Nuri Bey”, *İnci*, Nu. 2, Temmuz 1338, s. 8.

zaman muntazaman her hafta Zaman'a tiyatro kritikleri yazdım, sonra kendim de piyesler yazmaya heveslendim”⁹

Oyun yazmak hevesi, o günkü ismiyle “İstanbul Kızı”nı ortaya çıkarır. Darülbedayi’de beğenilmeyen ve oynanmak istenmeyen bu oyun daha sonra yazar tarafından romana çevrilir ve Çalığışu böylelikle vücut bulur.

Reşat Nuri Güntekin’i ilk keşfeden hocası Hamdullah Suphi Tanrıöver’dir. Yusuf Ziya Ortaç, *Portreler* isimli eserinde bu keşif sahnesini şu satırlarla anlatır: “Eski Zeynep Kâmil Hanım Konağındayız. Darülfünûn Edebiyat Fakültesinde. Sınıflardan birinde, sıralara dizilmiş gençler, yine kendileri kadar genç birini dinliyorlar: Yirmi dört yaşında birini. Bu keskin çizgili yüzün altında, uçları hafifçe kırık iki yaylı kaş ve içi altının, zümrütün, bakırın, çeliğin karıştığı, renkli ışıklarla dolu iki göz var. Bu yirmi dört yaşındaki genç adam, Hikmet-i Bedâyi muallimi Hamdullah Suphi Beydir. Kendisini, soluk almadan dinleyen sınıfın karşısında, talebesinden birini ayağa kaldırmış, konuşuyordu:

— Size haber veriyorum: Doğduğunuz gün, talihin eli, beşiğimizin üstüne bir yıldız asmıştır. Yazımızın, gözlerimin önüne serdiği manzarada ne kadar feyiz var. Eğer isterseniz, eğer hilkâtin size cömertçe verdiği değere sırt çevirmesiniz, emin olunuz, şöhretiniz bir gün memleket hudutlarını da aşacak, dış âlemde tanınacaksınız!

Hamdullah Suphi Tanrıöver’in heyecanla övdüğü bu derisi kemiğine yapışık, bu çelimsiz, bu hareketli genç, Reşat Nuri idi.”¹⁰

Hamdullah Suphi’nin övdüğü bu genç, I. Dünya Savaşı yıllarında *Le Pensée Turque* dergisine yazdığı “Türk Hikâyesinin Hâl-i Hazırı” isimli vâkıfâne makaleler ve *Zaman* gazetesine yazdığı “Temaşa Haftaları” unvanlı tiyatro tenkitleri ile dikkat çeker. Yazı hayatına girdikten sonra hikâyeler, romanlar ve piyesler kaleme almaya başlar. Reşat Nuri Güntekin, edebiyat dünyasına *Genç Kalemler*’de yayınladığı bir makalesi ile girer (1911)¹¹. *Diken* dergisinde yayınladığı “Eski Ahbap” (1917) isimli hikâyesini, *Zaman* gazetesinde Cemil Nimet takma adıyla tefrika edilen “Harbelerin Çiçeği”(1918) romanı takip eder. *Dersaadet* gazetesinde tefrika edilmeye başlanan romanı sansür sebebiyle yarıda kalır ancak sonra kitap olarak yayınlanır. Yazar olarak Reşat Nuri’yi *Çalığışu* isimli romanı meşhur eder. Yayınlandığı günlerden itibaren artan bir ilgiyle

⁹ Edebiyatçılarımız Konuşuyor, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 37.

¹⁰ Yusuf Ziya Ortaç, *Bir Varmış, Bir Yokmuş, Portreler*, İstanbul 1963, s. 169.

¹¹ Reşat Nuri, “Eser ve Zat: Mehmet Rauf Bey”, *Genç Kalemler*, S. 8, Haziran 1327/191, s. 131-135.

okunmuş olan Çalığışu, Reşat Nuri'yi "Çalığışu Yazarı" olarak memlekette hatta memleket sınırları dışında haklı bir şöhrete kavuşturmuştur.

Yazarlığın yanında yayıncılığa da soyunan Reşat Nuri, mizacına uymayan bu işte muvaffak olamamıştır.

Öncelikle Mahmut Yesâri, Münif Fehim ve İbnürrefik Ahmet Nuri ile bir mizah dergisi çıkarırlar. "Kelebek" adını verdikleri bu dergide birkaç müstear ve gerçek isimle mizahi yazılar ve hikâyeler yayınlar. Kelebek, haftalık olarak 12 Nisan 1339 tarihinden 1924 tarihine kadar 77 sayı olarak yayınlanır. Bu tecrübeden sonra 1947 yılında yayımlanmaya başlayan "Memleket" gazetesinde görev alır ve başmakaleler yazar. Günlük bir gazete olan Memleket, 388 sayı yayımlanmıştır.

Reşat Nuri Güntekin, yazarlık hayatı boyunca bir çok dergi ve gazetede yazılarını yayınlar. Bu dergi ve gazeteler şunlardır: *Aile, Akbaba, Ana Yurt, Ayda Bir, Büyük Mecmua, Cumhuriyet, Darü'l Bedâyi, Dersaadet, Diken, Edebî Mecmuâ, Güneş, Hayat, İctihad, İnci, Yeni İnci, Kelebek, Memleket, Milliyet, Muhit, Nedim, Şâir, Tan, Temâşâ Memuası, Türk Dili, Türk Tiyatrosu Mecmuası, Türk Yurdu, Ulus, Vakit, Varlık, Yedigün, Yeni Mecmua, Yeni Türk, Zaman.*¹² Bu dergi ve gazetelere Hüseyin Çelik, *Tercümân-ı Hakikat, Fikirler, Çınaraltı ve Resimli Şark'*ı da ilâve eder¹³.

Reşat Nuri Güntekin, yazdığı eserlerinde çeşitli takma isimler kullanmıştır. İlk eserlerini imzasını kullanmaya değer derecede güçlü bulmadığından olsa gerek takma isimlerle yayınlama yoluna gitmiştir. Özellikle Kelebek dergisinde bir çok yazı kaleme alan yazar, farklı isimler kullanma ihtiyacı duymuştur. Yazarlık hayatı boyunca kullandığı takma isimler şunlardır: *Ağustos Böceği, Ahmet Faik(?), Ateş Böceği, Cemil Nimet, Hayreddin Rüşti, Mehmet Ferit, Sermet Ferit, Yıldız Böceği, Reşat Nuri, Saksâğan, Çiğdem, R. N., ***, **.

Saksâğan, Çiğdem, R. N., ***, * takma isimleri ve imleri tarafımızdan tespit edilmiş olup bu zaman kadar meçhul kalan müstear isimleridir.

V. ESERLERİ

¹² Birol Emil, Reşat Nuri Güntekin, İstanbul 1989, s.3.

¹³ Hüseyin Çelik, "Güntekin, Reşat Nuri", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 14, İstanbul 1996, s. 308.

Edebiyat dünyasına roman, hikâye, oyun, eleştiri, gezi notları, makaleler ve çeviri gibi çeşitli türlerde 99 eseriyle¹⁴ katkıda bulunan Reşat Nuri Güntekin, daha çok romancılığıyla tanınmıştır.

A. ROMANLARI

1. **Çalıkuşu**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1338.
2. **Gizli El**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1924.
3. **Damga**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1924.
4. **Dudaktan Kalbe**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1924.
5. **Akşam Güneşi**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1926.
6. **Bir Kadın Düşmanı**, İstanbul, Yeni Matbaa, 1927.
7. **Yeşil Gece**, İstanbul, Suhulet Kütüphanesi, 1928.
8. **Acımak**, İstanbul, Suhulet Kütüphanesi, 1928.
9. **Yaprak Dökümü**, İstanbul, 1930.
10. **Kızılık Dalları**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1932.
11. **Gökyüzü**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1935
12. **Eski Hastalık**, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1938.
13. **Ateş Gecesi**, İstanbul, Semih Lütfi Kitabevi, 1942.
14. **Değirmen**, İstanbul, Semih Lütfi Kitabevi, 1944.
15. **Miskinler Tekkesi**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1946.
16. **Harabelerin Çiçeği**, İstanbul, Hadise Yayınevi, 1953.
17. **Kavak Yelleri**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1961.
18. **Son Sığınak**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1961.
19. **Kan Davası**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1962.
20. **Ripka İfşa Ediyor**, Ulus Gazetesinde tefrika edilmiştir, 1949.

B. HİKÂYELERİ

1. **Recm, Gençlik ve Güzellik**, İstanbul, Türk Dünyası Matbaası, 1335., 23 s. *
2. **Roçild Bey**, İstanbul, Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekâsı, 1335., 7 s. (*)

¹⁴ Türkân Poyraz, Muazzez Alpek, **Reşat Nuri Güntekin, Hayatı ve Eserlerinin Tam Listesi**, İstanbul 1937, s. 21-23.

* Çalışmanın tamamında metin ahntıları (*) işaretli baskılardan yapılmıştır.

3. **Eski Ahabap**, İstanbul, Ahmet İhsan Matbaacılık Osmanlı Şirketi, Tarihsiz, 16 s.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İst., 1972, 189 s.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İst., 1979, 184 s., 6. baskı.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İst., 1982, 183 s., 7. baskı.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İst., 1984, 183 s., 8. baskı.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp Kitabevi, İst., 1987, 183 s., 9. baskı.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp Kitabevi, İst., 1994, 183 s., 11. baskı.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp Kitabevi, İst., 1996 (?), 183 s.

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp Kitabevi, İst., 1997 (?), 183 s. (*)

Eski Ahabap (Boyunduruk ve Harabelerin Çiçeği ile birlikte), İnkılâp Kitabevi, İst., 1999 (?), 183 s.

4. **Tanrı Misafiri**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1927.

Tanrı Misafiri, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1960, 128 s., (Yeni basılış)

Tanrı Misafiri, İnkılâp ve Aka Kitabevi Koll. Şti., İst., 1966, 139 s.

Tanrı Misafiri, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İst., 1970, 167 s.

Tanrı Misafiri, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1974, 168 s., 4. baskı.

Tanrı Misafiri, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1979, 175 s., 6. baskı.

Tanrı Misafiri, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1984, 175 s., 8. baskı.

Tanrı Misafiri, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1989, 175 s., 10. baskı.

Tanrı Misafiri, İnkılâp Kitabevi, İst., 1995 (?), 175 s., 22. baskı. (*)

Tanrı Misafiri, İnkılâp Kitabevi, İst., 1999 (?), 175 s., 24. baskı.

5. **Sönmüş Yıldızlar**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1928.

Sönmüş Yıldızlar, İkbâl Kütüphanesi, İst., 1928, 192 s., 2. baskı.

Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp Kitabevi, İst., 1960, 127 s., 3. baskı.

- Sönmüş Yıldızlar**, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1967, 150 s., 4. baskı.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1972, 150 s., 5. baskı.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1977, 174 s., 6. baskı.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1980, 174 s., 7. baskı.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1984, 174 s.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1986, 174 s., 9. baskı.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp Kitabevi, İst., 1993, 174 s., 11. baskı.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp Kitabevi, İst., 1996 (?), 174 s.
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp Kitabevi, İst., 1997 (?), 174 s. (*)
Sönmüş Yıldızlar, İnkılâp Kitabevi, İst., 1999, 174 s., 14. baskı.
6. **Leyla ile Mecnun**, İstanbul, Suhulet Kütüphanesi, 1928, 303 s., 1. baskı
Leyla ile Mecnun, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1969, 232 s., 2. baskı.
Leyla ile Mecnun, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1973, 245 s., 3. baskı.
Leyla ile Mecnun, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1976, 264 s., 4. baskı.
Leyla ile Mecnun, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1981, 264 s., 6. baskı.
Leyla ile Mecnun, İnkılâp Yayınevi, İst., 1984, 271 s., 7. baskı.
Leyla ile Mecnun, İnkılâp Kitabevi, İst., 1988, 271 s., 8. baskı.
Leyla ile Mecnun, İnkılâp Kitabevi, İst., 1995 (?), 271 s. (*)
Leyla ile Mecnun, İnkılâp Kitabevi, İst., 1998, 271 s.
Leyla ile Mecnun, İnkılâp Kitabevi, İst., 2000, 271 s.
7. **Olağan İşler**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1930, 192 s.
Olağan İşler, İnkılâp Kitabevi, İst., 1956, 143 s., 2. baskı.
Olağan İşler, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1967, 143 s., 3. baskı.
Olağan İşler, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İst., 1975, 143 s., 4. baskı.
Olağan İşler, İnkılâp Kitabevi, İst., 1986, 176 s., 7. baskı.
Olağan İşler, İnkılâp Kitabevi, İst., 1990, 176 s., 8. baskı. (*)
Olağan İşler, İnkılâp Kitabevi, İst., 1998 (?), 176 s., 10. baskı.

C. TİYATRO ESERLERİ

1. **Hançer**, İstanbul, Diken-İnci Neşriyatı Matbaası, 1920.
2. **Eski Rüya**, İstanbul, Hüsn-i Tabiat Matbaası, 1338.
3. **Ümidin Güneşi**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1924.

4. **Gazeteci Düşmanı, Şemsiye Hırsızı, İhtiyar Serseri**, İstanbul, 1925.
5. **Taş Parçası**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1926.
6. **Bir Kõy Hocası**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1928.
7. **Babür Şah'ın Seccadesi**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.
8. **Bir Kır Eğlencesi**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.
9. **Ümit Mektebinde**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.
10. **Felaket Karşısında, Gözdağı, Eski Borç**, İstanbul, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.
11. **İstiklâl**, Ankara, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, 1933.
12. **Vergi Hırsızı**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1933.
13. **Hülleci**, İstanbul, Devlet Basımevi, 1935.
14. **Bir Yağmur Gecesi**, Ankara, Ulusal Matbaa, 1943.
15. **Yaprak Dökümü**, İstanbul, 1953.
16. **Eski Şarkı**, İstanbul, 1951.
17. **Balıkesir Muhasebecisi**, İstanbul, 1953.
18. **Tanrı Dağı Ziyafeti**, İstanbul, 1955.
19. **Bu Gece Başka Gece**, İstanbul, 1956.

D. GEZİ NOTLARI

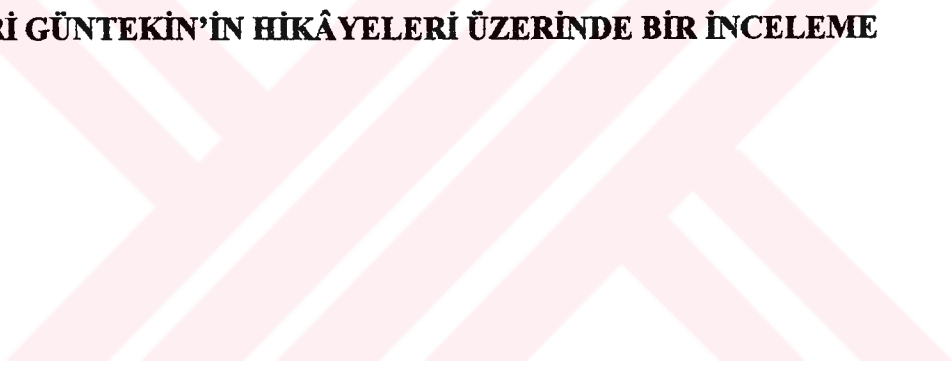
1. **Anadolu Notları**, İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1936.

E. ÇEŞİTLİ KİTAPLARI

1. **Dil ve Edebiyat**, Ankara, Başvekâlet Müdevvenât Matbaası, (Tarihsiz)
2. **Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu**, (İsmâil Hamdi Danişmend, Ali Sûha Delilbaşı, Nurullah Ataç ile birlikte), İstanbul, Kanaat Kitapevi, 1935.
3. **Türkçe Kıraatı**, (Refet Avni ile birlikte Ortaokullar için), İstanbul, 1930.

İKİNCİ BÖLÜM

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HİKÂYELERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

I. HİKÂYELERİNDE ORTAK YAPI

Bu çalışma Reşat Nuri Güntekin'in *Eski Ahabap, Recm, Gençlik ve Güzellik, Roçild Bey, Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leyla İle Mecnun* ve *Olağan İşler* isimli 7 kitabındaki hikâyelerini kapsamaktadır. İncelememize konu olan hikâyelerin isimleri şunlardır: "ESKİ AHBAP (1 Hikâye), *Eski Ahabap, RECM, GENÇLİK VE GÜZELLİK* (2 Hikâye), *Recm, Gençlik ve Güzellik, ROÇILD BEY* (1 Hikâye) *Roçild Bey, TANRI MİSAFİRİ* (22 Hikâye), *Tanrı Misafiri, Yaseminli Yuva, Deniz Banyosu, Münzevinin Esrarı, Yanakların Taksimi, Gece Ziyaretçileri, Su Çekme, Bulaşık Yıkama, Şapka Duası, Bir Aile Meselesi, Medenî Günahlar, Bir İstifa, Neler Göreceğiz, Porselen Çay İbriği, Hatıra Defteri, Kesatlık, Bir Modern Genç Kız, Sinema, Çocuk ve Sokak, Biçilmiş Kaftan, Bir Artist, Diplomasız Doktor, Hasta Çocuk, Bir Gümrük Kaçakçılığı, SÖNMÜŞ YILDIZLAR* (22 Hikâye), *Sönmüş Yıldızlar, Bir Damla Gözyaşı, Bir Hazin Hakikat, Yalan, Bir Hayal Kırıklığı, Kumandanın Şoförü, Bir Sonbahar Eğlencesi, Bir Yudum Su, Nisan Güneşi, Gölgelelerin Bûsesi, Bir Zaaf Dakikası, Bilek Saati, Asker Dönüşü, Mektuplar, Tehdit, Bir Ayrılık, Muamma, Mazeret, Kardeşler, Sevda ve Mantık, Fazilet Mükâfâtı, Zoraki Doktor, LEYLA İLE MECNUN* (43 Hikâye), *Leyla İle Mecnun, Bir Sahtekârlık Davası, Başkasının Eliyle, Masum Bir Hile, Çocuk Kavgası, Gamsızın Ölümü, Bir İntihar Şakası, Sönmüş Ocak, Gurur, Nikah Yüzüğü, Sahte Banknot, Hırsız-1, Eski Bir Gazeteci, Mukaddes Hatıra, Minyatür, Havva Yenge, Karakolda, Eski Hatıra, Rüya-yı Sadık, Kabineler Nasıl Devrilir, Hırsız-2, Şiire Tövbe Eden Adam, Eski Bir Yara, Kaçırılmış Fırsat, Avukat, Balta, Nişanlıdan Mektuplar, İnce Hesaplar, Ruhları Davet, Kirazlar, Sesli Kayalar Çiftliği, Meşru Mazeretler, İri Yarı Delikanlı, Sokaktan Sesler, Resul Hocanın Gazası, Ahaliyi Kolaylığa Alıştırmak Korkusu, İlk Müşteri, Papağan Yumurtası, Çocuğun Selâmeti İçin, Akşam Pazarı, Halâskârlar, Hava Tebdili, Şüpheli İsmifâil, OLAĞAN İŞLER* (19 Hikâye), *Aşk Mektupları, Ahret Dönüşü, Tehdit, Bir Ahret Masalı, Bahçeli Lokanta, Geçim Dünyası, İnsan Nasıl Düşer, Kilkuyruk, Bir Aşkın Tarihi, Yeni Bir İcat, Mavi Gözlü Çocuk, Kuvve-i Maneviye, En Büyük Ceza, Çehreler, Tabiatlar, Akrep, Cezâ-yı Naktî, Namuslu Sahtekâr, Uğurlu Çocuk, Yağmur*"

Reşat Nuri Güntekin, hikâyeciliğine *Diken Mecmuası*'nda yayınlanan *Eski Ahabap* (1917) isimli hikâyesi ile başlar. 1917 – 1930 yılları arasında yedi hikâye kitabı yayınlayan Reşat Nuri Güntekin, hikâyeciliğini 1930'a kadar sürdürür ve sonrasında hikâye yazmaz. Bu on üç yıllık sürede 200'den fazla hikâye yazmıştır. Yazdığı hikâyelerden kitaplarına aldığı hikâye sayısı 110'dur. Bunun dışında kitaplarına almadığı, mecmua ve gazete sayfalarında kalan hikâyeleri de vardır. Bu hikâyelerin sayısı da epeyce bir yekun tutmaktadır.

İlk üç hikâye kitabı¹: *Eski Ahabap*, *Recm*, *Gençlik ve Güzellik*, *Roçild Bey*, 1919'dan itibaren eski harflerle basılmış fakat daha sonra bu hikâye kitapçıkları yeni harflerle yayınlanmamıştır². Diğer hikâye kitapları: *Tanrı Misafiri*, *Sönmüş Yıldızlar*, *Leyla İle Mecnun*, *Olağan İşler*, yeni harflerle yayınlanmaya devam etmektedir. Reşat Nuri Güntekin, kitaplarına almadığı hikâyelerinin acaba hangi sebeple mecmua ve gazete sayfalarında kalmasına rıza göstermiştir? Burada bir seçicilikten bahsetmek güçtür. Zira kitap dışı bıraktığı hikâyeleriyle, kitaplarına almış olduğu hikâyeleri arasında herhangi bir farklılık yoktur. Biri hangi sebeple kitaba alınmış ise diğeri de aynı sebeple kitap dışı bırakılmıştır.³ Zaten Reşat Nuri Güntekin'in ilk hikâyeleri magazin hikâyeleridir. Bu hikâyeler, sanki devrin dergilerini, özellikle de birkaç arkadaşıyla birlikte çıkardığı *Kelebek* dergisini doldurmak amacıyla yazılmış gibidir. Bundan dolayı hikâye seçiminin herhangi bir ölçüte dayandığı söylenemez.

Bir başka mesele de kitaplarına aldığı hikâyeleriyle ilgilidir. Kitaplarına aldığı hikâyelerinde bir kargaşa dikkat çeker.⁴ Reşat Nuri, kitaplarında sanat kıymeti taşıyan hikâyeleriyle hiçbir edebî kıymeti olmayan hikâyelerini birlikte yayınlamıştır. Bu noktadan hareketle Reşat Nuri'nin hikâyeleri üzerinde düşünmediğini, onları sıkı bir ayrıma tabi tutmadığını söyleyebiliriz.

¹ Yayınlanan bu ilk üç hikâye kitabına "Kitapçık" demek daha doğru olacaktır. Zira bu üç kitapçık; *Eski Ahabap*, bir hikâyeden; *Recm*, *Gençlik ve Güzellik*, iki hikâyeden; *Roçild Bey* ise bir hikâyeden oluşmaktadır.

² *Roçild Bey* isimli hikâyesini daha sonra "*Bir Centilmen*" adıyla *Tanrı Misafiri* isimli kitabında yayınladı. Reşat Nuri Güntekin, *Tanrı Misafiri*, 22. b., İstanbul, b.t. yok, s. 114-118.

³ Kitaplarına almadığı hikâyelerinden biri olan "Kârlı Bir İş" isimli hikâye çalışmamızın sonunda verilmiştir. Bu hikâye Hayrettin Rüştü müstear ismiyle *Diken* mecmuasında yayınlanır. Burada emekli bir memurun insanlarla sebepsiz yere kavga ederek mahkemelik-karakolluk oluşu ve davasından vazgeçmesinin karşılığında insanlardan para sızdırışı konu edilir. Kitaplarına aldığı hikâyelerinden konuya, üslupça ve teknikçe hiçbir farkı olmayan bu hikâyeyi Reşat Nuri niçin kitaplarına almamıştır? İşte yazarın herhangi bir ölçüte dayanmayan seçimine bu hikâye bir delildir. Buna benzer örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Hikâyenin künyesi şöyledir: Hayrettin Rüştü, "Kârlı Bir İş", *Diken*, 6 Teşrin-i sânî 1335, Nu. 29, s. 6-7.

⁴ Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, c. II, İst., 1970, s. 292.

Reşat Nuri Güntekin, yedi hikâye kitabı yayınlamasına rağmen, edebiyat tarihinde roman yazarı sıfatıyla yer almıştır. Bu sebeple Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeleri ve hikâyeciliği üzerine bir inceleme yayınlanmamış ve bu yönüne dikkat çekilmemiştir. Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeciliği ne zaman söz konusu olsa, romanlarıyla hikâyeleri arasında bir çok bakımdan benzerlikler bulunduğu ifade edilir. Bu sebeple de romanları hakkında söylenenler hikâyeleri için de tekrar edilir. Bir yazarın eser verdiği edebî türlerde şahsiyetinin damgasını bütün eserlerine yansıtmasından daha tabii ne olabilir? Fakat kalıplaşmış hükümleri her eser ve her edebî tür için tekrarlananın da doğru olmadığı aşikârdır. Bu yapılacak olursa bazı ayrıntılar atlanmış olur ki, bir eserin bütün kıymeti ayrıntılarda saklıdır, dolayısıyla ayrıntıları atlanan eserler kendilerini diğerlerinden farklı kılan özelliklerinden sıyrılarak, sığlaşır.

Birol Emil, Reşat Nuri Güntekin üzerine yazdığı eserinde, romanlarıyla hikâyeleri arasındaki benzerliğe dikkat çekerek "...dikkatli bir bakış onun hikâyeleri ile roman ve piyesleri arasında içten bir münasebet bulunduğunu hemen farkeder. Hikâyelerindeki bazı şahıs tipleri, duygu ve düşünce motifleri ile bazı romanlarındaki şahıs ve tem benzerliği bunu açıkça gösterir. Bu benzerlik tabiidir." der⁵.

Nihat Sami Banarlı da Reşat Nuri Güntekin'in verdiği edebî türler arasındaki benzerliğe işaret eder ve Reşat Nuri'nin hikâyeleri hakkında müştereken belirtilen mizahî yöne dikkat çeker: "Reşat Nuri'nin küçük hikâyelerinde hem mizahçılığın hem de roman ve tiyatro yazarlığının vasıfları hâkimdir. Bunların birçoğu ciddî ve hissîdir; bir kısmında da karşılıklı konuşmalara yer verilerek canlandırılmış, bir takımı da mizahî hikâyeler hâlinde yazılmıştır. Esasen sahne, mizah ve hissî roman, Reşat Nuri'nin hemen her eserinde az veya çok ölçüde birarada görünür; san'atkarın eserlerinde hususî vasıflarla kullanılan duygu, görüş, bilgi ve zekâ unsurları ve bunların ışığı altında hissedilen hayat sahneleri onu umumiyetle böyle bir kompozisyona götürmüştür." ⁶

"Romanlarında ve hikâyelerinde, yer yer ince bir zekâdan ve sevimli bir espri gücünden doğma, olayların zaman zaman yarattığı gerilimi yumuşatan, ölçülü bir

⁵ Birol Emil, Reşat Nuri Güntekin, İstanbul 1989, s. 71-72.

⁶ Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. II, İstanbul 1987, s. 1214.

mizah unsurunun da yer aldığını kaydetmek gerekir”⁷ diyen Kenan Akyüz de, Reşat Nuri Güntekin’in hikâyelerindeki ölçülü mizah unsuruna dikkat çeker.

Sadık Kemâl Tural ise Reşat Nuri Güntekin’in hikâyelerini, “*Türkçe’nin sadeleşme ve sosyo-kültürel yapımızdaki aksaklıklarını teşhisi bakımından çok başarılı*” bulur ve “*büyük bir romancının habercisi ve tiyatroya eğilimli bir yazarın tahkiyeleri*”⁸ olarak değerlendirir.

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerini klâsik vaka düzenine göre yani Maupassant tarzı olarak nitelendirdiğimiz; giriş-gelişme-sonuç bölümlerinden oluşacak şekilde yazmıştır.

Hikâye türünün gerçek manada tür özelliklerini yansıtacak şekilde yazılması Servet-i Fünûn devrinde Halit Ziya Uşaklıgil ile başlar. Kendinden önce böyle hemen hemen sesini bulmuş bir hikâye tekniği ile karşılaşan Reşat Nuri Güntekin, bu tecrübeden faydalanacaktır. Bizzat kendisi “*Asıl hikâye zevkini ve hikâye yazmak emelini Halit Ziya Bey’i okurken duydum. Bugün eser denmeğe lâyık bir şey vücuda getirebilirim onu Halit Ziya Bey’e medyûn olacağım*”⁹ der.

Reşat Nuri’nin ilk hikâyelerinde magazin ve mizahî taraf ağır basar. Daha sonra yazdıklarında ise sosyal konulara eğildiği ve gözlemci gerçekçi bir tavır sergilediği görülür.

Gerek magazin ve mizahî yanı ağır basan ilk hikâyelerinde, gerekse tasvir ve tahlil yönü ağır basan sonraki hikâyelerinde olsun Reşat Nuri’nin bütün sanat hayatı boyunca ayrılmadığı ve bütün eser verdiği edebî türlerde bir leit-motif gibi tekrarladığı hayata ve insana karşı takınılmış iyimser, müsamahalı bir tavır vardır. Bu tavır bütün hikâyelerinde “şefkat, acıma, müsamaha, sevgi, iyilik...” gibi beşeri duygular şeklinde tezahür eder. Ferdin psikolojisini tahlil ve müşahede ederek, onu yönlendirmeyi, değiştirmeyi değil; anlamaya çalışan bir yazar olarak karşımıza çıkar. Hikâyelerinde yarattığı tipleri hep bu çerçevede görmeye ve göstermeye çalışan Reşat Nuri, ahlâkî çöküntü içinde bulunan, cemiyetin dışına itilmiş, küçümsenmiş ve acınacak durumda olan kahramanlarını dahi bir sebep-sonuç münasebeti içerisinde değerlendirerek onlarda gizli kalmış insanlık cevherini belirtmeye çalışır. Bu müsamahakar, iyimser ve sevgi

⁷ Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatı’nın Ana Çizgileri*, 6. b., İstanbul 1994, s. 188.

⁸ Sadık Kemal Tural, “II. Meşrutiyet Döneminde Türk Edebiyatı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, 3. cilt, 2.b., Ankara 1992, s. 495.

⁹ Sedat Simavi, “Reşat Nuri Bey”, *İnci*, Nu. 2, Temmuz 1338, s. 8.

dolu yaklaşım, onu hikâyelerinde çocuk kahramanlar yaratmaya sevkeder. Ve bu çocuk kahramanlar onun hikâyelerinde masumiyetin, sevginin ve acımanın hakimiyetini kurar.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde vak'a unsurunun nitelikleri birkaç bakımdan çeşitlilik gösterir.

Hikâyelerinin büyük bir kısmına vak'aya hazırlık olarak nitelendirebileceğimiz bir bölümle başladığı görülür. Bu bölümde:

1. Vak'anın işlendiği zamandaki durum anlatılır,
2. Şahısların tanıtımıyla başlanır,
3. Zaman ifade edilerek başlanır,
4. Mekân tasvir edilerek başlanır,
5. Zaman, mekân ve şahısların hepsinin birden tasviriyle başlanır,
6. İleride işlenecek vak'anın kısa bir özetinin verilmesi ile başlanır,
7. Nakil bildiren kelime grubuyla başlanır,
8. Prolog veya bir haber paragrafı ile başlanır,
9. Direkt olarak diyaloglarla başlanır,

Yukarıda maddeler halinde sıralanan bu hikâyeye başlama kısmı bir cümleden veya paragraftan oluşur.

Vak'anın işlendiği zamandaki durumu aktararak başladığı hikâyelerinde yazar, uzunca bir paragrafta başvurur. Bu paragraf okuyucuyu hikâye vak'asına hazırlama amacına yöneliktir.

Evleneceği, nişanlısı olan gencin kendisini ne derece sevdiğini anlamak isteyen Muallâ'nın iki arkadaşı ile oynadığı bir intihâr vak'asını işleyen *Bir İntihar Şakası* isimli hikâye şu paragraf ile başlar:

“Yemek vakti gelmiş misafirler sofraya oturmuşlardı. Fakat köşkün kızı Muallâ ile iki arkadaşı ortada yoktu. Onları aramak vazifesi, Muallâ'nın nişanlısı Cevad'a havale edildi. Genç adam, kaçak eşya arayan bir kolcu dikkatiyle evi, bahçeyi baştanbaşa aradı. Hatta sokağa çıkıp etraftaki boş kırlara seslendi. Fakat nafîle... ” (Bir İntihar Şakası, L. M. s. 49.)

Biri şâir, diğeri piyanist olan iki çapkının sosyeteye dahil olmak isteyen kadınları avlayarak gönül eğlendirmelerini anlatan hikâyede yazar, ileride maharetlerini sergileyecek iki kafadarın vaziyetlerini şöyle bir paragrafta anlatarak hikâyesine başlar:

“Harb zengini Hacı Fazıl’ın Nizam’daki köşkü o gece yine düğün evi gibi kalabalıktı. Akşam yemeğinden sonra misafirlere bir kısmı eşeklerle tur yapmağa gitmişlerdi. Bir kısmı yukarı sofada dans ediyor, sekiz, on kişilik bir grub da kapının yanındaki küçük salonda poker oynuyordu. Bahçenin bir köşesinde geniş bir hasır kanepede sırtüstü yatan piyanist Rasim, şâir İnyet Seza’nın köşkten sokak kapısına giden yolda mütemediyen dolaştığını, arasıra salonun penceresinden uzun uzun içeri baktığını görüyordu.” (Yaseminli Yuva, T. M. s. 26.)

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinin birçoğuna şahıs, zaman ve mekân tasviri ve tanıtımını içeren bir paragraf ile başlar. Aşağıda verilen *Kaçırılmış Fırsat*, *Gamsızın Ölümü*, hikâyeleri zaman ifadesi ile; *Mazeret* hikâyesi mekân tasviri ile; *Meşru Mazeretler*, *Mukaddes Hatıra* hikâyeleri şahıs tasviri ile başlar:

“Meşrutiyet’in ikinci senesiydi. Yirmi bir yaşında ateşli, fakat toy, mahcup bir çocuktum...” (Kaçırılmış Fırsat, L. M. s. 173.)

“O sabah, ana mektebinin bahçesinde fevkalâde bir telâş ve canlılık vardı. Talebe bayramı günüydü. İlk ve orta mektepler, kafile kafile marşlar söyleyerek sokaklardan geçiyor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı.” (Gamsızın Ölümü, L. M. s. 43.)

“Güzel, küçük bir salon... Eşya, henüz camekândan çıkmış gibi pırıl pırıl, etiket yerleri belli olacak kadar yeni... Modern stil takımından duvardaki levhalara kadar hepsinde taze bir boya kokusu var... Henüz gelin olmuş nazlı bir küçük hanım için zengin bir haba, gösterişi sever bir anne tarafından özene bezene döşenildiği bir bakışta anlaşılıyor...” (Mazeret, S. Y. s. 43.)

“Rıfki Efendi, iyi bir Evkaf katibiydi. Epeyce zekâsı ve mâlumâtı vardı. Mühim işler görmeye, Evkaf dairesinin en iyi memuru olmaya namzettti. Ne çare ki ıslah edilmez bir kusuru, daha doğrusu bir hastalığı vardı: Kaleme devam etmekten hoşlanmazdı... ” (Meşru Mazeretler, L. M. s. 229.)

“Kırk yaşlarında vardı. İfrat derecede nazik ve sıkılgan, çocuk tavırlı bir adamdı.

Vapurda biletini kesmeye gelen memura ayağa kalkardı. Bir dairede kâtip olduğunu biliyordum. Sabahtan akşama kadar karınca yuvası gibi işleyen odasında kim bilir kaç bin defa gelene, gidene kalkıp oturuyordu!... ” (Mukaddes Hatıra, O. İ. s. 84.)

Reşat Nuri Güntekin’in şahıs, zaman ve mekânı ayrı ayrı tasvir ederek başladığı hikâyelerinin yanında bu üç unsuru birlikte vererek de hikâyelerine başladığı görülür. Bu tür bir hikâyeye başlangıç genellikle “Tekellümü Hikâye” olarak adlandırılan hikâyelerinde bulunur. Zaten tekellümü hikâyeler bir nevi kısa oyunlar, piyesler durumundadır. Hatta bu hikâyeler perdelere ayrılmış, bunlarda sahne dekoru tasvir edilircesine mekân tasvirleri yapılmıştır.

“Osman Bey Gazinosunda... Ziya Bey kırk, kırk beş yaşlarında çok yaşamış, çok görmüş bir doktor-hareketli, heyecanlı bir münakaşaya dalmış bir genç grubuna yaklaşır. ” (Roçild Bey, R.B., s. 3.)

“Sahne, kayalık bir deniz kenarı... Beyaz sakallı bir ihtiyar saçını, başını yolarak, feryat ederek oradan oraya koşmaktadır. ” (Halâskârlar, L.M. s. 259.)

İleride çözümlenecek vak'anın hemen hemen kısa bir özetini vererek, okuyucuyu vak'aya hazırlayan paragrafla hikâyeye başlama, Reşat Nuri Güntekin'in başvurduğu diğer bir hikâyeye başlangıç tekniğidir. *Porselen Çay İbriği*, isimli hikâyede daire amirinin kızına elindeki sınırlı ölçüde parayla hediye almaya çalışan Mürtaza Efendinin bu faaliyeti şu paragrafla özetlenir:

“Mürtaza Efendi, o gün Bitpazarı'nu, Kalpakçılarbaşı'nu altüst etmiş, bir türlü Mümeyyiz kızına verilmeye lâyık ucuz bir hediye bulamamıştı. Aylık çıkıncaya kadar sarfedilmek üzere cebinde ancak yüz on kuruş kalmıştı. Arkadaşlarının yanında mahçup düşmemek, Mümeyyiz Efendinin teveccühünü kaybetmemek için bunun üç, hatta dört mecdiyesini fedaya razıydı. Fakat onun 'üç, dört mecdiyelik kibarca, zarifâne, her halde gelin olan bir arkadaş kızına lâyık bir hediyeden' bahsettiğini işiten dükkâncılar gülüyorlar, terbiyesiz terbiyesiz alay ediyorlardı. Bir tanesi bir küçük saç tarağı, birisi de bir çift mendil teklif etmişti.” (Porselen Çay İbriği, T. M. s. 119.)

Yazdığı kitaplarla insanların çehre ve tabiatlarını çözümleyen bir ruh mütehassısının başından geçen ilginç bir olayın anlatıldığı *Çehreler ve Tabiatlar* isimli hikâyede yazar, bu vak'ayı özetleyen şu paragraf ile hikâyesine başlar:

“Niyazi Bey, Ruhiyat mütehassısıydı. 'Çehreler ve Tabiatlar' ismindeki eseri ona büyük bir şöhrat kazandırmıştı. Bu kitap, herhangi bir insanın huyunu, ahlâkını anlatmak için yanılmaz bir ölçüydü. İstedığın bir insanın, gözünün, burnunun, kulağının biçimine; ağzının, çenesinin şekline bak, sonra bu çehredeki bir insanın ne ruhta, ne ahlâkta bir adam olduğunu kitaptan oku.” (Çehreler ve Tabiatlar, O. İ. s. 65.)

Reşat Nuri Güntekin, birkaç hikâyesine de nakil ifade eden bir kelime grubu ile başlar. Bu nakil ifade eden kelime grupları şunlardır:

“Arkadaşım Hasan Necdet anlattı: ” (Bir Aile Meselesi, T. M. s. 97.)

“Bir arkadaş anlattı: ” (Geçim Dünyası, O. İ. s. 97.)

“İki sene evvel bir iş için Fransa 'ya giden bir arkadaşım anlattı. ”
(Bir Gümrük Kaçakçılığı, L. M. s. 90.)

“Arkadaşım Hüseyin Sabit Bey anlattı: ” (Kaçırılmış Fırsat, L. M. s. 173.)

Sadece bir hikâyesinde rastlanan bir başka hikâyeye başlama tekniği ise bir gazete haberinin prolog olarak kullanımınıdır.

“Bu sene üniversiteye giren hanımlar bilhassa Hukuk kısmına rağbet göstermişlerdir. Gazeteler.” (Neler Göreceğiz? , T. M. s. 109.)

Reşat Nuri Güntekin’in hikâyelerinde sıklıkla kullandığı bir başka hikâyeye başlama tekniği ise hikâyeye direkt diyaloglarla başlamadır. Özellikle tekellümü hikâyeler bu türden hikâyelerdir.

“Hâkim — İsminiz?

Mazmun — Hüseyin Edip...

Hâkim — Yaşınız?

Mazmun — Kırk dört... ” (Diplomasız Doktor, T. M. s. 162.)

“— Seni bir parça solgun görüyorum. Hastasın galiba!

— ...

— Niçin gülüyorsun?

— Biliyor musun sen, meraklı hamimnelere benzemeye başladın Ahmet. Dikkat ediyorum. Her sabah aynı terane... Seni yorgun görüyorum, durgun görüyorum. ” (Masum Bir Hile, L. M. s. 25.)

Reşat Nuri Güntekin’in hikâyelerini bitiriş tarzına bakıldığında dört tarz bitirme şekli görülür:

1. Bir sonuç paragrafıyla bitirme,
2. Beklenmedik, şaşırtıcı bir sonla bitirme,
3. Vak'ayı bir özlü söz ya da nasihat sözü ile bitirme,
4. Bir mektup ile bitirme.

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinin pek çoğunu bir sonuç paragrafı ile bitirir. Bu sonuç paragrafı bazen bir cümle, bazen de uzun birkaç cümleden oluşur. Yazar, bazı hikâyelerinde cereyan eden vak'anın nasıl bir neticeye vardığını kısa bir cümleyle ifade eder. Bu kısa cümle hikâyenin bitiş cümlesidir.

Afyon Muharebesinde gözünden ve göğsünden yaralanan Süvari Mülâzımı Ali Sermet, hava tebdili için Kütahya'ya halasının yanına gider. Burada halasının kızı Leyla'ya âşık olur. İki genç arasında yaşanan aşk anlatıldıktan sonra yazar okuyucunun merakını gidermek için hikâyesini şu kısa cümle ile bitirir:

“Bir hafta sonra Sermet 'le Leylâ evleniyorlardı.” (Nişanlıdan Mektuplar, L. M. s. 208.)

Hanımının aşırı ve ısrarlı kürk isteğini yerine getiremeyen Hüsni Bey, mühendis arkadaşı Hüseyin Edip Bey ile bir oyun tertipler. Hüseyin Edip doktor rolünü oynayarak arkadaşını kürk almaktan kurtarır. Sözde kürk parasını Hüsni Bey, kendisinin tedavisine harcamıştır. Hüsni Beyin hanımı bu doktoru başka bir hastaya tavsiye edince, oyun ortaya çıkar ve olay mahkemeye intikâl eder. Mahkemenin sonucu parantez işareti içinde aşağıdaki cümle ile bildirilir:

“(Mahkeme beş dakika sonra Hüseyin Edip Beyin cürmü sabit olmadığı için beratına karar veriyordu.)” (Diplomasız Doktor, T. M. s. 166.)

Bu bir cümleden oluşan kısa sonuç paragraflarının yanında, uzun birkaç cümleden oluşan sonuç paragrafları da vardır.

Derslerini bırakıp boş işlerle uğraşan oğluna ders vermek amacıyla bir kızın ağzından mektuplar yazan bir babanın hikâyesi olan *Aşk Mektupları* isimli hikâye şu uzun paragraf ile biter:

“— Korkma hanım, dedi, oğlana aşk mektuplarını yazan şillik benim!... Oğlandaki haylazlık arttıkça artıyordu. Ne mektepteki hocalar, ne ben, bütün gayretimize rağmen, ona doğru dürüst yazmayı bile öğretmiyorduk. Nihâyet, düşüne düşünce bu çareyi buldum...Rasim'in

kıza yazdığı mektuplar sayesinde yeni yazıyı mutlaka öğreneceğinden ve bu sene sınıf geçeceğinden eminim. Doğrusunu istersen, ben de eski yazıyı vaktiyle sana mektup yaza yaza öğrenmişim!... ” (Aşk Mektupları, O. İ. s. 8.)

Reşat Nuri Güntekin'in, pek çok hikâyesinde heyecan ve gerilim hikâye sonuna kadar devam eder. Entrik unsuru sonuna kadar başarıyla götürülen yazar, hikâyenin sonunda hiç beklenmedik neticeler kurgular. Bu şaşırtıcı, ilginç sonlar Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinin en belirgin vasıflarından biridir.

Nişanlı olan genç kız, nişanlısının kendisini ne derece sevdiğini anlamak için iki arkadaşıyla bir intihar şakası hazırlarlar. Kızın intihar ettiğini zanneden nişanlısı ağlayıp dövünürken, hiç geçinemeyen her fırsatta kavga eden iki kardeş çocuğundan biri olan Nesib, intihar pusulasını okuduktan sonra hiç tereddüt etmeden uçuruma kendini bırakır. Bu beklenmedik son gayet sakin bir üslûpla verilir:

“Yarım saat sonra... İki genç, Cevad ile Nesib'i esrarengiz bir işaretle dışarı çağırdılar. Muallâ'nın biraz evvel tepe yoluna doğru gittiğini, hâlâ dönmediğini söylediler. Cevad, telâş içinde, Nesib sakin, fakat çatkın, kızları takibe başladılar. Uzun aramalardan sonra uçurumun başında bir çalıda Muallâ'nın atkısını buldular. Ucunda iğnelenmiş iki satır mektubu Cevad hıçkırıklarla okudu. Kızlar, onun omuzlarına başlarını dayayarak, hakiki bir facia karşısında gibi ağlaşıyorlardı.

Biraz uzakta duran Nesib, ağır ağır yanlarına geldi, kâğıdı aldı okudu buruşturdu. Sonra bir şey söylemeden, onların feryat etmelerine meydan vermeden seri hareketle kendini uçuruma attı...”(Bir İntihar Şakası,L.M.,s. 56.)

Hırsız isimli hikâyede ise, eve giren hırsız evdeki eşyaları diğer hırsızlar gibi çalmaz, sadece tahrip eder. Bütün çaba ve güvenlik önlemlerine rağmen evdeki tahribat devam etmektedir. Bir gece anlaşılır ki, hırsız Nusret Beyin büyük kayınbirâderi Niyazi Beydir. Kız kardeşinin ev eşyalarını dizen, ona devamlı yardımında bulunan Niyazi Bey nasıl olur da hırsız olur? Bu beklenmedik son şöyle izah edilir:

“Niyazi Bey, çıldırmıştı. Hareketini şöyle izah etti:

— Eniştem Nusret Bey, çok iyi bir adamdır. Fakat kumarbaz ve serseridir. Sıkıya geldi mi borç etmekten çekinmez, sonra bu borçları ödemek için evinin eşyasını satar. Şimdiye kadar belki beş, altı defa onlara ev düzdüm. Aradan üç ay geçmeden kardeşim gelir:

— Kuru tahta üstünde kaldık ağabey, babam, annem beni sana emanet etti, diye ağlayıp sızlanmaya başlar. Sonra, ne kadar olsa onların namusu demek benim namusum demektir... Ne yapar yapar, onlara yeni baştan ev eşyası düzerim. Artık bu hale bir nihayet vermek istedim. Bu tahribattan maksadım şuydu:

Eşyayı evde kullanılabilmekte devam edecek, fakat satılığa çıkarıldığı halde para etmeyecek bir hale sokmak... Şu vazolar üçer parça, şu halılar dörder, beşer dilimdir. Fakat öyle maharetle kırılıp kesilmişlerdir ki, el sürüldüğü halde kimse kusurlarını farketmez... Mobilya, perde, aynalar, elbiseler de kezalik aynı prensibe nazaran tahrip edilmiştir. Anlaşıyor ya, maksadım onlara, hem de kendime iyilik etmekten başka bir şey değildi!...” (Hırsız-1, L. M. s. 102-103.)

Reşat Nuri Güntekin’in hikâyelerinde dikkati çeken bir diğer unsur, hikâyelerinin bir nevi “kıssadan hisse” tarzında yazılmış olmasıdır. Hikâyelerin sonunda genellikle bir değerlendirme, bir mesaj vardır. Bu mesajlar, değerlendirmeler, bir özlü sözle ya da nasihatvari bir üslûpla verilmeye çalışılır.

Çalışma arkadaşlarının “Kılkuyruk” ismini takarak alay ettiği bir genci sataşmalardan ve müdahalelerden koruyan Refik Bey, yıllar sonra bu genci görür. Minnet duyguları içinde olması gereken gencin laubali ve yılışık tavırlarından rahatsız olan Refik Bey, bu genci “Kılkuyruk” diyerek azarlar. Ve şu özlü sözü söyler:

*“Vilâyetteki arkadaşlarımın meğer ne kadar günâhına girmişim!
Halk, insana vuracağı numara ve etiketi ne isabetle tayin ediyormuş.*

*‘Halkın sesi, hakkın sesidir’ diyenlere bir kere daha hak verdim ”
(Kılkuyruk, O. İ. s. 45.)*

Bir gün içinde vapurda tanışarak birbirlerine âşık olan gençlerin, yine aynı gün içinde ve aynı vapurda aşklarını bitirişlerine şahit olan, müşahit-yazar:

“*Ne yaparsınız? Dünyada ebedi saadet kime nasip olmuş ki... ”*
(Bir Aşkın Tarihi, O. İ. s. 49.) der.

Reşat Nuri Güntekin’in hikâye yazma tekniklerinden biri olan mektuplar, onun hikâye bitirme tekniğine de yön verir. İleride mektuplardan oluşan hikâyelerine değineceğiz. Burada sadece hikâyelerini bitirirken mektuplara da başvurduğunu söyleyelim.

Tanrı Misafiri, Hatıra Defteri, Mavi Gözlü Çocuk gibi hikâyeler bir mektup ile biter.

Babasının ölümü üzerine Hacı Ali Efendinin yanına gelen bir sarıklı gencin, Hacı Ali Efendinin aile huzurunu, mutluluğunu bozuşunu konu alan *Tanrı Misafiri*, isimli hikâyede, Hacı Ali Efendi evinden kaçır, başka bir yere memuriyet ister ve evinden birkaç eşya isteğini bildiren bir mektup kaleme alır. İşte bu mektup hikâyenin bitişidir.

“*Benim refika-i şefikam,*

Haftızı, tedavi edilmek üzere, eve getirdiklerini haber aldım. Ben, yarın alessabah Bandırma'ya hareket ediyorum. Oradan, açık bir belediye muhasebeciliği vardı. İnşallah kapanmamışsa, onu talep edeceğim.

Eve avdet edememekliliğim esbabına gelince, evvelâ hanedanımın bunca yıllık namını berbat ettik. Ne yüzle mahalleye geleyim? saniyen; evimde, o haini görünce, yeniden kanım beynime çıkacak, bir halt daha karıştıracağım. Yani, ya tamir edilmez b, r yerini kırarım da, hayatımın sonuna kadar, onu bana sürütüp besletirler. Ya canını çıkarırım; Allah ve kul nezdinde merdud, melûn olurum. Âhret ve dünyada yerim kalmaz.

Salisen; söylemeğe dilim varmıyor. Allah, seni de , heni de tenesir tahtalarına yatırardı da, bu iş başımıza gelmiyeydi. Fakat, kazaya rızadan başka çare yok... Ey benim otuz beş senelik refika-i

şefikam... Allah da, kul da senden razı olsun. Bir gün fenalığımı görmedim. Fakat dün gece, o vak'adan sonra ağızımdan hiddetle bir lâf çıktı:

— *Bu herif, bir daha evime girerse... Şart olsun...*

Demıştim. Softa, evimize girdiği dakikadan itibaren, sen benim mutallâkam sayılırsın... İnşallah, arkamdan Bandırma'ya geldiğiniz zaman, tecdid-i nikâh etmek lâzım gelecek. Bunca yıldan sonra, bu işin başımıza gelmesine benim kadar senin de müteessir olacağın tabiidir. Fakat, ya, maazallah, ağızımdan daha ağır bir söz kaçsaydı. Bilfarz; 'Talak-ı selâse' ile şart olsun, demiş olsaydım. Bu yaştan sonra, bir de seni hülleciler eline mi teslim etmek lâzım gelecekti? Eminim ki, benim evimi, barkımı yıkan o melûn, bunu işittiği zaman müteessir olmazdı. O patlıyasıca şaşu gözlerini yere dikip:

— *Hani sanki beyhude para verip 'Hülleci' aramayın... Velinimetime can kurban...*

Demeye kadar varırdı. Gel gelelim, hana göndereceğin eşyaya, bizim yeşil sandığın üst gözünde... ”(Tanrı Misafiri, T.M., s. 24-25.)

Mavi Gözlü Çocuk, hikâyesinde de hikâye bir mektup ile bitirilir. İhsan Bey'in dikkatini çocuğunun göz rengi çeker. Çocuğunun göz rengi kendisinininkine benzememektedir. Bu çocuğun kendisinin çocuğu olup olmadığına dair şüphelere kapılır. Şüphesini ispatlamak için bir oyun tertipler fakat bu oyun geri teper. Bu sefer aldatıldığı zehabına kapılan kadın, kocasını aldatır ve ona bu durumu bir mektupla bildirir. Bu mektup hikâyenin sonunda bitiriş paragrafi olarak bulunur.

“Bugünü metresinin evinde geçirmeye gittiğine dair kat'i bir delil elde ettim. 'Göze göz, dişe diş!' dediğimi hatırlarsın. Öteden beri bende gözü olduğunu bildiğim erkeğin evine gittim. Hiçbir vicdan azabı duymadan intikamımı aldım. Artık bu felâketten sonra, bir arada yaşamak mânâsız ve imkânsız olduğu için, babamın evine gidiyorum. Yegâne teessürüm, senden daha evvel davranmamış olmamdan ibarettir. Ayşe ” (Mavi Gözlü Çocuk, O. L. s. 57.)

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde iki çeşit vak'a tipiyle karşılaşırız.

1. Tek bir vak'adan oluşan hikâyeler

2. Birbirinin içinde bulunan iki vakadan (Çerçeve-iç vak'a) oluşan hikâyeler

Tek bir vakadan oluşan hikâyeler Maupassant tarzı yazılmış hikâyelerdir. Bu tarz hikâyelerde kusursuz denilebilecek bir yapı ve kurgu vardır. Reşat Nuri Güntekin, gözlemlediği ve tecrübe haline getirdiği birikimini, vermek istediği mesaja uygun olarak ayıklar ve hikâyeleştirir.

Sağlam bir vak'a üzerine oturtulmuş hikâyelerin bütün uzuvları ayrı ayrı tasarlanmış, bütünü oluşturacak parçalar titizlikle işlenmiştir. Ağır başlayan vak'a gelişme bölümünde dallanır, budaklanır entrik unsur kademe kademe yükselir ve sonuç bölümü ile doyuma ulaşır.

Tek bir vakadan oluşan hikâyeler bir şahıs ya da birkaç belirgin şahıs etrafında toplanır. *Tanrı Misafiri, Roçild Bey, Bir Yudum Su, Gençlik ve Güzellik, Eski Ahbab, Münzevinin Esrarı, Su Çekme, Bulaşık Yıkama, Porselen Çay İbriği, Bilek Saati, Tehdit, Sevda ve Mantık, Gamsızın Ölümü, Bir İntihar Şakası, Mukaddes Hatıra, Minyatür, Balta, Kirazlar, Resul Hocanın Gazası, Tehdit(O. İ),Bahçeli Lokanta, Geçim Dünyası, Yağmur...* bu tarz hikâyelerdendir. Reşat Nuri Güntekin'in çoklukla kullandığı vak'a tipi budur.

İç içe vak'alardan oluşan diğer hikâyeleri ise, bir çerçeve hikâye ve içerisinde nakledilen, aktarılan bir başka hikâyeden oluşur. Çerçeve vak'a statiktir ve sadece, iç vak'anın aktarılmasına zemin oluşturmak için yazılmış gibidir. İç vakalar ise geçmişte yaşanan bir tecrübenin ya da bir hatıranın aktarılmasından oluşur.

Çerçeve vak'a genellikle karşılıklı konuşmalarla verilir. Bu diyaloglarda iç vakaya bir hazırlık sezilir. Diyaloglara katılanlar arasından biri sözü alır ve macerasını, hatırasını anlatmaya başlar. Çerçeve vak'adan iç vak'aya geçildikten sonra hikâyeyi bu iç vak'a sürükler. Kimi zaman iç vak'a nakledildikten sonra tekrar çerçeve vak'aya dönülür, kimi zaman da iç vak'ayla hikâye noktalanır. *Ahret Dönüşü, Kuvve-i Maneviye, Namuslu Sahtekâr, Leyla ile Mecnun, Rüyâ-yı Sadık, Nisan Güneşi, Gölgelelerin Busesi* bu tarz hikâyelerdendir.

İç içe vakalardan oluşan bu hikâyelerde, çerçeve vak'adan, iç vak'aya geçiş hemen hemen aynı tarz bir cümle ile olur:

“Bakın, anlatayım: On altı, on yedi sene evvel bir gün kendimi öldürmeye karar verdim...” (Ahret Dönüşü, O. İ. s. 9.)

“*Karı kısmının bir kere gözünü yıldırın mı, işi tamamdır. Bakın size karımı nasıl korkuttuğumu anlatayım:*

Benim ki, bana nispetle çam yarması gibi bir kadındır...” (Kuvve-i Maneviye, O. İ. s. 59.)

“*Gülmeyiniz, efendiler, ben bu tedaviyi gayet muvaffakiyetle yeğenim Ziya'ya tatbik ettim. Anlatırsam hak vereceksiniz.*

Üç sene evvel bir akşam büyük biraderin evine uğramıştım...”
(Leyla ile Mecnun, L. M. s. 7.)

“— *Müsaade edin de, ben de başımdan geçen bir rüya vak'asını anlatayım, dedi ve başladı:*

— *On beş sene oluyor...”* (Rüyâ-yı Sadık, L. M. s. 141.)

“*Kolumdan çekerek beni bir ağaç kütüğü üstüne oturttu. Sâf, mavi gözlerinde ağır bir melâl ile bu hikâyeyi anlattı:*

Tam otuz sene oluyor...” (Nisan Güneşi, S. Y. s. 67.)

Reşat Nuri Güntekin, vak'anın sunuşunda farklı teknik ve türlerden de faydalanır. Usta bir romancı olan yazar, romanlarında tatbik ettiği teknikleri hikâyelerinde de kullanır. Bir kısım hikâyeleri geri dönüş tekniği ile aktarılmıştır. Kimi zaman daha önce yaşanıp bitmiş bir olay anlatılır, kimi zaman da halden geçmişe doğru dairesel bir zaman çizilir. *Su Çekme, Bulaşık Yıkama, Bir Gümrük Kaçakçılığı, Sönmüş Yıldızlar, Bir Hayal Kırıklığı, Bir Sonbahar Eğlencesi, Bir Yudum Su, Nisan Güneşi, Gölgelelerin Busesi, Bir Zaaf Dakikası, Bir Sahtekârlık Davası, Masum Bir Hile, Rüyâ-yı Sadık, Kaçırılmış Fırsat, Avukat, Kirazlar, Aşk Mektupları, Geçim Dünyası, Kalkıyruk, Kuvve-i Maneviye, Akrep, Namuslu Sahtekâr*, hikâyelerinde mazinin hâle taşındığı, halden geçmişe gidildiği, geçmiş bir vakanın anlatıldığı görülür.

Reşat Nuri, fantastik manada düşünülebilecek üç hikâye yazmıştır.

Bir Ahret Masalı, isimli hikâyede Öğretmen Ahmet Şevket Efendi, kendisine morfin enjekte eder ve gözlerini ahrette açar. Ahrette sevdiklerinden yüz bulamayan Ahmet Şevket Bey, aldığı hafif dozdaki morfinin sarhoşluğundan ayılır. Önceleri

şikâyet ettiği öğrencilerine kavuşmak için can atar. Ona göre yine “*vefânın ve muhabbetin en temiz ve en hasbîsini mektepteki maskaralarda*”dır. Burada ahrete gitme, aile efradının ruhlarıyla konuşma gibi olağanüstü olaylar vardır.

*Bir Ahret Masal'*ına benzer şekilde yazılan bir diğer hikâye de *Ruhları Davet*'tir. Bu hikâyede kalabalık bir grup karanlık bir odada, masanın etrafında toplanır ve ruh çağırırlar. Genç bir şâir babasının ruhu ile görüşmek ister. Bu istek üzerine önce asıl babasını, sonra ise resmî babasını gönderirler. Böylelikle dünyada saklanan sır ahrette ifşa edilir. Burada da ruhların çağırılması, onlarla karşılıklı konuşma yapılması gibi olağanüstü olaylar ironik bir şekilde verilir.

Neler Göreceğiz, isimli hikâye ise vak'asının beş sene sonra geçmesi ile dikkat çeker. Hikâye, üniversiteye giren bayanların Hukuk kısmına rağbet gösterdiğini bildiren bir gazete haberiyle başlar ve beş sene sonraki bir zamanı anlatır. Burada bir kadın avukatın, avukatlık görevini hakkıyla yerine getiremeyişi ve duygularının esiri oluşu gözler önüne serilir.

Reşat Nuri Güntekin, anlatıcı tekniği olarak, yazar-anlatıcıya ağırlık verir. Hikâyelerinin % 90'ında yazar-anlatıcı tarzına, % 10'unda da kahraman-yazar, müşahit-yazar ve kahraman anlatıcı tarzına başvurduğunu görmekteyiz. Hakim bakış açısının kullanıldığı hikâyeler çoğunluktadır. Reşat Nuri, hikâyelerinde kişileri ait oldukları çevreye, karakterlerine ve kültür düzeylerine göre konuşturur.

Gazetecilik temasını işleyen hikâyelerinde matbuat dilini ustalıkla verir. Resmî evraklarda kullanılan dili de yine kahramanlarının ağzından gayet güzel yansıtır. Bütün bunların yanında hikâyelerinde yer alan halktan tabakanın konuşmaları, gayri Müslim tebanın şivesi abartıya kaçılmaksızın yerinde kullanılır.

Geçim Dünyası, isimli hikâyede geçimini karşı komşusunun kırılan eşyalarını değerinden aşağısına alıp satarak sağlayan bir Yahudi vardır. İsrail Efendinin konuşması şöyle verilir:

“— Yürültüyü işittik... Merak ettik... İşallah bir kırık, dökük yok ya?

...

— Yeçmiş olsun. Galiba sizin antika vazo yitti!...

...

— Sesinden anladım. Altun, yumuş, bakır, yere düşünces nasin başka ses çıkartırsa, billurlar, porselenler de kirilincas oyle başka ses çıkarırlar!” (Geçim Dünyası, O. İ. s. 34-35)

Tanrı Misafiri, isimli hikâyede Hacı Ali Efendinin evine gelerek düzenini alt üst eden medreseli, sarıklı genç de yine sosyal konumuna ve sahip olduğu tahsile göre konuşur.

“— Hani sanki... Söz temsili... Alâ kaderilistitaa... Min tarafillah!...” (Tanrı Misafiri, T. M. s. 8.)

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinin altı tanesini mektup tarzında kalem almıştır. Bu sözü edilen altı hikâyenin dışında birkaç tanesinde de kısmî olarak mektup tekniğine başvurulmuştur. *Sönmüş Yıldızlar*, *Bir Damla Gözyaşı*, *Bir Hazin Hakikat*, *Yalan*, *Bir Hayal Kırıklığı*, *Kumandanın Şoförü* isimli hikâyeler karşılıklı mektuplar halinde yazılmış; *Tanrı Misafiri*, *Yaseminli Yuva*, *Hatıra Defteri*, *Başkasının Eliyle*, *Balta*, *Nişanlıdan Mektuplar*, *Aşk Mektupları*, *Mavi Gözlü Çocuk* isimli hikâyelerde ise kısmî olarak mektup tekniğinden faydalanılmıştır. Mektup tarzında kaleme alınan bu hikâyelerde mektup tekniğine uygunluk göze çarpar. Bu hikâyeler, bir hitap sözcüğü ile başlar, mektupların yazılış sebepleri girişlerinde izah edilir, esas mevzu aktarılır, temenni ve dileklerle mektup (hikâye) noktalanır.

Recm ve *Bir Zaaf Dakikası* isimli iki hikâye ise hatırat olarak yazılmıştır. *Recm*'de bir kasaba doktorunun hatıratından bir öğretmenin recm olayını okuruz. *Bir Zaaf Dakikası*'nda ise bir memurun gençliğinde yazdığı hatıra defterinden başından geçen bir evlenme olayını okuruz.

Reşat Nuri Güntekin'in ilk hikâyelerini verdiği dönemde epeyce popüler olan bir hikâye tekniği ise diyaloglardan oluşan, adeta bir tiyatro eseri hüviyetinde kaleme alınan *Tekellümî Hikâyeler*dir. Reşat Nuri, 35 kadar hikâyesini tekellümî tarzda yazmıştır. Bu tür hikâyeleri sanat hayatına tiyatro eleştirileri yazarak giren bir yazarın piyeslerine bir nevi hazırlık ürünleri olarak değerlendirmek gerekir. “*Diyaloğa dayanan, kısa perdelere ayrılmış, hatta şahıs tanıtımı ve dekor tasvirinin yer aldığı bu ilk hikâyeleri ile Reşat Nuri sonradan roman ve piyeslerinde olgunlaştıracığı pek çok unsuru, bilhassa konuşma ve hareket dilini bulmaya çalışmıştır.*”¹⁰

¹⁰ Birol Emil, *Reşat Nuri Güntekin*, İstanbul 1989, s. 71.

Sadece bir hikâyesinde görülen başka bir anlatım tekniği de, “tek taraflı diyalog”^(*) dur. *Şüpheli İsm-i Fail* isimli hikâyede yazar iki kişiyi karşı karşıya getirir fakat, sadece birini konuşturur. Konuşan kişi karşısındakinin söylediklerini duyar fakat bize duyurmaz. Biz konuşan kişinin ona verdiği cevaplarından karşılıklı bir konuşma içerisinde olduklarını anlarız.

— *Bak buraya hanım kızım. Artık erdin, yetiştin, gelinlik çağına geldin. Gerçi yaşın o kadar büyük değildir, bu Cemaziyül evvelde on beşini bitirip on altına gireceksin ve lâkin vücudun yirmi yaşında bir kadın kadar inkişaf etti. Sana bazı nasihatlerde bulunacağım.*

— .....

— *Estağfurullah hanım kızım... Sen bu mahallede doğup büyüdün; ben de mahallenin kırk senelik imamıyım. Binâberîn senin pederin sayılıyım. Şimdi beni can kulağıyla dinle kızım...*

— ..... ”

Her yazar gibi Reşat Nuri Güntekin de yazdığı hikâyelerini çeşitli çatışmalar üzerine inşa eder. Hikâyelerinde işlediği, derinleştirdiği vak'alara bakıldığında zaman, bu vak'aların bazı çatışmalar üzerine kurulduğu görülür.

Aşk, yazarın temel konularından biridir. Aşkın olduğu yerde çeşitli çatışmalar görülür: Aşk- evlilik, aşk-aldatma gibi.

Nispetsiz evlilikler sonunda aldatmayı, ihaneti getirir. *Bir Zaaf Dakikası*, *Yalan*, *Deniz Banyosu* gibi hikâyelerde kendisinden yaşça büyük insanlarla evlenen ya da evlendirilen kadınların ilk fırsatta kocalarını kendi yaşlılarıyla aldattıkları görülür.

Aşkların çok azı evlilikle biter. Genelde âşıklar çeşitli hayat sebepleriyle uğraşmak, sevdikleri ya da aşk yaşadıkları insanlardan ayrılmak ve onları unutmak zorunda kalırlar. *Nişanlıdan Mektup*, *Nikâh Yüzüğü* ve *Bir Damla Gözyaşı* isimli hikâyeler aşkın evlilikle bittiği hikâyelerdir. *Bir Sonbahar Eğlencesi* ve *Sönmüş Yıldızlar* ise nihayetsiz aşkların anlatıldığı hikâyelerdir.

^(*)*Diyalog*, kelimesi “karşılıklı konuşma” manasına gelmektedir. Bizim burada kullandığımız tabir ilk bakışta kelimenin anlamına zıt şekilde görülebilir. Fakat Reşat Nuri'nin başvurduğu bu teknik, ne tam manasıyla diyalog ne de monologdur. Burada karşılıklı bir konuşma vardır ve bunu yazar karşısındakinin konuşmalarını duyarak fakat bize duyurmayarak vermektedir. Bu sebeple böyle bir isimlendirme zarureti doğmuştur.

Hırsız-1, Hırsız-2, Diplomasız Doktor, Su Çekme Bulaşık Yıkama, Gençlik ve Güzellik, Akrep gibi hikâyelerde karı-koca çatışmaları görülür. Bu çatışmalar; hanımların kocalarına karşı aşırı isteklerde bulunmaları, onları pasifleştirici tavırlar sergilemeleri ve onlara zulmetmeleri gibi durumlarda ortaya çıkar. Erkekler ise bu baskılardan çeşitli oyunlar tertip ederek kurtulmaya çalışırlar.

Minyatür, Mukaddes Hatıra, Nikah Yüzüğü, Gurur, Bir Ayrılık gibi hikâyelerde vak'anın fakirlik-zenginlik çatışması üzerine kurulduğu görülür. *Minyatür* ve *Gurur*'da önceden zenginken fakirleşen iki kadın vardır. İki hikâyede de bütün fakirliğine rağmen gururlarını muhafaza eden kadınlar dikkat çeker. *Mukaddes Hatıra* ve *Nikah Yüzüğü* hikâyelerinde de fakirlikten şikâyet, zenginliğe imrenme söz konusudur. *Bir Ayrılık* ise geçim sıkıntısının mutlu ve birbirlerini seven karı kocayı ayrışını konu alan bir hikâyedir. Evlenme-evlilik karşıtlığı çatışması ise *Muamma, Gölgelelerin Busesi* ve *Şiire Tövbe Eden Adam* hikâyelerinde görülür. Bu hikâyelerde aldatılma endişesi ya da evliliğin bir çıkar için yapılacağı kaygısı kahramanları evlilikten uzaklaştırır ve evliliğe karşı olumsuz bir tavır takınmalarına yol açar. *Şiire Tövbe Eden Adam* hikâyesinde ise evlilik özgürlüğü kısıtlayıcı bir bağ olarak görülür.

Ayrıca ferdin çalıştığı yerden şikâyeti, fert-memuriyetten şikâyet çatışmasını getirir. *Meşru Mazeret* 'lerde Rıfki Efendi, kaleme devam etmekten hoşlanmayan ve bu sebepten kalem müdürüne mazeretler uydurarak işten kaçmaya çalışan bir memurdur. *İlk Müşteri* ve *Bahçeli Lokanta* hikâyelerinde devlet memurluğundan şikâyet eden ve sonunda memuriyetten ayrılarak esnaflığa başlayan iki müflis konu edilir. Bunlar ticaret hayatına atılırlar ama muvaffak olamazlar. Başkaları tarafından aldatılarak iflasın eşiğine getirilirler.

II. HİKÂYELERİN TEMATİK İNCELEMESİ

Burada tematik incelemesi yapılan hikâyelerden bazıları konularının çok cepheli olmasından dolayı birden fazla başlık altında incelemeye tabi tutulmuştur. İmkânsız Aşk başlığı altında incelenen bir hikâyenin, İhanet temasını işleyen hikâyelerin arasında bulunması bu sebepten kaynaklanmaktadır.

A. Aşk Temasını İşleyen Hikâyeler

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde aşk en yaygın şekilde görülen bir temadır. Hayata sevgi ve mûsamaha çerçevesinden bakan yazarın hikâyelerinde aşk konusunu daha yoğun olarak işlediği görülür. Aşk temasını işleyen hikâyeleri üç alt başlığa ayırmak mümkün.

1. İmkânsız Aşk:

Sönmüş Yıldızlar, birbirini çocukluktan beri tanıyarak seven iki gencin çeşitli sebeplerle birbirlerinden kopuşunu ve bir daha bir araya gelemeyişlerini konu alır. Köşk komşuları olan Miralay Beyin mahçup, narin ve ürkek çocuğu Hüseyin Kadri'ye yakınlık gösteren Perihan, Hüseyin Kadri'yi arkadaşlığa seçer. Çocukluk arkadaşlığı yaşların büyümesiyle noktalanır. Yıllar sonra bir dost meclisinde karşılaşırlar. Perihan iki yıllık evli, Hüseyin Kadri ise meşhur bir romancıdır. Perihan, Hüseyin Kadri'nin romantik, aşk dolu yazılarıyla, romanlarıyla avunmaktadır. Hüseyin Kadri'nin eserlerinde işlediği konuların değiştiğini fark eden Perihan bunu bir mektup ile sorar. Aldığı cevap ilginçtir. Perihan'ın evliliğinden sonra son ümidini kaybeden Hüseyin Kadri, bu aşkı yüreğine gömer ve hayatla dalga geçmeye, komik şeyler yazmaya başlar. Böylece çocukluktan başlayan bir aşk vuslata ermeden, ümitsizlik çukuruna yuvarlanırlar.

Bir Hazin Hakikat, bir yaz aşkının hikâyesidir. Ailesinin yanına okul tatilini geçirmeye gelen Vedat, komşu kızı Suzan hanımla tanışır. Suzan yaşça Vedat'tan küçüktür. Bu sebeple aralarındaki aşk bir ağabey-kardeş maskesi altında gelişir. Mühendis olan Vedat, bir gün bir mektup alır. Bu mektup Suzan'dandır. Suzan, Vedat'a

evlenmek üzere olduğunu yazar ve bu evliliği yapıp yapmaması hakkında fikirlerini sorar. Vedat, Suzan'a yazdığı cevapta onun evlenmesi söyler. Fakat bununla birlikte kendisine bir daha mektup yazmamasını da ister. Çünkü Vedat bu aşkı unutmak üzere başka bir memlekete kaçmaktadır.

Bir Hayal Kırıklığı, imkânsız başka bir aşkı konu alır. Handan üç dört aylığına bir akrabasının yanına tatile gider. Zevk ve safanın bol yaşandığı bu yalıda bir eğlence günü, Hikmet'in dikkatini Handan çeker. Handan ile tanışır ve hayatta aradığı saf ve temiz kıızı bulduğunu düşünür. Handan ise erkeklerin özellikle de Hikmet'in dikkatini çekmek için sosyete kadınları gibi giyinir ve tavırlar takınır. Handan'ın Hikmet'in gözüne girmek için sergilediği tavırlar, Hikmet'i kızdırır. Hikmet, Handan'dan bu sebeple öğrenir. Uzaklaşmak istediği hayatın içinde saf, temiz bir kız olarak gördüğü Handan'ın diğerlerinden farklı bir tarafı olmadığı kanaatine varır. Böylece birbirini seven iki genç, birbirlerini buldukları anda kaybederler. Bu aşk da vuslata ermeden noktalanır.

Bir Sonbahar Eğlencesi, geç bulunan aşkın ve âşığın şartlar dolayısıyla kaybedilişini konu edinir. Cemil Necdet'in erkek kardeşiyle sınıf arkadaşı olan Necmünnisa, uzaktan uzağa ve tek taraflı olarak Cemil Necdet'i sever. Bir sonbahar günü bir arkadaş meclisinde Necmünnisa ile Cemil Necdet birbirleriyle tanışır. Necmünnisa uzaktan uzağa sevdiği adamı bulmuştur ama artık o nişanlıdır. Cemil Necdet de Necmünnisa'ya âşık olur. Birkaç saat doya doya yaşanan aşk, günün sonunda biter. Cemil Necdet o günden sonra bu aşkı unutamaz ve Necmünnisa'yı tanıdığı yere her sonbahar gelir ve hatıralarını yâd eder.

İmkânsız aşkların anlatıldığı bu hikâyeler birer mektup olarak kaleme alınmıştır.

2. Yasak Aşk:

Reşat Nuri Güntekin, ağırlıklı olarak işlediği aşk konusunda farklı bir bakış açısına sahiptir. Yazara göre aşk ulvî bir histir ve ne pahasına olursa olsun hayatta bir defacık dahi olsa yaşanmalıdır. Nispetsiz evlilik yapan kadınlar yani kendilerinden yaşça büyük olan insanlarla ya da istemediği kişilerle evlendirilenler, hayatta kendilerini bir anlık dahi olsa mesut edecek bir aşkın peşinde koşarlar. Bu kadınlar nişanlanmış ya da evlenmiş olsalar bile ya çocukluk aşklarından ya da kendilerine aşkı yaşatacak birisinden âdeta aşk dilerler. Dolayısıyla gerçek aşkı arayan ruhlarının tatminini yasak

aşkta bulurlar. Yazar, bu aşkı iffetsizlik olarak nitelendirmez. Bu aşkın temizliğine inanır. Sadece bedeni arzularla yaşanan yasak aşkı tasvip etmez, onu küçümser.

Yalan'da Beria isimli genç kadın kendisinden yaşça büyük bir adamla evlendirilmesinden dolayı gerçek aşkı tadamamıştır. Gerçek aşkı Cevdet Beyde bulur. Fakat Cevdet Bey, Beria'nın evli olduğunu anlayınca ondan nefret eder. Beria ömründe yaşadığı bu ilk aşkı şu kelimelerle anlatır:

“Siz erkeksiniz Cevdet Bey, belki böyle bir kelime söylemeden, parmaklarımız bile birbirine dokunmadan sevişmenin ne olduğunu anlamazsınız. Gözlerimizde yalan olduğunu acı acı bildiğim o mesut istikbâl rüyâlarıyla birbirimize baktığımız dakikaları, dudaklarımıza dokunan nefesinizin omuzuma sürünen kolunuzun kalbimde uyandırdığı ılık lezzeti belki size anlatmak mümkün değil. Ben, sizi değil, kendi kendimi aldattım. Ne yalan söyleyeyim buna pişman da değilim. Çünkü çok mesut oldum. Artık hayattan şikâyete kendimde hak görmüyorum... Size de söyleyecek bir şeyim kalmıyor. Burada evimdeki hayatımın ne bir zerresinden, ne bir tahassüsünden size bahsetmeğe hakkım yok değil mi Cevdet Bey? ...Size ettiğim fenalık için beni affediniz. Ömrümde bir defa mesut olduğum için beni pişman etmeyiniz. Allahısmarladık Cevdet Bey. ” (Yalan, S. Y. s. 33)

Yasak aşk, aşk mevzuunu işleyen hikâyelerin büyük bir kısmını oluşturur. Yukarıda ismini zikrettiğimiz *Yalan* bu tür yasak aşkı konu alan hikâyelerden biridir.

Gölgelerin Busesi sevda ve vefaya itikadı kalmayan, aldatılmak endişesiyle evlenmeyen bir adamın hikâyesidir. Doktor olan Nizami ilk aşkı olan kızın kendisini aldatması üzerine insanlara olan güvenini kaybeder ve evlenmekten kaçır. Bir süre sonra bir hastasının yeğeni olan Pakize ile tanışır ve onun saflığına hayret eder. Kafasında bir fikri sabit gibi tekrarlanan kadınların ilk fırsatta aldatabilecekleri endişesi, Pakize'ye bakış açısını da şekillendirir. Bütün bunlara rağmen Pakize'yi sevmekte ve onunla evlenmek istemektedir. Uzun süre yan komşusunun bahçesinde gecenin bir saatinde öpüşen, sevişen bir çift görür. Aldatılmak endişelerinden yavaş yavaş sıyrılarak, hayatta birbirini seven çiftlerin olabileceğini düşünmeye başlar. Fakat her gece gördüğü

o çift, karı koca değil, kocanın kardeşiyle evin hanımıdır. Yani kadın kocasını, kayınıyla aldatmaktadır. Burada da yaşanan bir yasak aşk vardır.

*Avukat*¹¹ hikâyesinde, avukat Behiç Necdet Bey, hem vazifesi icabı bir genci idamdan kurtarır, hem de bu genci karısıyla ilişkisi olduğu için öldürerek cezalandırır. Şaşırtıcı kurgusu ile dikkati çeken bu hikâyede, hak âşığı olan Behiç Necdet, avukat olarak bir yaşlı kadını öldürdüğü zannıyla yakalanan genci idamdan kurtarır. Gence isnat edilen suç; yaşlı bir kadını öldürmüş olmasıdır. Olay gecesi o çevrede kaçarken yakalanan genç, suçundan dolayı idam edilecektir. Fakat Avukat, hanımından aldığı bir mektupla genci ipten kurtarır. Bu mektup, gençle avukatın hanımı arasında bir yasak aşkın varlığını haber verir. O gece de genç, yaşadığı yasak aşkın başkaları tarafından görüldüğü ve anlaşıldığı endişesiyle kaçarken yakalanır. Avukat, Nihat'ı önce yaşlı kadını öldürmediği için idamdan kurtarır, sonra da karısıyla kendisini aldattığı için silahıyla Nihat'ı öldürür. Bu hikâyede yasak bir aşkın ölümle cezalandırılması vardır.

Mazeret isimli hikâyede yersiz kıskançlığın bir yasak aşkı nasıl doğurduğu anlatılır. Adnan, vücudu vaktinden evvel büyümüş, fakat ruhu çocuk kalmış bir gençtir. Abla dediği Neriman'ın evine teklifsiz girip çıkmaktadır. Yeni evlenen Neriman da Adnan'a çocuk muamelesi yapar. Neriman'ın kocası Semih Bey, Adnan'ın bu teklifsizliğinden hoşlanmaz ve onu kıskanır. İşte bu kıskançlık Neriman ve Adnan'ın hiç akıllarında olmayan hisleri uyandırır ve yasak aşk yaşarlar.

Havva Yenge isimli hikâyede ise iki âşık, biri kocasını, diğeri hanımını sevmesine rağmen aldatır ve bir yasak aşk yaşarlar.

İri Yarı Delikanlı hikâyesinde de kocasını sevmesine ve ondan korkmasına rağmen, bir bakışta sevdiği bir gençle yasak aşk yaşayan bir kadın anlatılır.

3. Temiz Aşk:

Nikah Yüzüğü hikâyesinde, aşkın her şeyin üstesinden gelebileceği anlatılır. Birbirini çocukluktan itibaren seven iki kardeş çocuğunun aileler arasındaki husumeti yenerek yıllar sonra kavuştukları görülür. Muzaffer amcasının kızı Remziye'yi düğününe davet eder. Düğün arifesinde birbirlerine duydukları aşkı yıllar sonra tekrar alevlendiren iki genç temiz aşklarını evlilikle taçlandırmayı düşünürler. Muzaffer,

¹¹ "Avukat" hikâyesinin geniş bir tahlili için. Bkz. Mehmet Kaplan, "Avukat", *Hikâye Tahlilleri*, İst. 1991, s. 113-118.

evleneceği kızıdan vazgeçer ve çocukluk aşkı Remziye'ye döner ve onunla evlenmek ister. Burada yıllar sonra da olsa temiz bir aşkın mutlulukla noktalanışı anlatılır.

Nişanlıdan Mektuplar'da hava tebdili için Kütahya'ya halasının yanına giden bir gencin halasının kızına âşık olarak onunla evlenmesi anlatılır. Ali Sermet, Afyon muharebesinde gözünden ve göğsünden yaralanır. Hava tebdili için geldiği Kütahya'dan Halazâdesi Leyla'ya İstanbul'daki nişanlısına mektuplar yazdırır. Gözleri henüz görmediği için bu işi Leyla'ya yaptırmaktadır. Ali Sermet nişanlısına yazdırdığı mektuplara cevap alamaz. Fakat Leyla, onu mutsuz etmemek için uydurma mektuplar okur. Nihayet bir gün nişanlısından bir mektup alır. Bu mektup, nişanlısının ayrılma isteğini bildiren bir mektuptur. Gözleri daha sonra açılan Ali Sermet, küçük bir kız olarak tasavvur ettiği Leyla'nın büyümüş bir genç kız olduğunu görür ve ona âşık olur. Mektuplarla ilgili gerçekler açıklanır ve iki genç evlenmeye karar verirler. Burada da iki gencin birbirine duyduğu temiz aşkın evlilikle sonuçlandığını görürüz.

Kendisiyle servetinden dolayı evlenileceği endişesiyle evlilik müessesesine güvenmeyen bir genç kızın hikâyesi olan *Muamma*'da Beria, yengesiyle birlikte bir oyun tertipler. Sosyeteden kalabalık bir grubun evde bulunduğu sırada, eve hırsızın girdiği yalanı söylenir. Bir çok erkek korkar, ya da olayı geçiştirmeye çalışır. Mühendis Nizami ise korkusuzca ortaya atılır ve hırsızın aramaya başlar. Beria, kendisi uğruna fedâkarlıkta bulunan Mühendis Nizami'ye temiz bir aşkla bağlanır ve kafasındaki endişelerinden sıyrılır.

B. Aile Temasını İşleyen Hikâyeler:

Aile temasını işleyen hikâyelerin çoğunluğu evlilik üzerinde yoğunlaşır. Evlilik, günlük hayat meşgaleleri içerisinde verilmeye çalışılır. Özellikle karı-koca arasındaki münasebetler, evliliğin hikâyelere yansımalarını getirir.

1. Karı-Koca Münasebetlerini İşleyen Hikâyeler:

Evli çiftler arasındaki münasebetler ağırlıklı olarak mizahî yönleriyle anlatılmıştır.

Gençlik ve Güzellik hikâyesinde, hanımının çeşitli operasyonlarla gençleşmek isteğini bir türlü yenemeyen Ayetullah Efendi, Konya'dan İstanbul'a gelir. Ayetullah Efendi, hanımları çeşitli operasyonlarla 20-25 yaş gençleştirdiğini öne süren madam Salaka'ya gençleştirmek için vermesi gerekenden daha fazla para verir ve hanımını bu

sevdadan vazgeçirmesini ister. Madam Salaka, bir takım oyunlarla hanımı gençleşmek sevdasından vazgeçirir. Burada hanımının yersiz isteklerinin önüne geçemeyen bir kocanın oynadığı oyunu görürüz.

Gençlik ve Güzellik hikâyesinde olduğu gibi *Diplomasız Doktor* hikâyesinde de kocanın, hanımının aşırı isteğini bir oyunla bertaraf edişi anlatılır. Mahmure Hanımın aşırı ve ısrarcı kürk isteğine karşı koyamayan Hüsnü Bey, arkadaşı mühendis Hüseyin Edip Beyi doktor olarak tanıtır. Sözde doktor, Hüsnü Beyi ameliyat edecektir. Kürk parasını doktora vermesi gerektiğini söyleyen Hüsnü Bey, bu yolla hanımına kürk almaktan kurtulur.

Basit bir sebeple inatlaşan karı kocanın kavgasını konu alan *Su Çekme, Bulaşık Yıkama* hikâyesi, mizahî tarafı ağır basan hikâyelerden biridir. Bir gün düğmenin ters dikilmesinden dolayı kavga eden erkek, Hasibe Hanıma birkaç söz söyler. O' da altta kalmaz ve kocasına karşılık verir. Erkek kızgınlık anında karısını evden kovar ve “Boş ol!” der. Fakat ev hanımıdır. Yaptığına pişman olan erkek özür diler, fakat nafile. Nihâyet Hasibe Hanımın bulaşık yıkama, su çekme, ev süpürme gibi şartlarını kabul ederek nikâh tazelerler. Erkek epeyce bir süre, ev işlerini yapar ama çevrenin alaycı tavırlarından rahatsız olur. İşler sonunda tekrar eski hâline döner. Hanımının servetine mahkum olan bir erkeğin traji-komik hikâyesidir, bu hikâye.

Kuvve-i Maneviye hikâyesinde hanım dayağından muzdarip bir erkeğin, bir gün mutlu bir tesadüfle hanımını dize getirişi anlatılır. Birkaç erkek bir arada buldukları sırada hanımlarından yedikleri dayakları konuşurlar. İç vak'a olarak sunulan hikâyede biri sözü alarak başından geçen olayı anlatır. Her gün hanımından dayak yiyen adam, bir gün yine eve geç geldiği için dayak yiyecektir. Hanım arkada, erkek önde bir kovalamaca başlar. Adam biraz sert tavırlar takınmaya çalışır ama nafile, hanım yumuşamaz. Erkek arkasından âdeta kudurmuşçasına gelen köpekten bağırarak hanımına doğru kaçmaya başlar. Hanım eşinin kendisini dövmeye geldiğini zannederek eşinin bu halinden korkar ve çevreden yardım ister. O gün bugündür kocasından korkan kadınla erkek rolleri değişir.

Akrep hikâyesinde de *Kuvve-i Maneviye*'ye benzer bir mizahî vak'a vardır. Eşinin tembelliğinden, pasaklılığından, uyusukluğundan yakınan Refik Bey, evde akrep ölüsü bulduğu yalanını söyleyerek Semiha ve dadısını korkutur. Akreplerin ancak temiz evlerde bulunmayacağını söyler. Bunun üzerine Semiha Hanım ve dadısı temizlik hastası olurlar. Böylece kurnaz koca hanımını kötü huylarından kurtarmış olur.

Mavi Gözlü Çocuk hikâyesinde bir şüphenin evliliği nasıl yıktığı anlatılır. Çocuğunun kendisine benzemediğini farkedene İhsan Bey, karısına karşı duyduğu şüpheyi gidermek için kendince bir oyun oynar. Fakat oyunu geri teper, karısı kendisini aldattığı gibi, boşanır da. Reşat Nuri, bu hikâyede bir şüphenin nasıl aile saadetini bozarak, evliliği bitirdiğini çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer.

Hırsız hikâyesi koca dayağından bıkan kadının, kocasından intikamını almak için başvurduğu ilginç bir çareyi anlatır. Kadın kocasının dayaklarından bıkmıştır. Bir gün yine kadın dayak yemektir. Can havliyle sokağa fırlar, yoldakilerden evine hırsız girdiğini söyleyerek yardım ister. Ethem Bey, yardıma koşar. Ethem Beyin hırsız diye dövmeye çalıştığı fakat dayak yediği kişi kadının kocasıdır.

Bir tek *Bir Ayrılık* isimli hikâyesinde mutluluğu bulmuş bir aileyi tasvir eden yazar, bu aileyi de geçim sıkıntısı çektikleri için birbirlerinden ayırır.

2. İhanet Temasını İşleyen Hikâyeler:

Aldatma ya da ihanet olarak adlandıracağımız konu Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde sıklıkla kullanılan bir başka temadır. İhanet, genellikle nispetsiz evlilikler yapan kadınların ve hoppa ruhlu, çapkın erkeklerin başvurduğu bir davranış şeklidir.

Reşat Nuri Güntekin'in kadın kahramanları karı-koca münasebetlerini işleyen hikâyelerinin dışında saf, temiz ve gerçek aşkı bulmak için çırpınan tiplerdir. Bu sebeple bir çoğu gerçek aşkı tatmak için kocalarına, onları sevmelerine rağmen ihanet ederler. *Deniz Banyosu*, *Gölgelerin Busesi*, *Bir Zaaf Dakikası*, *Mektuplar*, *Mazeret*, *Çocuk Kavgası*, *Havva Yenge*, *Avukat*, *İri Yarı Delikanlı*, *Çocuğun Selameti İçin* gibi hikâyeler aldatma konusunu işlerler. Bu hikâyelerin bir çoğunda aldatma genellikle yakın akrabayla olur. *Deniz Banyosu*'nda yenge-yeğen ilişkisi, *Gölgelerin Busesi*'nde yenge-kayın ilişkisi, *Mazeret* hikâyesinde aralarında abla-kardeş münasebeti bulunan kadın ile gencin ilişkisi görülür.

Deniz Banyosu hikâyesi nispetsiz bir evlilik yapan Afife hanımın, kocasını Tıp Fakültesi öğrencisi olan yeğeniyle aldatışını konu alır. İbrahim Bey temyiz azalığından emekli varlıklı birisidir. İlk eşi ölünce kendisinden 25 yaş küçük Afife ile evlenir. İbrahim Bey, kardeşinin çocuğu Arif'in tahsil masraflarını üzerine almış onu okutmaktadır. Afife aradığı fakat bulamadığı aşkı, kendisiyle yaşır, kocasının yeğeninde bulur.

Gölgelerin Busesi hikâyesinde Doktor Nizami, sevdiği ilk kız tarafından aldatıldıktan sonra, kadınlara ve evliliğe olan itimadını yitirir. Tam bu takıntıları yeneceği sırada bir başka ihanet olayına şahit olur. Komşunun hanımı eşini kardeşiyle aldatmaktadır. Bu şahit olduğu olay evliliğe ve kadınlara karşı duyduğu güvensizliği yenmek üzereyken zuhur eder. Böylelikle Doktor Nizami, eski kanaatlerini daha fazlasıyla kuvvetlendirir.

Bir Zaaf Dakikası'nda da nispetsiz bir evliliğin sebep olduğu ihanet vardır. Mutasarrıf Namık Bey, yağmurda ıslanan genç bir bayanı arabasına alır ve onu gideceği yere kadar götürür. Sadece bir iyilik yapma niyetini taşıyan bu olay bir hafta sonra acı bir dedikodu olarak duyulur. Sözde Behice, âşığı ile bir arabada görülmüştür. Bu dedikodu Behice'nin kocası Halil Beyden ayrılmasına sebep olur. Mutasarrıf Namık Bey, yaptığı bir iyiliğin bir yuvayı bozduğuna üzüldü ve hatasını telafi için Behice ile evlenmek ister. Evlenecekleri günün arifesinde imzasız bir mektup alır. Bu mektupta şunlar yazmaktadır:

“Mutasarrıf Bey, zâtîâliniz adamakıllı budalaymışsınız. Behice'nin kocasından ayrılmasına siz sebep olmadınız. O, size tesadüf ettiği gün bir randevudan geliyordu. Araba vakası üzerine kocası tahkikat yaptı ve hakikati meydana çıkardı. Eğer bu izahattan sonra yine onu istemekte ısrar ederseniz Allah mübarek etsin. Mezhebinizin genişliğini tebrik ederim.” (Bir Zaaf Dakikası, S. Y. s. 87.)

Bu mektup üzerine mutasarrıf bey evlilikten vazgeçer. Behice ise mektubu doğrulamakla beraber nispetsiz evliliğin kurbanı olduğunu, ilk önüne çıkan gençle kocasını aldattığını söyler. Mutasarrıf beyi sevdiğini ve düzeleceğine söz verir ama, iş işten geçmiştir. Mutasarrıf bey bu olaydan sonra evlenmekten vazgeçer.

Mektuplar hikâyesinde, bir çocuğun babasına karşı duyduğu kin anlatılır. Nihat kimsesiz çocuklara mahsus bir leyli mektepte okumaktadır. Burada bulunmasının sebebi, babasıdır. Babası, annesini kendisini aldattığı için boşar ve Nihat'ın da kendi çocuğu olmadığını ileri sürerek onu büyük annesinin evine gönderir. Annesinin yanına sığınan çocuk, annesini de veremden kaybeder. Kendisine bakamayan büyük annesi Nihat'ı kimsesiz çocuklara mahsus bir leyli mektebe yerleştirir. Babasından intikam alacağı günü bekleyen Nihat, babasının yeni eşinin onu aldattığını öğrenir. Mektuplar bunun

delilidir. Okuldan kaçır ve babasının evine gider. Babasına, evinden kendisini yabancı gibi kovduran yeni eşinin hiç de temiz bir kadın olmadığını söylemeye gider. Fakat üvey kardeşlerini görünce vazgeçer. Zira bu çocuklar da kendisi gibi aynı kaderi yaşayacaktır. Üvey kardeşlerine acır ve geri döner. Bu hikâyede iki defa evlenen adamın iki eşi tarafından da aldatılışı konu edilir.

Mazeret isimli hikâyede ise yersiz kıskançlığın akılda olmayan bir ilişkiyi nasıl ortaya çıkardığı anlatılır. Semih Beyin kıskançlığı, Neriman ile Adnan'ın hiç akıllarında olmayan hisleri uyandırır ve Neriman'ın kocasını aldatmasına sebep olur. Neriman ve Adnan'a göre kabahat Semih'tedir. Eğer Semih, kıskançlık duygularına kapılmasa idi, aldatılmayacak, ihanete uğramayacaktı.

Havva Yenge hikâyesinde eşlerini seven iki âşığın, vaktiyle birbirlerine karşı duydukları hisleri evlendikten sonra da devam ettirmeleri anlatılır. İki âşığın ikisi de evlidir ve eşlerini çok severler. Ama eşlerinin dışında birbirleriyle buluşmaktan ve sevişmekten de vazgeçemezler.

Avukat isimli hikâyede ise, idamdan kurtarmaya çalıştığı genç tarafından aldatıldığını sonradan öğrenen bir avukatın, önce vazifesi icabı genci idamdan kurtarıcı ama daha sonra da kendisini karısıyla aldattığı için öldürüşü anlatılır.

İri Yarı Delikanlı'da da ilk görüşte güzelliğine vurulduğu erkekle aşk yaşayarak kocasını aldatan bir kadından bahsedilir.

Çocuğun Selâmeti İçin hikâyesinde mizahi bir aldatma vak'ası vardır. Erkek karsını, çocuklarına bakmak için tuttıkları sütüne ile aldatır. Dadı, erkekle süt nineyi uygunsuz vaziyette yakalar. Sütünenin bir göğsünden çocuk, bir göğsünden de Cemil Bey emmektedir. Bunun gerekçesini Cemil Bey "Ben meraklı bir habayım. Sütünenin sütüne güvenmiyorum. Ya su gibi tatsız tuzsuz bir şeyse, ya çocuğumuz hasta olursa? İşte bunu kontrol etmek için birkaç damla süt aldım. Bunda ne fenalık var? Anlıyorsun, ya, sırf yavrumuzun selâmeti için." şeklinde açıklar. Bir süre sonra evin hanımı Cemil Beyi uşak ile aldatır. Uşak Hayriye Hanımı kucağına almaktadır. Bunun sebebini de Hayriye Hanım şöyle anlatır: "Fena bir şey yapmadım ki, saklayayım. Ben gayet meraklı bir anayım. Çocuğumu teslim ettiğim lalanın kollarındaki kuvvetten emin olmalıyım. Ya çocuğu zaptedemez, iki de bir de yere düşürür, bir yerini sakat ederse... İşte bunu kontrol etmek için uşağın kucağına biniyor, kollarında kendimi hoplattırıyorum. Maşallah ne kuvvetli pazuları var. Anladın ya, çocuğun selâmeti için."

C. Çocuk Temasını İşleyen Hikâyeler

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde, başka hiçbir yazarda rastlanmayacak derecede çocuğa rastlanır. Çocuk, yazarın hikâyelerinde ayrı bir öneme ve yere sahiptir. Bunun sebebini Birol Emil, Reşat Nuri Güntekin'in öğretmen olmasına bağlar.¹²

Uzun yıllar öğretmenlik ve müfettişlik yapan, Reşat Nuri Güntekin, Anadolu'yu gezmiş ve gezdiği yerlerde bir eğitimci sıfatıyla çocukları iyi gözlemlemiş ve bu gözlemlerini tecrübeleriyle birleştirerek eserlerinde kullanmıştır.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde çocuk, şaşırtıcı zekâsı, afacanlığı ve masumiyetiyle karşımıza çıkar. Çocuk kimi zaman aile saadetini kurtarmak için kendisini feda eder, kimi zaman çocukça yaptığı bir böbürlenmeyle babasının ölümüne sebep olur, kimi zaman da kendinden daha biçare olan bir çocuğa kötü muamelede bulunur.

Mektuplar hikâyesinde babasına karşı duyduğu kin dolayısıyla ondan intikâm almak isteyen bir çocuğun, kendisinden beklenmeyecek derecede olgun davranarak bir yuvayı nasıl yıkılmaktan kurtardığı anlatılır. Üvey annesinin babasını aldattığını öğrenen çocuk, babasından intikam almak için bir fırsat bulmuştur. Fakat üvey kardeşlerinin kendisi gibi bedbaht olmaması ve babasının kurduğu yeni yuvanın yıkılmaması için bildiklerini gizler. Böylece bir çocuk yıkılabilecek bir yuvayı kurtarmış olur.

Bir İstifa'da ise fakir çocukların en mesut ve en bedbaht günlerini bir arada yaşayışları anlatılır. Öğretmen sınıftaki çocuklardan hayatlarında geçirdikleri en mesut günleri anlatmalarını ister. Bunun üzerine bir çocuk yaşadığı en mesut günün, babasının on günlük hapse girdiği gün olduğunu söyler. İçkici ve zalim bir adam olan babası, eve ekmek getirmemekte, ayrıca her fırsatta annesini ve kendisini dövmektedir. Bir başka çocuk ise en mesut gününün, Guraba Hastanesinde yattığı gün olduğunu söyler. Çocuk hastaneye yattığı günden itibaren çorba, et, süt ile beslendiğinden en mesut gününün hastaneye yattığı gün olarak ifade eder. Bir başka çocuk da, babasının askere gidişinden sonra babasıyla ilgili haber alamadıklarını ve sefalete düştüklerini anlatır. Bu sefalet neticesinde günlerini aç olarak geçirirler. Bir gün babasının şehit olmasından dolayı bir parça para gelir. O gün annesi sıcak bir çorba pişirir. Çocuk gözyaşlarını içtiği çorbaya akıtarak üç günlük açlığını giderir. Bu çocuğun da en mesut günü aslında en bedbaht

¹² Birol Emil, "Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Çocuk Problemi", Mehmet Kaplan'a Armağan, Dergâh Yayınları, İstanbul 1984, s. 92-100.

olduğu gündür. Bu etkileyici çocuk hatıralarına muzipçe bir iki hatırayla devam edilir. Yazar bu hikâyesinde, çocukların aile içinde maruz kaldıkları şiddeti çarpıcı bir hassasiyetle aktarır. Yoksulluk yine en fazla çocuklara tesir etmektedir.

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinde intihar temasına da yer verir. İki hikâyesi çocuğun intihârını konu alır. Reşat Nuri'nin kitaplarına almadığı hikâyeleri arasında da çocuk intiharı konusuna yer verdiği görülür. Örnek metinler kısmında yazarın, kitaplarına almadığı ve çocuk intiharı konusunu işlediği “*Cazibe*” ve “*Küçük İhsan*” isimli hikâyelerine yer verdik. Bu hikâyeler “Çocuk İntiharları serisinden ” alt başlığıyla yayınlanmıştır.

Çocuk Kavgası babasının aile saadetini kurtarmak için intihar eden bir kız çocuğunun hikâyesidir. Karsının ölümünden sonra iki çocuklu dul bir kadın ile evlenen Ali Rıza Bey, karısının çocukları ve kendisinin çocuğu arasındaki uyumsuzlıklardan hep kendi kızını mesul tutmaktadır. Çünkü Naciye hanım her akşam Pakize'nin kendi çocuklarını dövdüğünü ve onlara zulmettiğini Ali Rıza Bey'e söyler. Bunun üzerine Ali Rıza Bey de suçlu-suçsuz düşünmeden Pakize'ye yüklenir. Pakize bir gün babasına gerçekleri anlatır. O günden sonra Pakize'ye prenses muamelesi yapılmasını ister. Fakat Naciye Hanım buna tahammül edemez ve ayrılmak ister. Naciye Hanımın eşyalarını toplamaya başladığı gece, Pakize babasının saadetini düşünerek kendisinin ortadan kaybolmasıyla her şeyin düzeleceğini zanneder. İki gün sonra boynuna bağladığı taşla metruk bir köşkün kuyusunda intihar eden Pakize'nin, ölüsünü bulurlar.

Bilek Saati hikâyesinde baba dayağının ve korkusunun küçük bir çocuğu ölümüne sürükleyişi anlatılır. Niyazi hemen hemen hergün babasından sebepsiz yere dayak yemektedir. Çünkü babası çocuğun dayak ile terbiye edilebileceğine inanmaktadır. Niyazi bir gün babasının bilek saatini alır ve suya düşürür. Babasının bundan haberdar olması üzerine saati düşürdüğü yerden almaya giden Niyazi, saati alayım derken suya düşer. Çevreden yetişen kişiler Niyazi'yi boğulmaktan kurtarır ama beş gün sonra çocuk zatürreeden ölür. Babası Kamçı Muharrem ise yıllar sonra bile “*Allah verdi, Allah aldı*” tesellisiyle söylenir. Oğlu Niyazi'nin uyguladığı terbiye metodu neticesinde öldüğünü hiç aklına getirmez.

Bir çocuğun yersiz böbürlenerek babasının ölümüne sebep oluşunu anlatan *Eski Yara* isimli hikâye, çocuğun hayatının kronolojik olarak verilmesiyle dikkat çeker. Annesinden üç yaşında öksüz kalan Halil, Guraba Hastanesinde kapıcılık yapan babasıyla yaşamaktadır. Sınıra yakın bir kasabada bulunan Halil ve babası, düşman

saldırılarının başlayacağı günün korkusuyla yaşarlar. Bu kasabada Hıristiyan çocuklarıyla bir aradadırlar. Her çocuk, babası, kardeşleri hakkında kahramanlıklar anlatır ve kendilerine de pay çıkarırlar. Onlar arasında anlatacak bir vak'ası olmayan tek Halil'dir. Babası, bir gün hastahane de can veren Hüdai Halim adında bir gönüllünün düşman askerlerini öldürerek onlardan aldığı çakı, yüzük ve defteri eve getirir. Halil bunları alarak Hıristiyan çocuklarına babası etrafında bir kahramanlık hikâyesi de yaratarak böbürlenir. Fakat pek geçmeden kasabaya giren düşman askerleri Hıristiyan çocuklardan öğrendikleri malumatla Halil'in babasını almaya gelirler. Babasını ellerini kelepçeleyerek meçhule götürürler. Halil bir anlık bir böbürlenmenin bedelini hayattaki tek varlığı olan babasını kaybederek öder.

Yanakların Taksimi ve *Şapka Duası* hikâyelerinde çocuk zekâsının insanları hiç umulmadık zamanlarda hayrete düşürüşü konu edilmektedir.

Yanakların Taksimi hikâyesinde yazar, ailelerin farkında olmadan çocuklara kötü örnek olabileceğini ifade eder. Zira bu hikâyede çocuk yanaklarını öptürmek karşılığında tatlı ve çikolata alır. Burada ailenin farkında olmadan çocuğu rüşvete alıştırdığı görülür.

Şapka Duası ise çocuğun farkında olmadan babasının yalanını ortaya çıkarışını anlatır. Yedi yaşındaki oğlu ile vapurda şakalaşan baba, şapkasını balıklara attığını söyledikten sonra, şapka duası okuyarak balıkların şapkayı tekrar geri verdiğini söyler. Biraz sonra çocuk, masumane şapkayı denize atar ve babasından şapka duasını okuyarak geri getirmesini ister. Burada da babanın farkında olmadan yalancı konumuna düşüşü dikkatlere sunulur.

Hasta Çocuk birkaç bakımdan Reşat Nuri Güntekin'in ilgi çeken hikâyelerinden biridir. Yazar burada hasta bir çocuğa, kendisinden daha âciz bir çocuğu dövdürerek, hırpalattırarak intikam aldırır. Aile, hasta çocuklarını gerek fakirlik dönemlerinde gerekse zenginlik dönemlerinde olsun doktor doktor gezdirir, çeşitli çareler denerler fakat çocuk bir türlü iyileşmez. Hasta çocuk, bir gün dışarıda kapının önünde otururken sokakta sakat bir dilenci çocuğu görür. Onu kendisine çeşitli vaatlerle yaklaştırır ve iyice yanına yaklaştırdıktan sonra vahşi bir hırsıyla dilenci çocuğu dövmeye başlar. Bu vak'a hasta çocuk üzerinde âdeta bir mucize tesiri yapar. Hasta çocuğun yüzüne pembelik, gözlerine fer gelir. Reşat Nuri Güntekin, hikâyesini şu sonuç paragrafıyla bitirir:

“Hasta çocuk, nihayet kendinden daha bir düşkününü bulup ezmiş; insanlığın şeref sahibi olma ve gururunu duymuş, yaşamının tadını tatmıştı.” (Hasta Çocuk, T. M. s. 171.)

Yazar burada insan psikolojisinde bulunan kendinden güçsüzü ezme zevkini, çocuk kahramanlarıyla yansıtmaya çalışır.

Bir başka ilgi çekici hikâye ise *Askerin Dönüşü*'dür. Asker olan Ali, Kamber Dayısından âdeta felâketler yumağı olan haberler işitir. Karısı, Ali öldü diye başkasıyla evlendirilir. Çok küçükken bir hastalık geçirerek dilsiz kalan kardeşi, çocuk yaşta olmasına rağmen askere alınır, askerden kaçması üzerine de kurşuna dizilir. Kınalı Kuzu lakabını verdiği kardeşi, sadece ağabeyi Ali'nin sevgisinden, şefkâtinden anlar.

Bir Yudum Su hikâyesinde materyalist bir doktor olan Hamit Bey, kızını itikatsız, açık vicdanlı, mesut, maddî bir genç kız olarak yetiştirmek emelindedir. Kendi nazariyelerini kızına tatbik etmek ister. Önceleri kan, ruh ve sevgi rabitalarıyla bağlı insanların dünya gibi ahrette de ayrılmayacağına inanan kız, sonraları ölümlerin bir daha canlanmayacağı, mezarda çürüyeceği düşüncesine inanmaya zorlanır. Hayata maddî bir dünya görüşü çerçevesinden bakan Hamit Bey, ölen annelerinin mezarda susuzluktan yanmaması için dünyadaki susuzlara su verilmesi gerektiğine inanan 12 ve 17 yaşlarındaki iki kız çocuğundan esaslı bir ders alır. Bu fakir iki kız çocuğu sayesinde kızına verdiği eğitimin yanlışlığını anlar. Kızı öldükten sonra bir çeşme yaptırır ve gelen geçene su dağıtır. Hayatı maddiyat ile anlamaya çalışmanın yaratacağı inanç boşluğunun insanları bedbaht edeceği ifade edilmek istenir.

Sinema, Çocuk ve Sokak isimli hikâyede, sokağa bırakılan çocuğun ahlâkının nasıl bozulduğu anlatılır. Yaşı küçük olması sebebiyle, filmlerden olumsuz yönde etkileneceği düşüncesiyle sinemaya alınmayan çocuğun, anne-babası tarafından eline birkaç para tutuşturulur ve sinemadan çıkıncaya kadar çocuğun sokakta oyalanması istenir. Akşam eve döndükleri zaman, büyük çocuk sinemada izlediklerini küçük kardeşine anlatır. Küçük çocuk, ağabeyinin sinemada gördüklerini bizzat sokaklarda görmüştür. Reşat Nuri Güntekin, sokakların çocuk üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmek ister.

D. Sahtekârlık, Hilekârlık Temalarını İşleyen Hikâyeler

Günlük hayat içerisinde geçim derdine düşmüş insanların, nafakalarını kazanmak için çeşitli yollara başvurdukları görülür. İnsanların emek ve alın teri isteyen işlerden değil kolay yollardan kazanç elde etmek istemeleri, onları insanları kandırmaya, dolandırmaya sevk eder.

Eski Ahabap eski bir dostu tarafından kandırılan Hilmi Beyin hikâyesidir. Hilmi Bey gezmek maksadıyla İstanbul'a gider. Orada Teneke Mahir isimli eski bir dostu onu karşılar. Bu eski ahbabın kendisine karşı gösterdiği sıcak ilgiye şaşırır. Şaşırmakla beraber de sevinir. Eski ahbab bunu birkaç eğlence yerine götürüp gezdirir. Ve Hilmi Beyi bir genç kadınla evlendirmeye çalışır. Bu evlilik bir düzendir. Hilmi Bey hileyi zamanında çözmüş fakat bir kısım da zarara uğramıştır. Eski bir ahbabı tarafından aldatılmaya çalışılan Hilmi Bey insanlara olan güvenini kaybeder.

Sahtekârlığı meslek hâline getirmiş bir adamın son numarasını anlatan *Bir Artist*, hikâyesi entrik unsuru bakımından dikkat çekicidir. Sahtekâr lokantada yemek yedikten sonra yan masalardan birinden verilen kağıt banknotun seri numarasını kaydeder. O para lokantanın kasasına girdikten sonra adam numarasını oynamaya başlar. Garsona bir lira vermesine rağmen on liranın üstünü ister. Ortalık karşınca polis çağırır. Sahtekâr, polise paralarının seri numaralarını kaydetme merakından bahseder ve verdiği on liralığın seri numarasının kendisinde kayıtlı olduğunu söyler. Numaraların karşılaştırılması üzerine on liralığın üstü sahtekâra ödenir, çünkü seri numaraları tutmaktadır. Bu hikâyede hayatı bedavaya getirmeye alışmış bir sahtekârın son numarası anlatılır.

Bir Sahtekârlık Davası bir masa etrafında yaşanan sahtekârlığı anlatır. Şâir Yusuf Ali, öldükten sonra "Yıldızlara Karşı" isimdeki ölümsüz eserini yazdığı masa, kıymetlenir. Bunu farkedene bazı sahtekârlar ortaya sekiz tane masa sürer. Masayı alan herkes, orijinal masanın kendisinde olduğunu zanneder. İş mahkemeye intikal eder. Hakim, şairin "Yıldızlara Karşı" isimli eserini tek bir masada yazmadığı kanaatine varır.

Başkasını Eliyle isimli hikâye, bir çocuğun intikamını konu alır. Sinemada çalışan çocuk vaktiyle bir adamdan dayak yemiştir. Yediği bu dayağı unutamayan çocuk bir oyun tertipler. Tertiplediği oyun neticesinde gecikmiş hesabını dayak yediği adama, bir boksörden dayak yedirerek ödetir.

Masum Bir Hile'de karşımıza marazi bir tip çıkar. Ahmet Naci, Leman Hanım ile Hüseyin Cemal'in arasını yapar ve onları evlendirir. Başlangıçta ne Hüseyin

Leman'a ne de Leman Hüseyin'e karşı bir şeyler hisseder. Hüseyin Cemal patron, Leman Hanım ise bu iş yerinde çalışan bir memurdur. Ahmet iki insanın ağzından birbirlerine aşk sözleri taşır ve onları birbirine yakınlaştırır. Ahmet Naci ise Hüseyin'in okul arkadaşıdır. Hüseyin, Ahmet'i çalışmak üzere yanına almıştır. Marazi bir tip olan Ahmet, sevdiği kadın olan Leman'a hislerini açmak yerine onu arkadaşıyla evlendirmeyi tercih eder. Bunu yapmaktaki maksadı ise Leman'ı arkadaşının eşi olması vesilesiyle daha çok görmektir.

Sahte Banknot hikâyesinde namuslu, dürüst bir memurun bir arkadaşının şirretliğine maruz kalarak itibarını kaybetmesi anlatılır.

Meşru Mazeretler isimli hikâyede işe devam etmeyi sevmeyen, bu sebeple de çeşitli mazeretler uydurarak işten kaçan bir memur anlatılmaktadır. Rıfki Bey iyi bir memur olmasına rağmen işe devam etmeyi sevmez. Eski müdürünü mazeretleriyle bıktıran Rıfki Bey, onun azli haberine çok sevinir. Çünkü yeni müdüre eski mazeretlerini sıralayarak işe devam etmemeye devam edecektir. Yeni müdüre de her gün mazeretler uydurur. Çevreden insanları evlendirir, onların çocuklarını görmeye gider, aile efradını birkaç kez öldürür... Bütün bu mazeretlerin yalan olduğunun farkında olan müdür, Rıfki Beyin en son mazeretine sinirlenir. Aile efradını iki kez öldüren Rıfki Bey, annesini de iki defa öldürür. Müdür bunun üzerine şu tepkiyi gösterir:

“Gel buraya birader, dedi, ne dedinse kabul ettim. Üç çocuğun, zevcen gitti; bir şey demedim. Validen, pederin vefat etti; bunu da tabii buldum. Geçen gün ikinci defa olarak pederin, bugün validen ölüyor. Haydi kabul edelim ki bir çok kimseler gibi senin de iki baban olsun. Fakat insaf et! Bir adamın iki anası nasıl olur? ” (Meşru Mazeretler, L. M. s. 231.)

Papağan Yumurtası Yahudi bir esnafın(Tenekeci) müşterisine, papağan yumurtası diye tavuk yumurtası satmasını konu alır.

Namuslu Sahtekâr'da da sahte banknotlarla esnafı dolandıran bir sahtekâr konu edilir. Sahte yüz liralardan ikisini iki buçuğa alır. Her şeyi fazla fazla alıp, karşılığında yüz lira verir. Ama hiçbir esnaf yüz lirayı bozamaz. Bu sayede cebinde yüz lirası olan

bir adam olarak itibar görür ve her şeyi bol bol alır. Bu yaptığı işin sahtekârlık olmadığını söyler.

“Ben sahtekâr değilim. Çünkü, bu paraları kimseye sürmeye çalışmıyorum. Eli genişlediği zaman vermek niyetiyle borç alan bir adama namussuz diyor musun? Hayır... Şu halde bana da diyemezsiniz... Çünkü onun yaptığından başka bir şey yapmıyorum. Yalnız, bazı şüpheli satıcılara, sahte parayı uzaktan göstermek suretiyle gönüllerini eminleştiriyorum” (Namuslu Sahtekâr, O. İ. s. 80)

E. Sosyal Temaları İşleyen Hikâyeler

Reşat Nuri Güntekin, romanlarıyla hikâyelerinde işleyeceği konuları ayırmış gibidir. Romanlarında görülen sosyal konular hikâyelerinde en az düzeyde yer alır.

Basın hayatında yaşanan rahatsızlıkları iki hikâyesinde işler. Bunlardan *Eski Bir Gazeteci*, isimli hikâyede, birikmiş maaşlarını alamayan bu sebeple de sıkıntı içerisinde olan gazete yazı heyetinin toplu istifası konu edilir. Gazete sahibi, gazetenin tirajının düşmesinden yazı heyetini sorumlu tutar. Ve bu sebeple de yazı heyetine maaşı lâıyk görmez. Haber bulamadıklarını söyleyen muhabirlerle de iddiaya giren patron, misafirlğe gelmiş Mukbil Bey hakkında ileri geri konuşur ve Mukbil Beyin dayağını yer. Zafer kazanmış kumandan edası ile işte size iki sütun tutacak bir vak'a icat ettim der ve başlıkların atılmasını ister: *“Gazetemizin sahibine suikast...Şüpheli bir maliye müfettişi, müdür ve baş muharririmizin bazı tenkitlerinden müteessir olarak vazife başında onu öldürmek istedi...”*

Kabineler Nasıl Devrilir isimli hikâyede iki gazete arasında yaşanan rekabet anlatılır. Birbiriyle kıyasıya rekabet içinde olan iki gazete, haber yarışına girerler. İki rakip gazete birbirlerini “yavaşlık” ile suçlar. Hangisi bir haberi diğerinden önce yazmış ise, rakibinin bayat haber yayımlaması ile alay eder. İki mebusun birbirini dövdüğü haberi yayınlanır ama böyle bir şey yoktur. Çare olarak, olmuş bir vak'a için haber değil, habere göre vak'a cereyan ettirilir. Burada basın hayatında yaşanan asparagas haberciliğe dikkat çekilmekte ve bu konu tenkit edilmektedir.

Kesatlık hikâyesinde İstanbul'dan gelerek bir kasabada arkadaşını ziyaret eden bir memurun, burada köylüye tepeden bakan tavırlar sergilemesi anlatılır. Yağ satan köylüyle, “İstanbul'a içtimâi malumat götürmek emelinde olan memur” arasında bir

tartışma yaşanır. Memur biraz tepeden bakan nazarla, köylüyle muhabbet etmek ister. Köylü ise yağını satmaktan başka derdi olmayan birisidir. Memurun tavırlarındaki niyeti anlar ve ona ters cevaplar verir. Bu hikâyede yazar, İstanbullu bir memurun, Anadolu köylüsüne tepeden bakışını tenkit eder. Anadolu köylüsünü anlamaya yönelik değil, kendisinin bu insanlarla iç içe olduğu mesajını vermek için köylüyle ilgilenen İstanbullunun tavrını eleştirir.

Recm hikâyesi Reşat Nuri Güntekin'in belki de en çarpıcı hikâyesidir. Burada bir kasaba doktorunun hatıratından olayları okuruz. Vak'a, bir köy okulunda idealist bir öğretmenin kaba softalarca recm edilerek öldürülmesidir. Tahsin isimindeki genç, idealist öğretmen, diğer meslektaşlarının aksine bir köy okulunda öğretmenlik yapmak ister. Fakültesini dereceyle bitiren Tahsin, Elmacık köyüne tayin edilir. Tahsin, Anadolu'nun biçâreliliğini yenerek, içlerinde yaşadığı insanların gönlündeki karanlığı aydınlatmak ister. Bu amaçla, köylünün eleştirilerine hedef olsa da idealini gerçekleştirmek için çabalar. Köyün mübarek addettiği bir kuyudaki suya zehir katarak, köylüyü zehirlemekle suçlanan Tahsin, köyün gençlerince kuyuda recm edilir. Köylü sadece bu sebepten dolayı öğretmene düşman değildir. Köyün imamı şu çarpıcı sözleri söyler:

“Oğlum... Biz köylüler itikâdı bütün adam isteriz... Bu çocuk Allah rahmet eylesin, na böyle parmak kadar bir adam... Tüy tüs yok... Kalkar başından büyük işler görmeğe... Çocuklara dinini diyanetini belletmeden kitaplar okutur... Kağıda âdem suretleri yaptırır... İlahi okutmaz, türkü çağırır... Namaz suresi okutmadan beyit belletir... Hasılı ve 'lmana fena bir adam oğlum... Bu kadarla kalsa ne istene... Köylülerin her işine burnunu sokar, kadınlara okuma öğretin, şöyle edin, böyle böyle yapın diye söylenir durur.

Bak hele olacak şey mi? Köy ağalarından para istemiş... Fakir çocuklara kitap götürceğim demiş... Bunlara kitap almak 'Köse Dede'ye mum yakmaktan sevaptır demiş. Böyle kâfirlik olur mu oğlum?”(*Recm*,R.G.G.s.10.)

Tahsin'i sıtma hastalığı için daha önce muayene eden doktor, şimdi onun cesedini tetkik için Elmacık köyündedir. Köylünün İdris Aleyhisselam'dan kaldığına

inandığı acı suyu içmek ve şifa bulmak için civar köylerden gelinir. Tahsin işte bu mübarek suyu olan kuyuya zehir katmakla suçlanır ve neticesinde recm edilir. Oysa Tahsin bu kuyuya sıtma ilacını içmek için sığınır. Elindeki şişenin bir sıtma ilacı olduğunu bilmeyen cahil köylüler, Tahsin'i suya zehir katmakla suçlar ve recm ederek öldürürler.

Reşat Nuri Güntekin'in bu çarpıcı hikâyesinde cahilliğin, yobazlığın bir idealist öğretmeni nasıl harcadığını ifade etmeye çalışmıştır. Bu hikâyedeki Tahsin, idealleri ve tavırlarıyla *Yeşil Gece*'nin Ali Şahin öğretmenine benzer.

Münzevinin Esrarı da softalığın tenkidi üzerine inşa edilmiştir. Şeyh Nihanî, genç kızları ağına düşürerek onları kullanmaktadır. Burada zengin olmak isteyen, saf genç kızlar şeyhin ağına düşer. Şeyhin her istediğini harfiyen yerine getirirler ve bir ahlâk buhranı yaşamaya başlarlar. Yazar, genç kızların başıboş bırakıldıkları zaman, fırsatçı kişilerin ağına düşebileceklerini ve ahlâk erozyonuna maruz kalabileceklerini vurgulamak ister.

F. Diğer Temaları İşleyen Hikâyeler

Neler Göreceğiz isimli hikâyede kadınların iş hayatına atılsalar da kadınca duygulardan sıyrılamadıkları anlatılır. Avukat olan Şehper hanım, mahkemede kaynanasını dövdüğü iddia edilen Faik Beyin suçsuzluğunu ispata çalışmaktadır. Fakat Faik Beyin hanımını Rum hizmetçisiyle aldattığını öğrenen Şehper hanım, bu sefer tam tersi şeyler söyleyerek Faik Beyin cezalandırılmasını ister. Avukat olup iş hayatına atılan Şehper Hanım, kadınca duygularını bırakamaz.

Bir Modern Genç Kız hikâyesinde de modernleşmenin yanlış anlaşılması konu edilir. Trenin lavabosuna girerek saatlerce makyaj yapan genç kız, trendeki kişiler tarafından kınanır ve eleştirilir.

Yaseminli Yuva'da sosyete hayatının iğrençliği gözler önüne serilerek tenkit edilmesi vardır. İki kafadar ağına düşürdükleri sosyeteye girmeye çalışan ya da bu tür bir hayata hevesli kadınların paralarını yer, onlardan istifade ederler. Pakize bu tür hayata heves etmiş birisidir. Bir çapkının ağına düşmek üzereyken kocası tarafından kurtulan Pakize, yaptıklarından pişmanlık duyarak isteklerinden utanır. Pakize'nin kocası Müeyyet, sosyete hayatını iyi tanıdığı için eşinin içine düşürülmek istenen kötü vaziyeti sezmiş ve oyunu bozmuştur.

İlk Müşteri ve Bahçeli Lokanta isimli hikâyelerde memuriyetten şikâyet söz konusudur.

İlk Müşteri hikâyesinde memuriyetten şikâyet eden Tahir Efendi, mecburi mezuniyet kanunundan yararlanarak emekli olur. Oturduğu semte yakın yerde bir kahve açar. Fakat işleri rast gitmez. Gelenler hep ücret ödemedi çay kahve içen tanıdıklardır. Bir keresinde yabancı bir müşteri gelir. O da kahve içmeden dükkâna kusup gider. Tahir Efendi para kazanamadığı gibi hem emekli parasını harcamış hem de başkalarının kusmuklarını temizlemek zorunda kalmıştır.

Bahçeli Lokanta isimli hikâyede de memuriyetten şikâyet eden Haydar Efendi, arkadaşlarının yardımıyla bir bahçeli lokanta alır ve işletmeye başlar. Fakat yemekler satılmamakta, eşe dosta yedirilmekte ya da dökülmektedir. Bir gün bir sahtekârın kadrine uğrar. Lokantayı satın alacak bir adama lokantanın iş yaptığını göstermek maksadıyla kalabalıkça bir gruba yemek verilir. Lokantayı alacak adam günlerce görünmez. Çünkü lokantada eşe dosta yemek yediren adam ile lokantayı alacak adam birer sahtekârdır. Bedavadan karınlarını doyurmuşlardır. Bu iki hikâyede de yazar, memuriyetten ayrılarak esnaflığa soyunan kişilerin bu işi yapamayacağını ifade eder.

Reşat Nuri Güntekin'in kahramanını bir hayvandan seçtiği tek hikâyesi *Gamsızın Ölümü*'dür. Bu hikâyede çocuklar ile vefalı ve fedakâr bir köpek olan Gamsız arasındaki münasebetler işlenir. Gamsız zehirlenip ölmek üzereyken bile bir fedakârlıkta bulunur ve boğulmakta olan bir çocuğu kurtarır.

III. HİKÂYELERDE ZAMAN

Anlatım esasına bağlı eserlerin temel yapı unsurlarından biri de zamandır.

Vak'anın ortaya çıkabilmesi için şahıs, zaman ve mekâna ihtiyaç vardır.

Zaman unsuru karşımıza üç boyutu ile çıkar.¹³

1. Maceranın kendi zamanı,
2. Yazıya geçirme zamanı,
3. "Lecture" okuma zamanı.

Şerif Aktaş'ın örneklediği üzere,¹⁴ 1930'larda cereyan eden bir vakanın anlatıcı tarafından 1945 yılında öğrenildiğini 1980'de şimdiki zaman kipi kullanılarak anlatıldığını düşünürsek, burada maceranın kendi zamanı 1930, yazıya geçirme zamanı 1980 ve okuyucunun bu eseri eline alarak okuması ise okuma zamanını ifade eder.

Bir metin üç ayrı zaman halkası şeklinde okuyucunun karşısına çıkar.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeleri, yazma ve yaratma zamanı bakımından 1921'den kendi yaşadığı tarihe kadar uzanan bir zaman dilimini içine alır. Yazarın hikâyelerinde tarihî zaman Abdülhamit Devri, Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı, Afyon Savaşı¹⁵, Millî Mücadele dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerini vak'a zamanı açısından üç grupta toplayabiliriz:

1. Kısa Vak'a Zamanlı Hikâyeler
2. Orta Uzunluktaki Vak'a Zamanlı Hikâyeler
3. Uzun Vak'a Zamanlı Hikâyeler

K. V. Z. H.	O. U. V. Z. H.	U. V. Z. H.	DİĞER
% 51	% 29	% 16	% 04

Vak'a Zamanlarının Uzunlukları

¹³ Roland Bourneur-Real Quellet, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, (çev. Hüseyin Gümüş), Ankara 1989, s. 120.

¹⁴ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, 2. b., Ankara 1991, s. 119.

¹⁵ Reşat Nuri Güntekin'in burada Afyon Muharebesi'nden kastı herhâlde Kütahya- Eskişehir Muharebeleri olsa gerek. *Nişanlıdan Mektuplar* (L. M., s. 203.)

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinin % 51'inde kısa vak'a zamanı kullanmıştır. Bu hikâyelerde birkaç dakika ile bir gün arasında vak'a zamanı başlar, gelişir ve sonuçlanır. Çokluğunu mizahi yanı ağır basan magazin hikâyelerinin oluşturduğu kısa vak'a zamanlı hikâyelerinde yazar, günlük hayattan çarpıcı kesitler aktarır. Reşat Nuri Güntekin, bu tarz hikâyelerinde vak'anın yaşandığı zaman üzerinde yoğunlaşır. 51 hikâyesinde kısa vak'a zamanını kullanır: *Gençlik ve Güzellik, Recm, Deniz Banyosu, Münzevinin Esrarı, Yanakların Taksimi, Gece Ziyaretçileri, Şapka Duası, Bir Aile Meselesi, Medenî Günahlar, Bir İstifa, Kesatlık, Bir Modern Genç Kız, Sinema Çocuk ve Sokak, Bir Artist, Diplomasız Doktor, Asker Dönüşü, Mektuplar, Tehdit, Bir Ayrılık, Muamma, Sevda ve Mantık, Fazilet Mükâfâtı, Bir Sahtekârlık Davası, Başkasının Eliyle, Gamsızın Ölümü, Bir İntihar Şakası, Eski Bir Gazeteci, Karakolda, Eski Hatıra, Kabineler Nasıl Devrilir, Hırsız, Avukat, İnce Hesaplar, Ruhları Davet, Resul Hocanın Gazası, Ahaliyi Kolaylığa Alıştırma Korkusu, Çocuğun Selameti İçin, Akşam Pazarı, Halâskârlar, Şüpheli İsmifâil, Aşk Mektupları, Tehdit, Geçim Dünyası, İnsan Nasıl Düşer, Bir Aşkın Tarihi, Yeni Bir İcat, Kuvve-i Maneviye, Çehreler, Tabiatlar, Akrep, Namuslu Sahtekâr.*

Orta uzunluktaki vak'a zamanlı hikâyelerinde zaman, birkaç gün ile bir iki haftadır. Kısa vak'a zamanlı hikâyelerine oranla daha az olan bu tarz hikâyelerinde yazar, sözü uzatmamak ve hikâyenin vak'a yoğunluğunu dağıtmamak amacıyla yer yer atlama ve özetleme tekniklerine başvurur. Bu tarz hikâyelerinin sayısı 32'dir ve yüzdelik oranı ise % 29'dur. Bu hikâyeler şunlardır: *Eski Ahbap, Yaseminli Yuva, Su Çekme Bulaşık Yıkama, Porselen Çay İbriği, Hatıra Defteri, Biçilmiş Kaftan, Bir Yudum Su, Gölgelelerin Busesi, Bilek Saati, Zoraki Doktor, Çocuk Kavgası, Sönmüş Ocak, Nikah Yüzüğü, Sahte Banknot, Mukaddes Hatıra, Hırsız, Minyatür, Havva Yenge, Şiire Tövbe Eden Adam, Kaçırılmış Fırsat, Balta, Nişanlıdan Mektuplar, Sesli Kayalar Çiftliği, Meşru Mazeretler, İri Yarı Delikanlı, Sokaktan Sesler, İlk Müşteri, Papağan Yumurtası, Bahçeli Lokanta, Mavi Gözlü Çocuk, Ceza-yi Naktî, Yağmur.*

Uzun vak'a zamanlı hikâyelerinin sayısı 18 ve yüzde oranı ise % 16'dır. Bu hikâyelerinde yazar, vak'aları zarurî olarak uzatır. Zira vak'anın çözümlenmesi ve bir sonuca ulaşabilmesi için vakanın geliştirilmesi gerekmektedir. Vak'a genişletilirken yine atlama ve özetleme tekniklerine başvurulur. Bu tarz hikâyelerinde zaman birkaç aydan bir ömür boyuna kadar uzar. Bu hikâyeler ise şunlardır: *Tanrı Misafiri, Bir Hayal Kırıklığı, Kumandanın Şoförü, Bir Sonbahar Eğlencesi, Nisan Güneşi, Bir Zaaf*

Dakikası, Mazeret, Kardeşler, Leyla ile Mecnun, Masum Bir Hile, Gurur, Rüya-ı Sadık, Eski Bir Yara, Kirazlar, Hava Tebdili, Kalkıyruk, En Büyük Ceza, Uğurlu Çocuk.

Tanrı Misafiri isimli hikâyesi, bir kaç aylık bir zamanı içerisine alır ve iki zaman dilimi üzerine kurulur. Bunlar:

- Eski bir ahbabının oğlu olan Tanrı misafirinin Hacı Ali Efendinin evine gelmesi ve oraya yerleşmesi

- Yaşadıklarıyla hayatı alt üst olan Hacı Ali Efendinin evini terk edip bir başka şehre tayin istemesi

Bir iki aylık zaman dilimi içerisinde gelişen vak'ada Hafız İlyas, Hacı Ali Efendiyi evinden kaçırarak derecede davranışlar sergiler. Yazar bu ufak vak'a zincirlerini birbirine atlamalarla ve özetleme tekniği ile bağlar.

Kronolojik bir zaman diliminin kullanıldığı *Eski Bir Yara* isimli hikâyede, hikâyenin çocuk kahramanı Halil'in hayatı, üç yaşında öksüz kalmasından 12 yaşına kadar atlamalarla anlatılır.

“Ben, annemden üç yaşında öksüz kaldım... Dört beş yaşına gelince ona iyi bir arkadaş, hatta muavin olmaya başladım... Böyle böyle on iki yaşına geldim” (Eski Bir Yara, L. M., s. 165-166.)

Kahramanın bu atlamalarla tanıtımından sonra vak'aya geçilir. Vak'a da özetlemelerle devam eder. Öncelikle yaklaşan bir düşman tehlikesi sezdirilir, ardından Halil'in babası bir gün bir askerin şehit olması üzerine onun üzerinden çıkan eşyaları eve getirir. Halil bunları bir övünme vasıtası olarak kullanır. Yersiz bir övünme için kullandığı eşyalar Halil'in babasının başına iş açar. Düşman askerlerinin kasabayı istilâsından sonra Halil ve babası aranır. Babası bulunur ve esir alınarak götürülür. Halil böylece hayatta sahip olduğu tek varlığı da kaybeder. Bütün bu olay silsilesi özetlemelerle ve atlamalarla anlatılır.

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinde geri dönüş tekniğini sıklıkla kullanır. Çok az hikâyesinde kronolojik bir zaman aktarımı söz konusudur. Kronolojik bir sıranın takip edildiği hikâyelerde anlatma zamanı ile vak'a zamanı düz bir çizgi üzerinde gelişir. Bu tarz hikâyelerde hakim bakış açısı kullanılır.

Bir çerçeve ve iç vakadan oluşan hikâyelerde anlatma zamanı ile vak'a zamanı ayrıdır. Burada çerçeve zaman kısa tutularak iç vakaya geçilir. İç vakada geriye dönüş

teknîğiyle uzunca bir zaman aktarımı yapılır. Bu geçmişe ait bir hatıra, bir tecrübe paylaşımı olarak çıkar karşımıza.

Nisan Güneşi isimli hikâyede, çerçeve vak'ada iki arkadaş oturup konuşurlarken yoldan geçen asker kafilesinin başında bulunan Binbaşı Feridun Bey ile Kudret Paşa arasında kısa bir konuşma geçer. Bu konuşmadan sonra Kudret Paşa, Binbaşı Feridun ile ilgili bir hatırasını anlatır. Burada iç vak'aya geri dönüş tekniği ile geçilir ve 30 yıllık bir zaman dilimi hatıra olarak nakledilir. Tekrar çerçeve zamana dönülerek hikâye bitirilir. Bu hikâyede aktüel zaman da duygu değişikliklerine eşlik eder. Açık bir nisan sabahında çocuklar gibi sevinçli ve mutlu olan iki arkadaş, iç vak'anın aktarımı bittikten sonra hüzünlendirler ve biraz önceki neşelerini kaybederler. “*Haydi kalkalım... Havaya artık kasvet çöktü.*” cümlesi ile hikâye noktalanır.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinin geneline bakıldığı zaman kronolojik zaman aktarımının azlığı dikkat çeker. Vak'a zamanı ile anlatım zamanının ayrı olduğu hikâyeler de sayıca azdır. Bunun yanında anlatım zamanı ile vak'a zamanının iç içe olduğu hikâyelerin çokluğu dikkat çeker.

Bir çok hikâyesinde vak'a zamanından sapmalar, geri dönüşler ve atlamalar görülür.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeleri içinde *Neler Göreceğiz*, *Ruhları Davet ve Bir Ahret Masalı* isimli üç hikâye zamanın kullanımı bakımından farklıdır. Çünkü bu hikâyelerde irreal bir zaman anlatılır.

Bir Ahret Masalı isimli hikâyede kahraman Ahmet Şevket Efendi, kendisine morfin enjekte eder ve geçici bir baygınlık geçirir. Bu baygınlık esnasında ahrete geçmiştir. Ahrette bütün sevdikleriyle görüşmek ister ama bu isteği yerine getirilemez. Çünkü bütün sevdikleri orada kendilerine ayrı bir hayat kurmuştur ve Ahmet Şevket Efendi ile görüşmek istemezler. İşte yazar bu hikâyede, ahrette geçen irreal bir zamanı aktarır.

Ruhları Davet hikâyesinde de bir ispiritizma tecrübesi anlatılır. Genç bir şâir babasının ruhunun çağrılmasını ister. Annesinin dünyadayken sakladığı bir sırrı, bu ruh çağırma sırasında ortaya çıkar. Bu hikâyede ruhların reel bir zamanda çağırılarak, onların ahretteki yaşantılarının yani irreal zamana ait yaşantılarının aktarıldığı görülür.

Neler Göreceğiz isimli hikâyede de geleceğe yönelik bir vak'a anlatılır. İçinde bulunan zamandan beş yıl sonrasında bir bayan avukatın duruşması aktarılır.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerindeki aktüel zamana baktığımız zaman günün ilk saatlerinden çok günün son saatlerini yani akşam ve geceyi tercih ettiği görülür. Pek çok hikâyesinde vak'anın cereyan ettiği aktüel zaman akşam ya da gece saatleridir. Reşat Nuri Güntekin, bir mülâkatta ¹⁶ “Çalışmak için hangi zamanı intihap edersiniz?” sorusuna, “Münhasıran geceyi... Hem de saat 24'te başlarım... İkiye kadar... Biraz nevrasteninin tesiri olacak... Nevrastenikler gündüzleri pek o kadar faaliyette değillerdir. Gece harekete gelirler. Ben de sıhhatli insanlar gibi güneş varken çalışmıyorum. Belki biraz itiyadın da tesiri var. Yazı yazarken en çok aradığım budur: Gece ve yalnızlık” cevabını verir. Bu cevaptan hareketle, hikâyelerinde vak'a zamanı olarak akşam ve gece saatlerini tercih etmesini, yazarın gece saatlerinde yazmaya başlamasına ve geceyi sevmesine bağlayabiliriz.

Ayrıca Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinde mevsim tercihini de yaz ve bahar mevsimlerinden yana kullanmıştır. Kış mevsimi birkaç hikâyesi dışında kullanılmaz.

Hikâyelerden 26 tanesi vak'a zamanını bildiren cümleyle başlar.

“Bir sabah, ev halkı... ” (Hırsız, L. M., s. 100)

“Durgun, sıcak bir yaz günü... ” (Akşam Pazarı, L. M., s. 256)

“Açık bir nisan sabahıydı. ” (Nisan Güneşi, S. Y., s. 66)

“O sabah, Niyazi, bahçe kapısında... ” (Bilek Saati, S. Y., s. 88)

“Pazar günü bay, bayanını ve iki çocuğunu... ” (Sinema, Çocuk ve Sokak, T.M., s. 100)

“Vakit gece yarısına yaklaşmış... ” (Kuvve-i Maneviye, O. İ., s. 58)

Reşat Nuri Güntekin, beş hikâyesinin ismini zamanla ilgili kelime ve kelime gruplarından seçmiştir: *Gece Ziyaretçileri*, *Bir Sonbahar Eğlencesi*, *Nisan Güneşi*, *Bir Zaaf Dakikası*, *Akşam Pazarı*.

¹⁶ Ethem Çalık, *Edebî Mülakatlar*, Ötüken yayınları, İstanbul 1993, s. 13.

IV. HİKÂYELERDE MEKÂN

“Vak'a zincirinde ifâde edilcn hadiselerin sahnesi durumunda”¹⁷ olan mekân, iki farklı türde tasvir edilir. Birincisi “Mimesis”e bağlı yapma ve yaratma tarzına uygun olarak dış dünyadaki gerçeği resim tekniğiyle yansıtan mekân, ikincisi ise “Tecrid” esasına dayalı bir intibayı sezdirecek tarzda dikkatlere sunan mekândır¹⁸.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde birinci tarzda bir mekân ağırlıktadır. Yazar, mekânı vak'anın geçtiği bir sahne olarak düşünür. Mekân tasvirleri çoğu zaman kısadır ve mekân bazı hikâyelerde sadece isim olarak geçer.

Reşat Nuri Güntekin'de uzun uzun tasvir edilen mekânlara rastlamayız. Onun hikâyelerinde mekân, olayların sahnesi olmaktan öteye geçmez. Vak'a içinde tasvire müsait mekânlarda bile mekân tasvirinin kısa tutulduğu görülür.

“Hacı Ali Efendi bahçesiyle uğraşmayı çok severdi. Fakat bunun için Cuma tatilinden başka günü yoktu. Bahçenin bir tarafında, bazı, kendi eliyle nâdide salatalar yetiştirirdi.

Bir Cuma sabahı, elinde süzgeçli kovasıyla oraya gidince, hayret ve dehşetten donakaldı. Bahçenin, o parçasından kasırga geçmiş gibiydi... ”

(Tanrı Misafiri, T. M., s. 13.)

Hafız İlyas'ın, Hacı Ali Efendinin bahçesine verdiği zararı sadece bir iki sıfat kullanarak tasvir eden yazar, vak'adaki önemine binâen bu mekân tasvirini genişletebilirdi, fakat burada öyle bir yol tutmamıştır.

Tekellümî hikâyelerinin çoğunda bir tiyatro eserinin dekor tasvirini andıran mekân tasvirlerine rastlarız. Buradaki tasvirler de birkaç kelimeyle aktarılır, detayları verilmez.

¹⁷ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, 2. b., Ankara 1991, s. 142.

¹⁸ a.g.e., s. 141.

“Vak'a bir mektepte cereyan eder... ” (Bir İstifa, T. M., s. 105.)

“Bir Kabul salonu... ” (Medenî Günahlar, T. M., s. 100.)

“Civarda bir tütün, bir boya fabrikası, iki daire ve bir çok da ev vardı.” (Bahçeli Lokanta, O. İ., s. 30-31.)

Reşat Nuri Güntekin, çok az hikâyesinde mekân-konu arasında ilgi kurar. *İnsan Nasıl Düşer* isimli hikâyesinde, zamanında sınıfın en zeki ve çalışkan öğrencisi olan Muvaffak Bahtiyar, daha sonra hayatın sillesini yiyerek arkadaşlarından para dilenir hale gelmiştir. Bu düşüşün nasıl olduğunu bilemeyen Muvaffak Bahtiyar, arkadaşından para ister fakat alamaz. Arkadaşı bu insanın nasıl bu hale geldiğini düşünürken, ayağı kayar ve yuvarlanarak karların içine düşer. Tam bu arada Muvaffak Bahtiyar, “İşte biz de böyle olduk” der. Burada insanın başarılı ve mutluken nasıl düştüğünü göstermek için mekan ve zaman ile konu arasında bir ilgi kurulmuştur. Yazar konuyu daha iyi işleyebilmek için kış mevsimini seçmiş ve mekânı karlı bir tepe olarak vermiştir.

Mekân-insan arasındaki ilgi ise mekân-konu arasındaki ilgiye nispetle daha ağırlıktadır. Özellikle sosyete hayatının yaşandığı mekânlar tasvir edilirken yazar, bu mekânlara uygun olarak insanların kıyafetlerinden, tavırlarına varıncaya kadar sıkı ilgiler kurmaya çalışır. Bazı mekânlar âdeta birtakım duyguların yaşandığı yerler olarak belirtilmiştir.

“Şaziment Hanımefendinin evinde bir eğlenceye davetliydim. Şaziment hanımın salonuna ne nevi kadınlar devam ettiğini bütün İstanbul bilir. Belki sen bile o vilâyet köşesinde işitmişsindir... ” (Bir Hayâl Kırklığı, S. Y., s. 36.)

Mazeret hikâyesinde zengin bir baba ve gösteriş sever bir anne tarafından döşendiği belli olan bir salonun döşenişi şu kelimelerle anlatılır

“Güzel, küçük bir salon... Eşya, henüz camekândan çıkmış gibi pırıl pırıl, etiket yerleri belli olacak kadar yeni... Modern stil takımından duvardaki levhalara kadar hepsinde taze bir boya kokusu var... Henüz gelin olmuş nazlı bir küçük hanım için zengin bir baba, gösterişi sever

bir anne tarafından özene bezene döşenildiği bir bakışta anlaşılıyor... ”

(Mazeret, S. Y. s. 43.)

Burada görüleceği üzere yazar, insanların zevk anlayışlarıyla mekânın döşenişi arasında bir ilgi kurmuştur.

Sadece bir hikâyede mekân, anlatılan vak'ayı teşkil eder. *Sesli Kayalar Çiftliği* isimli hikâyede, bu ismi taşıyan bir çiftliğin miras yedi bir kişi tarafından satılmak istenmesi anlatılır. Bu çiftlik bulunduğu yöre halkı tarafından başkasına özellikle de satın almak için teşebbüse geçen Hacı Yunus Paşaya satılmak istenmez.

Sesli kayalar, bir gölün karşısında âdeta bir çalgı âleti kurulmuş gibi tertip edilmiştir. Bundan dolayı, suyun kenarından çıkan bir sesi kayalar, üst üste beş defa tekrar etmektedir. Bu kayaların bulunduğu yerin kenarında kurulmuş olan Sesli Kayalar Çiftliği istenmeyen birine satılmak istenince, kayaların bu özelliğinden istifade edilir. Çiftliği almak isteyen Hacı Yunus Paşa, ahlâkça düşkün, nüfuz ve kudretçe büyük bir harp zenginidir. Ahali bu çiftliğin Hacı Yunus Paşa tarafından alınmasını engellemek için, Paşanın çiftliği almak üzere geldiği bir gün kayalara Paşanın hütün kötü huyları söylenir ve kayalar da bunları beş defa tekrar eder. Böylece Hacı Yunus Paşa, kayaların ses verdiği çiftliği almak isterken yine bu özelliklerinden dolayı almaktan vazgeçer.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeleri “kapalı-dar, açık-geniş” mekân açısından değerlendirildiğinde karma mekânın (kapalı-dar mekân ile açık-geniş mekânın aynı hikâyede karışık olarak kullanılması) ağırlık kazandığı görülür. Yoğunluk bakımından karma mekândan sonra kapalı-dar mekân gelir. Açık-geniş mekâna ise tek başına rağbet gösterilmez. Kapalı-dar mekân olarak köşk, konak, mektep, mahkeme salonu, daire, ev, lokanta, karakol, yazıhane... gibi yerler tercih edilirken, açık-geniş mekânlar için de sokak, çarşı, park, yol, bahçe, istasyon, durak gibi mekânlar seçilir.

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinde yaşadığı devrin ulaşım araçlarını da yer yer mekân olarak kullanır. Özellikle vapur, tren ve tramvay ağırlıktadır. Hatta hususiyle *Şapka Duası*, *Bir Aşkın Tarihi*, *Eski Hatıra* isimli hikâyeler tamamen vapurda, *Bir Modern Genç Kız*, *Askerin Dönüşü* hikâyeleri ise trende geçer.

Mahkeme salonları ve okullar da Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde mekân olarak karşımıza çıkar. *Diplomasız Doktor*, *Neler Göreceğiz* ve *Avukat* isimli hikâyelerin vak'alarının tamamı mahkeme salonunda geçer. *Bir İstifa*, *Mektuplar* gibi hikâyeler de okulda geçer. Okul mekân olarak birkaç hikâyede daha kullanılır.

Vak'aların geçtiği şehirler dikkate alınrsa Reşat Nuri Güntekin'in İstanbul'u fazlasıyla mekân seçtiği görülür. Romanlarıyla Anadolu'nun kapılarını açan yazar, samıldığına aksine hikâyelerinde fazlaca Anadolu şehirlerini mekân olarak kullanmaz. Bunun yanında hikâyelerinin tamamı göz önüne alınacak olursa Türk edebiyatında, Anadolu'yu yine sıklıkla mekân seçen yazarlar arasında ismi sayılabilir.

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinde sıklıkla Marmara ve Ege bölgesini mekân olarak seçer. Özellikle çocukluğunun geçtiği Çanakkale, Bursa ve İzmir, yaşadığı ve memuriyette bulunduğu şehir İstanbul kullandığı mekânlardır.

Mekânı bugünkü ve yazarın doğup büyüdüğü zamanki sınırlarımızı aşan hikâyesi yoktur. Sadece birkaç hikâyesinde yabancı ülke ve coğrafya adları anılır, vak'alar bu yerlerde geçmez.

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinden sadece dokuz tanesini mekâna ait bir kelime ya da kelime grubuyla isimlendirmiştir. Bunlar : *Karakolda*, *Sesli Kayalar Çiftliği*, *Sokaktan Sesler*, *Yaseminli Yuva*, *Deniz Banyosu*, *Sinema*, *Çocuk ve Sokak*, *Ahret Dönüşü*, *Ahret Masalı*, *Bahçeli Lokanta* isimli hikâyelerdir

V. HİKÂYELERDE ŞAHİS KADROSU

İtibarî eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vak'anın zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar şahıs kadrosu söz grubuyla adlandırılır¹⁹. Bir vak'anın cereyan edebilmesi için, daha doğru bir ifade ile vak'anın gerçekleşebilmesi için kişilere ihtiyaç vardır. Bu sebeple anlatma esasına bağlı türlerde şahıs kadrosu önemli bir yere sahiptir. Kişilerin bulunmadığı bir itibarî eserde olay örgüsünden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

A. Sosyal Durumları Bakımından Şahıs Kadrosu

Anlatıma dayalı türlerde şahıs kadrosunu çeşitli bakımlardan incelemek mümkündür. Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerindeki şahıslar kadrosu öncelikle sosyal durumları bakımından ele alınacaktır. Sosyal durum da cinsiyet, yaş ve sosyal statü yani meslekler açısından incelenecektir.

1. Cinsiyet ve Yaş

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerine cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin kadınlardan fazla olduğu görülür. 110 hikâyenin 3/2'si erkek, 3/1'i ise kadındır. Hikâyelerde 275 erkek şahıs yer alırken kadınların sayısı 125'tir.

Kadınların ve erkeklerin hikâyeye göre fon karakter olarak yer aldığı da görülür. Hatta bazı hikâyelerde kadına, bazılarında da erkeğe rastlanmaz. *Şapka Duası*, *Bir Aile Meselesi*, *Medenî Günahlar*, *Bir Artist*, *Bir Gümrük Kaçakçılığı*, *Asker Dönüşü*, *Mektuplar*, *Fazilet Mükâfatı*, *Eski Bir Gazeteci*, *Mukaddes Hatıra*, *Kabineler Nasıl Devrilir*, *Balta*, *Meşru Mazeretler*, *Papağan Yumurtası*, *İlk Müşteri*, *Bahçeli Lokanta*, *İnsan Nasıl Düşer*, *Kilkıyruk*, *Yeni Bir İcat*, *Namuslu Sahtekâr* isimli hikâyelerde kadın yer almaz. Reşat Nuri Güntekin, bu hikâyelerde kadınlara vak'a mecburiyetinden dolayı

¹⁹ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, 2. b., Ankara 1991, s. 148.

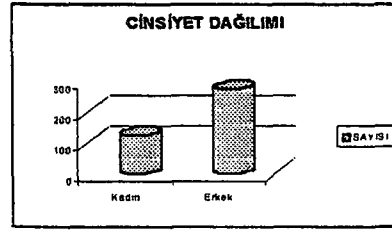
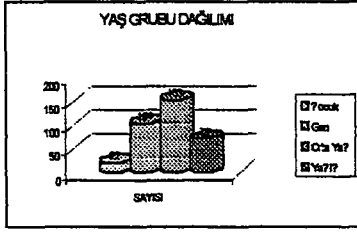

yer vermez. Hikâyenin konusu da şahıs kadrosunun teşkilinde önemli bir unsurdur. Ev dışı konuları işleyen, özellikle gazetecilik ve dolandırıcılıkla ilgili hikâyelerde kadına yer verilmez. Aile, evlilik gibi konuları işleyen hikâyelerde de kadının önemli bir yer işgal ettiği görülür. Bazı hikâyelerde kadınlar ya tamamen yoktur ya da sadece isimleri zikredilir. *Uğurlu Çocuk* ve *Yağmur* isimli hikâyelerde de erkeğe yer verilmemiştir.

Kadınlara sıklıkla yer verilmeyişini devrin şartlarına ve yazarın erkek oluşuna bağlayabiliriz. Reşat Nuri Güntekin'in eser verdiği yıllar düşünüldüğünde, Türk toplumunda kadın henüz sosyal hayatta ve çalışma hayatında kendi yerini tespit etmiş durumda değildir. Kadın, bu bakımdan bütün hayatıyla eserlere yansımaz. Eserlerde erkekler gibi bütün cepheleriyle anlatılamayan kadın, tabii olarak ev içine sıkışmış durumdadır. Bunun yanında yeni yeni iş hayatında görülen kadınlara da yazar pek müspet bir nazarla bakmaz. Kadının hikâyelerde sıklıkla yer almayışının bu sosyal sebebinin yanında bir de özel tarafı vardır ki, o da yazarın erkek oluşudur. Bir erkek yazarın hemcinslerini daha iyi müşahede etmesi ve bunları etraflıca eserlerine yansıtması tabiidir. Ama karşı cins için bunu söylemek biraz zordur.

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerini yaş faktörü itibarıyla değerlendirecek olursak, yazarın genç ve orta yaşlı şahıslara ağırlık verdiğini görürüz.²⁰ Sırasıyla gençler, orta yaşlılar, yaşlılar ve çocuklar hikâyelerde yer alır. Sayısal olarak çocuk ve yaşlılar diğerlerinden sonra gelmelerine rağmen fonksiyonel olarak hemen hemen eşit gibidir. Özellikle çocuklar Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerini vazgeçilmez şahıslarıdır. Çocuklara ayrı bir önem veren yazar, onların ruh dünyalarını ve psikolojilerini kusursuz derecede yansıtmaya çalışır. *Yanakların Taksimi*, *Şapka Duası*, *Sinema Çocuk ve Sokak*, *Hasta Çocuk*, *Bir Yudum Su*, *Bilek Saati*, *Mektuplar*, *Çocuk Kavgası*, *Eski Bir Yara*, gibi hikâyelerin kahramanları çocuktur. Reşat Nuri Güntekin'in çocuklara bu denli önem vererek, eserlerinde kullanmasını onun öğretmenliğine bağlayabiliriz. Yıllarca öğretmenlik ve müfettişlik görevlerinde bulunan Reşat Nuri Güntekin, çocukları meslek hayatı boyunca iyi gözlemlemiş ve onların ruh dünyalarına nüfuz edebilmiştir. Bu sebeple onun eserlerinde çocuklar, diğer yazarlara nazaran daha derinlik ve şahsiyet sahibidirler.

²⁰ Yaş ayrımlarını şu eserde verilen bilgilere göre yaptık. Cavit Binbaşıoğlu, *Gelişim Psikolojisi*, Binbaşı Yayınevi, 3.b., Ankara 1975, s. 75-76. (0-1 yaş bebeklik, 13-19 yaş ergenlik, 20-35 yaş gençlik, 35-50 yaş orta yaşlılık, 50'den sonrası yaşlılık.)

YAŞ GRUBU	SAYISI
Çocuk	22
Genç	104
Orta Yaş	153
Yaşlı	72

CİNSİYET	SAYISI
Kadın	125
Erkek	275

2. Sosyal Statü

Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinde meslekler bakımından memura ağırlıklı olarak yer verir. Memurlar içinde her seviyede ve her kurumda yer alan memurları görebiliriz. Bunlar öğretmen, mutasarrıf, kaymakam, polis, komiser, imam, telgraf kâtibi, diplomat, asker (binbaşı, miralay, subay), sefir, mahkeme azası, maarif müdürü, müdür, hakim, savcı, maliye kâtibi, hizmetli, evkaf kâtibi, gibi çeşitli kurumlarda görev yapan memurlardır. Bu memurlar kurumlarında iş başında ve günlük hayatlarında bu sıfatlarına uygun vaziyette karşımıza çıkarlar. Memurların hemen hemen tamamı erkektir. Kadınlar memuriyette bir iki istisnanın dışında görülmezler. Memurlar emekli olanlar ve olmayanlar diye iki kısma ayırabiliriz. Emekli olanların sayısı da oldukça fazladır. Hatta *Eski Ahbab* isimli hikâyede emekli bir memurun parasını İstanbul'da eski bir ahabına kaptırışı anlatılır.

Reşat Nuri Güntekin, meslek hayatı içerisinde kadınlara pek yer vermez. Özellikle kadınların çalışma hayatına atılmalarının meydana getirdiği olumsuz durumlara dikkat çeker. *Neler Göreceğiz* isimli hikâyede bir kadın avukatın hislerinin tesirinde kalarak savunması gereken müvekkilini ters bir tavırla rezil edişi konu edilir. Yazar, kadınların çalışma hayatına atılmalarının hem kadınları kadınlıklarından uzaklaştırdığını hem de toplum içinde çalışan kadının olumsuz yansımalar gördüğünü vurgulamak ister. Reşat Nuri Güntekin, kadınlara özellikle öğretmenlik mesleğini uygun görür. Eşleri ölen ve çalışmak zorunda kalan kadınların geçim sıkıntıları da dikkatlere

sunulan bir başka konudur. Ev içinde kadınlara dadılık, hizmetçilik, aşçılık, uşaklık gibi vazifeler verilir.

Dadılar, hizmetçi kadınlar, aşçılar, lalalar, kalfalar Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde sıklıkla görülür. *Çocuğun Selâmeti İçin* ve *Uğurlu Çocuk* isimli hikâyelerde hizmetçi ve dadı vak'ının ana omurgasını oluşturur.

Esnaf, hikâyelerde görülen bir başka meslek grubudur. Antikacı, emlakçı, tüccar, kahveci, lokantacı, tenekeci gibi iş kolları esnafın çalışma sahalarını oluşturur. Esnaf grubu günlük hayatın pazar, çarşı boyutunda karşımıza çıkar. Esnaf da azınlıklardandır. Hikâyelerin tamamına yakınında azınlıklardan seçilen esnaf menfi olarak verilir. Bu tür esnaf insanları kandırmakta, onları aldatmaktadırlar. Reşat Nuri Güntekin, esnaflığı azınlıkların yaptığına kanidir. Zira iki hikâyesinde memuriyetten ayrılan iki Türk'ün esnaflığa başlamasını ve bunda da muvaffak olamayışlarını konu eder. *Bir Artist*, *Porselen Çay İbriği*, *İlk Müşteri*, *Papağan Yumurtası*, *Bahçeli Lokanta*, *Geçim Dünyası* gibi hikâyelerde esnaf ve esnafla ilişkiler anlatılır.

Serbest meslek erbabı olarak nitelendirebileceğimiz bir grup şahısların meslekleri ise şunlardır: Doktor, mühendis, kimyacı, yazar, şair, gazeteci, avukat, ressam. Doktorlar Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde öğretmenlerle birlikte en çok görülen şahıslardandır. Her çeşit rütbe ve mevkideki askerler de sıklıkla görülür. Bu mesleklerin fazla kullanılmasının sebebini, Reşat Nuri Güntekin'in baba mesleğinin askerî doktor olmasında aramak gerekir. Reşat Nuri Güntekin'in öğretmen, babasının ise askerî doktor olması, öğretmen, asker ve doktorlara sıklıkla yer vermesine sebep olmuştur.

Çiftçi ve köylülere ise birer istisnanın dışında rastlanmaz. Din adamı tipine ise birkaç hikâyede rastlanır. *Münzevinin Esrarı*, *Tanrı Misafiri*, *Recm* gibi hikâyelerde karşımıza çıkan din adamı tipi menfi olarak çizilmiştir.

Hikâyeler arasında sadece *Gamsızın Ölümü* isimli hikâyenin kahramanı hayvandır. Bu hikâyede bir köpeğin çocuklara ve mahalleliye karşı yaptığı iyilikler anlatılır. Gamsız, ölümlerine bile büyük bir fedâkarlıkta bulunur ve suya düşmüş bir çocuğu boğulmaktan kurtarır.

B. Tipleri Bakımından Şahıs Kadrosu

"Tip", ferdi olmaktan ziyade başkalarında da mevcut ortak özellikler taşıyan ve bu özellikleri en belirgin şekilde temsil eden şahıs veya şahıs grubudur. Bunun gibi

çeşitli şahısların hakim mizaç, şahsiyet ve karakter vasıflarına göre kendi aralarında teşkil ettikleri grup yahut bu tür insan kategorisine de tip denir.²¹

Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerindeki temsil gücü ve yaygın nitelikleri dikkate alınarak şu tiplerin varlığından söz edebiliriz.

1. Erkekler

a. Hoppa, Çapkın Tipler

Hoppa tipler, hayatlarını kadınlar üzerine kurmuşlardır. Evli olanlar eşlerini aldatmaktan, bekâr olanlar da gönül eğlendirmekten başka bir işle meşgul olmazlar. Hemen hemen her halo ve parti davetine katılırlar. Bu eğlence yerlerinde kadın avcılığına girişirler. *Roçild Bey* isimli hikâyede hoppa ruhlu bir adamın komik macerası anlatılır.

Yaseminli Yuva'da sosyete hayatına girmek isteyen kadınları ağlarına düşürerek onların hem bedenlerinden hem de paralarından istifade etmek isteyen iki çapkın vardır. Bu tipler av bekleyen örümcek gibidirler ve fırsat kollarlar. Biri şâir, biri piyanist iki kafadar bir davettedirler. Şâir olanı kumarda kaybeden Azize Hanımın içine düştüğü durumu fırsat bilerek onu tavluyacak ve sonra da emelini gerçekleştirecektir. Bu hoppa tiplerin toplandığı eğlence yerlerinde hep kendileri gibi kadın düşkün insanlar bulunur. Sosyete ortamını yazar şu satırlarla anlatır:

“— Ne yaparsın evlât!... İçinde yaşadığımız kibar muhitin nizamı böyle... İnsanın sevdiklerine, dostlarına oyun oynaması yabancıları aldatmasından makul addediliyor... Her ne ise... Bu karı-koca birbirlerini pek severler, daha doğrusu, severlerdi. Fakat değil mi ki muhitimize düştüler, bu temiz, sâf muhabbet mümkün değil devam edemez. Müeyyet, eskiden çok haşarıydı. Fakat şimdi, ağır başlı bir iş adamı oldu. Halbuki kadın; çok sâf, çok görgüsüz bir mahluk. Bu âlem, onun gözlerini kamaştırıyor. Bu sözümona şık, kibar hayata karışmak onun için büyük bir emel... Nasıl olsa bu kadıncağzın etrafını alacaklar. Yuvarlayacaklar... Hiç olmazsa yabancıya gitmesin. Böyle saf kadınları baştan çıkarmak içten bile değildir. Gözünü açarsan zafer yüzde yüz muhakkak. Gelecek

²¹ Birol Emil, Reşat Nuri Güntekin, İstanbul 1989, s. 27.

ayın bu gecesinde Pakize'nin hayli eskimiş bir âşığı olursun. ” (Yaseminli Yuva, T. M., s. 30-31.)

Bu tiplerden evli olanlar ilginç yöntemler bularak eşlerini aldatırlar. Hanım parası yerler. Çünkü kendilerine ait hususi bir kazançları yoktur. Bekâr olanlar zaten parasızdır ve tavladıkları kadınların parasından istifade ederler.

Roçild Bey isimli hikâyenin kahramanı Roçild, şu satırlarla tanıtılır:

“Pekâlâ adam... Tam hayat adamı... Asıl Roçild'den küçük bir farkı parasızlığı... İsterse onu da kazanır ya... Lüzumu yok yoksa... Cenâb-ı Hak mekândan nasıl münezzehse, o da para ihtiyacından öyle münezzeh... On paraya el sürmeden anaforla yaşayabilen dünyada yegâne adam... Fırsattan istifâde etmeyi gayet iyi bilir... ” (Roçild Bey, R. B., s. 3.)

Hatıra Defteri isimli hikâyede eşini aldatan koca, bu işin anlaşılmasında için bütün sırlarını bir hatıra defterine not ediyormuş görünerek eşinin saflığından istifâde eder.

Hemen hemen hepsi hayatlarında çok kadın tanımış ve bunlarla ilişki kurmuşlardır. Bu sebeple kadınlara karşı güvenlerini yitirmişlerdir. *Bir hayal Kırıklığı* isimli hikâyede Hikmet daha önce epeyce çapkınlık yapmış, fakat artık bu işlerden el ayak çekmek isteyen bir tiptir. Bu sırada sosyeteğe girmeye çalışan bir kız tanır. Onun diğer kadınlardan farklılığını anlar ama onun değişimine engel olamaz. Hikmet, arkadaşına yazdığı mektupta şunları itiraf eder:

“Benim gibi otuz beşine kadar sefahat etmiş, kadını bin bir çeşidini tanımış, sevdanın bin bir karışık tecessüsünü duymuş yorgun, yıprak bir adam için bu sade çocuk, yepyeni bir şeydi ” (Bir Hayal Kırıklığı, S. Y., s. 35.)

Hoppa tiplerin çoğu sanatkardır. Ressam, müzisyen, şair, yazar gibi. Evliliğe karşıdırlar, evliliği bir bağ olarak düşünürler.

b. Vurguncu, Dolandırıcı Tipi

Bu tipteki şahısların en belirgin özelliği, kazançlarını başkalarını aldatarak elde etmeleridir. Herhangi bir işle meşgul olmazlar. Tek meşgaleleri insanları kandırmak, kolay yoldan kazanç elde etmek için yeni numaralar bulmaktır.

Bir Artist isimli hikâyede kazancını insanları dolandırmakla elde eden adamın, lokantada yeni numarasını denemesi anlatılır. Dolandırıcı tip, lokantada yemek yerken yan masaların birinden masanın üzerine bırakılan paranın seri numarasını alır. Seri numarasını aldığı paranın lokantanın kasasına girmesinden sonra tasarladığı oyununu oynamaya başlar. Garsona bir lira vermesine rağmen on liranın üstünü ister. Ortalık karışır. Çünkü lokantacı o kişiden on lira almamıştır. Polis çağrılır. Sahtekâr, polise paralarının seri numaralarını kaydetme merakından bahseder ve verdiği on liralığın seri numarasının kendisinde kayıtlı olduğunu söyler. Numaralar karşılaştırılır ve uygunluk çıkar. Bunun üzerine on liralığın üstü sahtekâra ödenir.

Bu hikâyede olduğu gibi *Namuslu Sahtekâr* hikâyesinde de insanları dolandıran bu kişiler, sözde dolandırdıkları kişilere ceza vermektedirler. *Bir Artist* hikâyesinde bu düşünce şöyle aktarılır:

“— Zavallı lokantacı mı? Birak Allahaşkına şu sahte merhameti. Her gün halkın avuç dolusu parasını çalan ve buna mukabil kim bilir sana, bana yemek diye neler yutturan alçak vurguncu... Ne gülüyorsun?
— Hiç...
— Söyle Allahaşkına...
— Şuna gülüyorum ki, hem herifin dokuz lirasını iç ediyorsun, hem bir yüksek adalet vazifesi yapmak iddiasından... Hatta belki buna hakikaten inanyorsun da... ” (Bir Artist, T. M., s. 161.)

Namuslu Sahtekâr hikâyesinde de insanlar sahte banknotlarla kandırılmaya çalışılır. *Bir Artist* hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyede de sahtekâr yaptığı işin doğruluğuna inanır.

Vurguncu tiplerin çoğunluğu azınlıklardandır. Ya Yahudi, ya Rum'dur. *Papağan Yumurtası* isimli hikâyede bir tenekeci olan Avram, dükkânındaki papağanın gelen efeye kötü sözler söylemesi üzerine ona kendini affettirmek için papağanın yumurtasını

satmayı teklif eder. Fakat papağan yumurtası diye tavuk yumurtası satar. Tavuk yumurtası olduğunu anlayan efeye bu sefer başka bir yalan söyleyerek onu kandırır.

Geçim Dünyası hikâyesinde de antikacılık yapan Yahudi İsrail ile kızı Sara, kırık olan eşyaları vapur gibi ahalinin kalabalık bulunduğu yerlere götürür ve orada sanki başkaları çarpmış da kırmış havası yaratarak insanlardan sözde kırılan eşyaların parasını tahsil etmeye çalışırlar.

c. Kılıbık Tipler

Özellikle eşlerinden korkan kocalar dikkat çekici tiplerdir. *Su Çekme, Bulaşık Yıkama*, hikâyesinde hanımından korkan, bununla birlikte bir kızgınlık anın da “Boş Ol” diyerek eşinden boşanmış olan adam, tekrar karısıyla nikah tazelemek ister. Fakat bu sefer karısı bazı şartlar ileri sürer. Bu şartlar, bulaşık yıkamak, ev süpürmek, su çekmek gibi şeylerdir. Karsını ve en önemlisi onun parasını kaybetmekten korkan koca, hanımının bütün isteklerini yerine getirir. Bu istekler arasında yer alan bulaşık yıkamak, su çekmek, ev süpürmek gibi işler, genel erkek portresine yakışmayan davranışlar olarak görüldüğü için mahalleli tarafından dalga geçme vesilesi olur.

Kuvve-i Maneviye isimli hikâyede ise hanımından korkan ve bununla beraber ondan dayak yiyen bir erkek anlatılır. Bir grup arkadaş toplanarak hanımlarından yedikleri dayaklardan bahsetmektedirler. İçlerinden biri hanımından önce dayak yediğini fakat bir gün bir tesadüfle hanımını korkuttuğunu ve o günden beri de rahat ettiğini anlatır.

Akrep isimli hikâyede de karısından ve kaynanasından şikayeti olan bir kocanın önemsiz bir yalanla hanımının ve kaynanasının gevezeliklerinden ve tembelliklerinden nasıl kurtulduğu anlatılır.

Kılıbık tipler, herhangi bir sebeple – hanımının parasını kaybetmekten korktukları için, yaratılışı itibarıyla sessiz, mülayim oldukları için ya da hanımlarının sert mizaç ve tavırları karşısında susmaktan başka çareleri olmadıkları için – hanımlarından çekinirler ve korkarlar. Hayat karşısında mağlup olmuş ve kendi içine kapanık bu tipler ilk fırsatta bu hallerinden kurtulurlar ve hanımlarına baş kaldırırlar.

d. Diğer Tipler

Hikâyelerde sıklıkla görülmeyen, ancak birkaç hikâyede karşımıza çıkan bazı tipleri bu başlık altında topladık.

Bu grup içerisinde değerlendirebileceğimiz tiplerden birincisi gazeteci tipidir. Reşat Nuri Güntekin, birkaç hikâyesinde gazetecileri ve gazeteciliği anlatır. Bu hikâyelerde gazeteciler asparagas habercilik taraflarıyla karşımıza çıkar. Bu tipler haber bulamadıkları zaman, ortaya kendileri haber olacak olaylar çıkarırlar.

Fski Bir Gazeteci'de gazete çalışanlarının parasını satışların düşmesinden dolayı vermeyen gazete sahibi, ayrıca muhabirlerinin yeterince çalışmadıklarını ileri sürer. Haberin yokluğundan şikâyet eden muhabirlerle gazete patronu iddiaya girer. Bu iddia sonucunda gazete patronu kendisini ziyarete gelen misafirini kızdırır ve kendisine dayak atmasını sağlar. İşte haberi bulmuştur: Gazete sahibine suikast.

Kabineler Nasıl Devrilir, hikâyesinde de olaya göre haber değil, kafadan uydurulmuş bir habere göre olaylar canlandırılır. İki yakın, samimi dost olan milletvekillerine yalan yanlış haberler gönderilerek, milletvekillerinin arası açılır ve bir kabine buhranı beklenir.

Bir başak tip ise aşkı uğruna fedâkârlıkta bulunan aşk kahramanı tipidir.

Muamma hikâyesinde kendisiyle parasından dolayı evlenileceği zehabına kapılmış bir kadının, erkeklerin fedakârlığını denemesi anlatılır. Eğlence düzenlenen konakta, hırsız olduğu söylenir. Biraz önce kendisiyle ilgilenen insanların hırsızdan korktuğunu gören kadın, cesur bir erkek olup olmadığını denemek ister. İçlerinden biri fedâkârâne bir davranışla ortaya atılır. Bunun üzerine genç kadın kendisiyle parasından dolayı evlenmeyecek fedâkâr bir erkek bulur. Burada genç bir erkek sevdiği kadın uğruna fedâkârlıkta bulunmuş olur.

Aşkı uğruna fedâkarlık eden bir başka tip ise *Tehdit* hikâyesindeki Hamit'tir. Hamit, düşman kuvvetlerince aranan kardeşlerinin yerini bilen Hristo'nun para isteğini yerine getirmek zorunda kalan Remziye'ye yardım etmek ister. Gecenin bir vaktinde bir sarhoşu öldürerek onun üzerindeki paraları alan Hamit, sevdiği kadın Remziye'nin müşkülünü halletmek için adam öldürür, hırsızlık yapar. Bütün bunlar sevilen bir kadın uğruna yapılan fedâkârlıklardır.

Bir İntihâr Şakası'nda da nişanlısının sevgisinden emin olmak için intihâr şakası tertipleyen bir genç kız anlatılır. Genç kız arkadaşlarıyla birlikte bir intihar şakası düzenler. Genç kızın nişanlısı uçurumun kenarında bulunduğu sözde intihar pusulasını

okur ve üzüntüsünden ağlamaya başlar. Fakat hemen yanlarında bulunan genç kızın yakın akrabası olan genç pusulayı okur ve kendisini uçuruma bırakır. Burada da sevdiği kız uğruna ölümü seçen fedâkar bir erkek vardır.

Recm ve *Münzevinin Esrarı* isimli iki hikâyede karşımıza imam tipi çıkar. Bu iki hikâyede de imam tipi menfidir. *Recm* hikâyesindeki köy imamı, *recm* edilerek öldürülen öğretmen öğrettiği modern eğitim tekniklerini küçümseyerek, onun halkı dinsizleştirmek istediğini söyler. Buradaki imam tipi tamamen dar görüşlü, yobaz ve çağdaşlık düşmanı olarak çizilir.

Münzevinin Esrarı isimli hikâyede de genç kızları ağına düşürmeye çalışan bir şeyh vardır. Şehirden uzak bir yerde kurduğu tekkesinde genç kızları ağına düşürerek onlardan istifade eden şeyh, ahlâksız ve şehvet düşkünü olarak çizilir.

2. Kadınlar

a. Aşk Kadını Tipi

Reşat Nuri Güntekin'in aşkı ulvî addettiğini ve nispetsiz evlilikler sonucunda bedbaht olan kadınların aşkı bulmak adına yasak aşk yaşamalarını da hoş karşıladığını söylemiştik. Ulvî aşkı bulmak için çocukluk aşklarına geri dönen ya da kendilerine bir anlık da olsa aşkı tattıracak erkeklere koşan kadın tiplerini burada aşk kadını olarak nitelendiriyoruz.

Aşk kadını tipinin en belirgin özelliği, aşka susamışlığıdır. Bu kadınlar istemedikleri biriyle ya da kendisinden yaşça büyük kişilerle nispetsiz evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Bu evliliğin bir sonucu olarak gerçek aşkı yaşayamamışlardır. Bu aşkı tatmak için, çocukluk aşklarından sevgi dilenirler. Bir çoğu bu aşka kavuşur. Fakat sonrasında tekrar eski yaşantılarına döndükleri için onları mutsuzluk beklemektedir. Bazıları da mutlu sona ulaşır, hem de nikâh atmak, kocalarını aldatmak pahasına.

Sönmüş Yıldızlar, Bir Damla Gözyaşı, Bir Hazin Hakikat, Yalan, Kumandanın Şoförü, Deniz Banyosu, Bir Zaaf Dakikası gibi hikâyelerde aşk kadını tipine rastlarız.

Bu tiplerin bir başka özelliği ise aldattıkları kocalarını sevmeleridir. Aldattıkları eşlerine avdet ederek daha fazla seveceklerini söylerler. Hayatta hep sevmek ve sevilme isterler.

Aşk kadını tipinin bir başka cephesini ise aldatmayı eğlence haline getirmeleri oluşturur. *İri Yarı Delikanlı, Havva Yenge* gibi hikâyelerde bu gözlenir. Sosyeteye dahil olmak istemeleri, gerçekleşmeyecek hayaller peşinde koşmaları onları aldatılmaya,

kandırılmaya müsait hâle getirir. *Yaseminli Yuva* hikâyesinde sosyete hayatı merakından dolayı, bir çapkının ağına düşmek üzereyken kocası tarafından kurtarılan bir kadın anlatılır. *Münzevinin Esrarı*'nda tutkularının ve hayallerinin esiri olan kadınlar zenginleşmek ve kibar ortamlara girmek için kendilerini Şeyh Nihânî'nin ağına bırakmakta beis görmezler.

İnce Hesaplar'daki genç kadın evleneceği erkekle kibar ortamlara gireceğini düşünür. Bu tipler elde etmek istedikleri erkekler için mücadeleden kaçınmazlar. *Biçilmiş Kaftan* hikâyesinde müdürüyle evlenmek isteyen genç kız, ağabeyi konumunda olan ağabeyinin arkadaşını kendisine âşıkmiş gibi göstererek elde etmek istediği müdürün kendisine yaklaşmasını sağlar.

b. Ev Hanımı Tipi

Çeşitli yaş gruplarına sahip bu kadın tipleri hikâyelerde pek fonksiyonel değildirler. Perde gerisinde bulunan fon karakter durumundadırlar. Kocalarına sadakatle bağlıdırlar ve kocalarını severler.

Bu kadınlar gördükleri kötü muamelelere rağmen evlerine bağlılık gösterirler. Aldatmayı düşünmezler. Sadece *Mavi Gözlü Çocuk* isimli hikâyede mutlu bir aile hayatı sürerken, kocasının çocuğun kendisinden olmadığı şüphesine kapılarak bir oyun oynamaya kalkmasına içerleyen kadın, yanlış yapar. Kocasının kendini aldattığı zehabına kapılan kadın misillemede bulunarak kocasını aldatır ve kocasından boşanır.

Bir Ayrılık hikâyesinde mutlu bir aile tablosu vardır. Birbirlerini seven karı-koca geçim sıkıntısı sebebiyle ayrılmaya karar vererek, kendi istekleriyle birbirlerinden ayrılırlar. Kadın kocasını çok sevmektedir, fakat hayat şartları onları zorlamaktadır. Geçim sıkıntısı mutlu bir yuvayı yıkmış olur.

Minyatür isimli hikâyede de, çevresi kadının sevdiği adamla evlenmesini istemez. Fakat kadın bütün maddi ve manevi haklarını kaybetmek pahasına da olsa sevdiği erkekle evlenir. Fakat kocası pek sürmez şehit olur. Geçim sıkıntısı çeken kadın ölen eşine sadık kalır ve evdeki eşyaları satarak geçimini sürdürmeye çalışır.

Sönmüş Ocak hikâyesinde yıkılmak üzere olan bir yuva, kadının kocasını seveceğine dair kati kararıyla kurtulur. Birbirlerini seven evli çiftten, kadın, çocukluk aşkına kocasını terk ederek gitmek ister. Yola çıkar ama trenin rötarı sebebiyle geri döner. O zaman kocasını daha çok sevdiğini anlayan kadın bir daha gitmemek üzere kocasının yanında kalmaya karar verir.

Hırsız hikâyesinde koca dayağından bıkan kadının sokaktan geçen kişilere kocasını hırsız gibi göstererek dayak attırmak isteği anlatılır. Kocasının dayağına maruz kalan kadın boşanmak yerine kocasına bir ders verdirmek ister ama bunda muvaffak olamaz.

Bir İstifa hikâyesinde de kocası şehit olan kadının çocuklarına kol kanat gererek yaşamaya direnişi anlatılır.

Reşat Nuri Güntekin'in sadece dört hikâyesini şahıs isimleriyle isimlendirdiğini de burada ifade edelim : *Leyla ile Mecnun*, *Gamsızın Ölümü*, *Havva Yenge* ve *Resul Hocanın Gazası*.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HİKÂYELERİ İLE İLGİLİ
DOKÜMANLAR

**REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HİKÂYELERİ İLE İLGİLİ
DOKÜMANLAR**

1. REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN HİKAYELERİNİN KÜNYELERİ

HİKÂYENİN ADI	YAZIM YILI	YAYIN YERİ	TARİH	NU	SAYFA	AÇIKLAMALAR
RECM	1335	İstanbul	-	-	1-13	
GENÇLİK VE GÜZELLİK	1335	İstanbul	-	-	15-23	Hayreddin Rüştü ismiyle
ROÇİLD BEY	1335	İstanbul	-	-	1-7	Bu hikâye "Bir Centilmen" ismiyle Tanrı Misafiri isimli kitapta yer almıştır. (s. 114-118)
ESKİ AHBAP	1333	İstanbul	8 Eylül 1333	-	-	
TANRI MİSAFİRİ	1927	İstanbul	-	-	-	
Tanrı Misafiri	1339	Kelebek	19 Nisan 1339 26 Nisan 1339 3 Mayıs 1339	2 3 4	13-14 13-15 13-15	
Yaseminli Yuva	1339	Kelebek	14 Haziran 1339 21 Haziran 1339 28 Haziran 1339 5 Temmuz 1339 12 Temmuz 1339 19 Temmuz 1339 26 Temmuz 1339	10 11 12 13 14 15 16	8-10 13-15 13-15 13-15 13-15 13-15 13-15	
Deniz Banyosu	1339	Kelebek	9 Ağustos 1339	18	10-11	
Münzevinin Esrarı	1339	Kelebek	12 Nisan 1339	1	6-7	
Yanakların Taksimi	1339	Kelebek	19 Nisan 1339	2	5	Ağustos Böceği ismiyle
Gece Ziyaretçileri	1339	Kelebek	3 Mayıs 1339	4	6-7	
Su Çekme, Bulaşık Yıkama	1339	Kelebek	10 Mayıs 1339	5	13-14	
Şapka Duası	1339	Kelebek	17 Mayıs 1339	6	12	R.N. imzasıyla ve "Fes Duası" adıyla.
Bir Aile Meselesi	1339	Kelebek	24 Mayıs 1339	7	5	Ağustos Böceği ismiyle
Medenî Günahlar	1339	Kelebek	26 Temmuz 1339	16	4-5	
Bir İstifa	1339	Kelebek	30 Ağustos 1339	21	6-7	R.N. imzasıyla

Bir Centilmen	-	-	-	-	-	Bakz. Roçıld Bey
Hatıra Defteri,	1919	Diken	1 T. E. 1919	9	9-10	
SÖNMÜŞ YILDIZLAR	1928	İstanbul	-	-	-	-
Sönmüş Yıldızlar	1338	Yeni İnci	Haziran 1338	1	11-12	
Bir Hayal Kırıklığı,	1339	Yeni Mecm.	15 Şubat 1339	70	67-68	"Bir İnkisâr-ı Hayal" adıyla.
Bir Sonbahar Eğlencesi	-	İnci	Tarihsiz	13	10-12	
Bilek Saati	1919	Şâir Nedim	27 Şubat 1919	6	110-112	
Asker Dönüşü	1919	Şâir Nedim	30 K. S. 1919	3	45-48	
LEYLA İLE MECNUN	1928	İstanbul	-	-	-	-
Karakolda	1919 1339	Şâir Kelebek	2 K. S. 1919 29 T. S. 1339	4 34	55-58 13-15	R. N. İmzasıyla
Eski Hatıra	1919 1339	Şâir Kelebek	16 K. S. 1919 15 T. S. 1339	6 32	84-87 4-7	R. N. İmzasıyla
Rüya-yı Sadık	1339	Kelebek	11 T. E. 1339	27	6-7	R. N. imzasıyla
Kabineler Nasıl Devrilir	1339	Kelebek	25 T. S. 1339	29	9-12	R. N. İmzasıyla
Hırsız	1339	Kelebek	1 T. S. 1339	30	10	Ağustos Böceği ismiyle
Şiire Tövbe Eden Adam	1919 1339	Şâir Kelebek	23 K. S. 1919 18 T. E. 1339	7 28	106-107 8-12	R. N. İmzasıyla
İnce Hesaplar	1339	Kelebek	26 Nisan 1339	3	6	
Sesli Kayalar Çiftliği	1919	Şâir Nedim	20 Mart 1919	10	158-160	R. N. İmzasıyla
İlk Müşteri	1339	Kelebek	2 Ağustos 1339	17	3	Saksağan ismiyle
Papağan Yumurtası	1339	Kelebek	7 Haziran 1339	9	5	İsimsiz yayımlanmıştır.
Çocuğun Selâmeti İçin	1339	Kelebek	26 Nisan 1339	3	7	Ağustos Böceği ismiyle
Akşam Pazarı	1339	Kelebek	3 Mayıs 1339	4	10-11	Ağustos Böceği ismiyle
Halâskârlar	1339	Kelebek	16 Ağustos 1339	19	2-3	***, imzasıyla
Hava Tebdili	1339	Kelebek	9 Ağustos 1339	18	2-3	Ağustos Böceği ismiyle
Şüpheli İsmifâil	1339	Kelebek	20 Eylül 1339	24	4-5	Çiğdem ismiyle

2. HİKÂYE KİTAPLARI VE İHTİVA ETTİĞİ METİNLER

ESKİ AHBAP (1 Hikâye), Eski Ahbap.

RECM, GENÇLİK VE GÜZELLİK (2 Hikâye), Recm, Gençlik ve Güzellik.

ROÇILD BEY (1 Hikâye) Roçild Bey.

TANRI MİSAFİRİ (22 Hikâye), Tanrı Misafiri, Yaseminli Yuva, Deniz Banyosu, Münzevinin Esrarı, Yanakların Taksimi, Gece Ziyaretçileri, Su Çekme, Bulaşık Yıkama, Şapka Duası, Bir Aile Meselesi, Medenî Günahlar, Bir İstifa, Neler Göreceğiz, Porselen Çay İbriği, Hatıra Defteri, Kesatlık, Bir Modern Genç Kız, Sinema, Çocuk ve Sokak, Biçilmiş Kaftan, Bir Artist, Diplomasız Doktor, Hasta Çocuk, Bir Gümrük Kaçakçılığı.

SÖNMÜŞ YILDIZLAR (22 Hikâye), Sönmüş Yıldızlar, Bir Damla Gözyaşı, Bir Hazin Hakikat, Yalan, Bir Hayal Kırıklığı, Kumandanın Şoförü, Bir Sonbahar Eğlencesi, Bir Yudum Su, Nisan Güneşi, Gölgelelerin Bûsesi, Bir Zaaf Dakikası, Bilek Saati, Asker Dönüşü, Mektuplar, Tehdit, Bir Ayrılık, Muamma, Mazeret, Kardeşler, Sevda ve Mantık, Fazilet Mükâfâtı, Zoraki Doktor.

LEYLA İLE MECNUN (43 Hikâye), Leyla İle Mecnun, Bir Sahtekârlık Davası, Başkasının Eliyle, Masum Bir Hile, Çocuk Kavgası, Gamsızın Ölümü, Bir İntihar Şakası, Sönmüş Ocak, Gurur, Nikah Yüzüğü, Sahte Banknot, Hırsız-1, Fski Bir Gazeteci, Mukaddes Hatıra, Minyatür, Havva Yenge, Karakolda, Eski Hatıra, Rüya-yı Sadık, Kabineler Nasıl Devrilir, Hırsız-2, Şiire Tövbe Eden Adam, Eski Bir Yara, Kaçırılmış Fırsat, Avukat, Balta, Nişanlıdan Mektuplar, İnce Hesaplar, Ruhları Davet, Kirazlar, Sesli Kayalar Çiftliği, Meşru Mazeretler, İri Yarı Delikanlı, Sokaktan Sesler, Resul Hocanın Gazası, Ahaliyi Kolaylığa Alıştırmak Korkusu, İlk Müşteri, Papağan Yumurtası, Çocuğun Selâmeti İçin, Akşam Pazarı, Halâskârlar, Hava Tebdili, Şüpheli İsmifâil.

OLAĞAN İŞLER (19 Hikâye), Aşk Mektupları, Ahret Dönüşü, Tehdit, Bir Ahret Masalı, Bahçeli Lokanta, Geçim Dünyası, İnsan Nasıl Düşer, Kilkuyruk, Bir Aşkın Tarihi, Yeni Bir İcat, Mavi Gözlü Çocuk, Kuvve-i Maneviye, En Büyük Ceza, Çehreler, Tabiatlar, Akrep, Cezâ-yı Naktî, Namuslu Sahtekâr, Uğurlu Çocuk, Yağmur.

3. HİKÂYELERİN ALFABETİK LİSTESİ

- A -

Ahaliyi Kolaylığa Alıştırmak Korkusu,
Ahret Dönüşü,
Akrep,
Akşam Pazarı,
Asker Dönüşü,
Aşk Mektupları,
Avukat,

- B -

Bahçeli Lokanta,
Balta,
Başkasının Eliyle,
Biçilmiş Kaftan,
Bilek Saati,
Bir Ahret Masalı,
Bir Aile Meselesi,
Bir Artist,
Bir Aşkan Tarihi,
Bir Ayrılık,
Bir Damla Gözyaşı,
Bir Gümrük Kaçakçılığı,
Bir Hayal Kırıklığı,
Bir Hazin Hakikat,
Bir İntihar Şakası,
Bir İstifa,
Bir Sahtekârlık Davası,
Bir Sonbahar Eğlencesi,
Bir Yudum Su,
Bir Zaaf Dakikası,

- C -

Cezâ-yı Naktî,

- Ç -

Çehreler, Tabiatlar,
Çocuğun Selâmeti İçin,
Çocuk Kavgası,

- D -

Deniz Banyosu,
Diplomasız Doktor,

- E -

En Büyük Ceza,
Eski Ahbap.
Eski Bir Gazeteci,
Eski Bir Yara,
Eski Haura,

- F -

Fazilet Mükâfatı,

- G -

Gamsızın Ölümü,
Gece Ziyaretçileri,
Geçim Dünyası,
Gençlik ve Güzellik.
Gölgelerin Bûsesi,
Gurur,

- H -

Halâskârlar,
Hasta Çocuk,
Hatıra Defteri,
Hava Tebdili,
Havva Yenge,
Hırsız-1,
Hırsız-2,

- İ -

*İlk Müşteri,
İnce Hesaplar,
İnsan Nasıl Düşer,
İri Yarı Delikanlı,*

- K -

*Kabineler Nasıl Devrilir,
Kaçırılmış Fırsat,
Karakolda,
Kardeşler,
Kesatlık, Bir Modern Genç Kız,
Kılkıyruk,
Kirazlar,
Kumandanın Şoförü,
Kuvve-i Maneviye,*

- L -

Leyla İle Mecnun,

- M -

*Masum Bir Hile,
Mavi Gözlü Çocuk,
Mazeret,
Medenî Günahlar,
Mektuplar,
Meşru Mazeretler,
Minyatür,
Muamma,
Mukaddes Hatıra,
Münzevinin Esrarı,*

- N -

*Namuslu Sahtekâr,
Neler Göreceğiz,
Nikah Yüzüğü,
Nisan Güneşi,
Nişanlıdan Mektuplar,*

- P -

*Papağan Yumurtası,
Porselen Çay İbriği,*

- R -

*Recm,
Resul Hocanın Gazası,
Roçild Bey.*

*Ruhları Davet,
Rüya-yı Sadık,*

- S -

*Sahte Banknot,
Sesli Kayalar Çiftliği,
Sevda ve Mantık,
Sinema, Çocuk ve Sokak,
Sokaktan Sesler,*

Sönmüş Ocak,

Sönmüş Yıldızlar,

Su Çekme, Bulaşık Yıkama,

- Ş -

*Şapka Duası,
Şiire Tövbe Eden Adam
Şüpheli İsmifâil.*

- T -

*Tanrı Misafiri,
Tehdit,
Tehdit,*

- U -

Uğurlu Çocuk,

- Y -

*Yağmur,
Yalan,
Yanakların Taksimi,
Yaseminli Yuva,
Yeni Bir İcat,*

- Z -

Zoraki Doktor.

4. R. N. GÜNTEKİN'İN KİTAPLARINA GİRMEMİŞ HİKÂYELERİ

KELEBEK

1. *** (?), “Üçün Beşe Nispeti”, **Kelebek**, Nu. 2, 19 Nisan 1339, s. 7.
2. Reşat Nuri, “Halime Kadın”, **Kelebek**, Nu. 2, 19 Nisan 1339, s. 10-11.
3. *** (?), “Bir Musiki Ziyafeti”, **Kelebek**, Nu. 4, 3 Mayıs 1339, s. 4-5.
4. Yıldız Böceği, “Sinemada Bir Vak'a”, **Kelebek**, Nu. 4, 3 Mayıs 1339, s. 5.
5. *** (?), “Yağmurdan Doluya”, **Kelebek**, Nu. 5, 10 Mayıs 1339, s. 4.
6. ——— (?), “Hem Alay Hem Ticaret”, **Kelebek**, Nu. 6, 17 Mayıs 1339, s. 5-7....
7. ***, “Havadan Yaşamak Çaresi”, **Kelebek**, Nu. 6, 17 Mayıs 1339, s. 10-12.
8. ***, “Bir Mebus Namzedi”, **Kelebek**, Nu. 7, 24 Mayıs 1339, s. 4.
9. Yıldız Böceği, “Turna Katarı”, **Kelebek**, Nu. 7, 24 Mayıs 1339, s. 13-15.
10. R. N. , “İçki Yasağı”, **Kelebek**, Nu. 8, 31 Mayıs 1339, s. 4 - 5.
11. Ağustos Böceği, “Şemsiye Hırsızı”, **Kelebek**, Nu. 8, 31 Mayıs 1339, s. 6 - 7.
12. Ağustos Böceği, “Bir Tahliye Davası”, **Kelebek**, Nu. 9, 31 Mayıs 1339 (7 Haziran 1339), s. 8 -9.
13. Saksâğan, “Hamparsum Tahta Başıyan”, **Kelebek**, Nu. 9, 31 Mayıs 1339 (7 Haziran 1339), s. 10.
14. Ağustos Böceği, “Baskın”, **Kelebek**, Nu.10,14 Haziran 1339, s. 6 -7.
15. Saksan, “Son Olmayan Son Gece”, **Kelebek**, Nu.11, 21 Haziran 1339, s. 3.
16. Yıldız Böceği, “Servet ve Şöhret”, **Kelebek**, Nu.10, 14 Haziran 1339, s.4.(Sayfa Eksik)
17. Ağustos Böceği, “Bir Yutturma”, **Kelebek**, Nu.11, 21 Haziran 1339, s. 8 -9.
18. *, “Bir Dolma Meselesi”, **Kelebek**, Nu.11, 21 Haziran 1339, s. 11.
19. Ağustos Böceği, “Aristo'nun Halefi (1)”, **Kelebek**, Nu.12, 28 Haziran 1339, s. 3.
20. Saksâğan, “Bir Tokat Meselesi”, **Kelebek**, Nu.12, 28 Haziran 1339, s.8 -9.
21. Saksâğan, “Aristo'nun Halefi- İki Cambaz (2)”, **Kelebek**, Nu.13, 5 Temmuz1339, s.4 -5.
22. Yıldız Böceği, “Vantrilok”, **Kelebek**, Nu.13,5 Temmuz 1339, s. 8 -9.
23. Yıldız Böceği, “Şirinlik Muskası”, **Kelebek**, Nu.14,12 Temmuz 1339, s. 3 -5(?).
24. Ağustos Böceği, “Unutulmuş İskele”, **Kelebek**, Nu.14,12 Temmuz 1339, s. 7.
25. İsimsiz (?), “Saat Meselesi”, **Kelebek**, Nu.14,12 Temmuz 1339, s. 8 -9.
26. Yıldız Böceği, “Vazifesinas Memur”, **Kelebek**, Nu. 15, 19 Temmuz 1339, s. 4.
27. Yıldız Böceği, “Damattan İntikam”, **Kelebek**, Nu. 15, 19 Temmuz 1339, s. 6-7.
28. Ağustos Böceği, “Beceriksiz Uşak”, **Kelebek**, Nu. 15, 19 Temmuz 1339, s. 8-9.
29. Çiğdem, “Mezat Malı”, **Kelebek**, Nu. 15, 19 Temmuz 1339, s. 12.
30. Yıldız Böceği, “Centilmen Dolandırıcılar”, **Kelebek**, Nu. 16, 26 Temmuz 1339, s. 3.

31. Saksagan, "*Kantocu Kız*", **Kelebek**, Nu. 16, 26 Temmuz 1339, s. 6.
32. Çiğdem, "*Otomobil Kazaları*", **Kelebek**, Nu. 16, 26 Temmuz 1339, s. 8-9.
33. Ağustos Böceği, "*Misafirlere İkrâm*", **Kelebek**, Nu. 17, 2 Ağustos 1339, s. 9.
34. Yıldız Böceği, "*Nermin'in Aşk (1-6)*", **Kelebek**, Nu. 17, 2 Ağustos 1339, s. 12-15;
Nu. 18, 9 Ağustos 1339, s. 12-15;
Nu. 19, 16 Ağustos 1339, s. 12-15;
Nu. 20, 23 Ağustos 1339, s. 13-15;
Nu. 21, 30 Ağustos 1339, s. 13 – 15;
Nu. 22, 6 Eylül 1339, s. 11-15
35. Saksagan, "*Bir Mebusun Hatıra Defterinden*", **Kelebek**, Nu. 18, 9 Ağustos 1339, s. 4-6.
36. Çiğdem, "*Siyah El*", **Kelebek**, Nu. 18, 9 Ağustos 1339, s. 8.
37. Ağustos Böceği, "*Son Moda Hayırsızlık*", **Kelebek**, Nu. 19, 16 Ağustos 1339, s. 8-10.
(tiyatro)
38. Ağustos Böceği, "*Yeni Sünnet Düğünleri*", **Kelebek**, Nu. 20, 23 Ağustos 1339, s. 3-7.
39. Saksagan, "*Bir İhanet Meselesi*", **Kelebek**, Nu. 20, 23 Ağustos 1339, s. 10-11.
40. Saksagan, "*İkizler*", **Kelebek**, Nu. 21, 30 Ağustos 1339, s. 10-11.
41. Ağustos Böceği, "*Bayram Efendinin Günahı*", **Kelebek**, Nu. 22, 6 Eylül 1339, s. 4 - 5.
42. Saksagan, "*Geçim Meselesi*", **Kelebek**, Nu. 22, 6 Eylül 1339, s. 6 - 7.
43. Saksagan, "*Kezban Nine*", **Kelebek**, Nu. 23, 13 Eylül 1339, s. 4.
44. Çiğdem, "*Gazetelerin Faydası*", **Kelebek**, Nu. 23, 13 Eylül 1339, s. 5.
45. Yıldız Böceği, "*Padişah Artığı*", **Kelebek**, Nu. 23, 13 Eylül 1339, s. 8 - 10.
46. Saksagan, "*Uğruna Ölünen Adam*", **Kelebek**, Nu. 24, 20 Eylül 1339, s. 4 - 5.
47. Ağustos Böceği, "*Çığırıkçı*", **Kelebek**, Nu. 24, 20 Eylül 1339, s. 10-11.
48. Ağustos Böceği, "*Şeytana Uymanın Cezası*", **Kelebek**, Nu. 25, 27 Eylül 1339, s. 8 - 9.
49. Saksagan, "*Hayât Dersleri*", **Kelebek**, Nu. 25, 27 Eylül 1339, s. 12.
50. Ağustos Böceği, "*Hatır Gönül Belâsı*", **Kelebek**, Nu. 26, 4 T. E. 1339, s. 4 - 6.
51. Saksagan, "*Pahalı Mal Satmak Usulü*", **Kelebek**, Nu. 26, 4 T. E. 1339, s. 6 - 7.
52. Saksagan, "*İstanbul'un Garip Adetleri*", **Kelebek**, Nu. 27, 11 T. E. 1339, s. 4.
53. Çiğdem, "*Bir İnkâraz Müessesesinde*", **Kelebek**, Nu. 27, 11 T. E. 1339, s. 8-11.
54. Saksagan, "*Bir Biletle İki Kişi*", **Kelebek**, Nu. 28, 18 T. E. 1339, s. 4-5.
55. Çiğdem, "*Gençlik*", **Kelebek**, Nu. 28, 18 T. E. 1339, s. 9.
56. Yıldız Böceği, "*Sâir- fi'l-menâm*", **Kelebek**, Nu. 28, 18 T. E. 1339, s. 12.
57. Yıldız Böceği, "*Aşk Dersleri (1- 5)*", **Kelebek**, Nu. 29, 25 T. E. 1339, s. 6-9;
Nu. 30, 1 T. S. 1339, s. 6-7;
Nu. 31, 8 T. S. 1339, s. 4-6;
Nu. 32, 15 T. S. 1339, s. 8-10;

Nu. 33, 22 T. S. 1339, s. 5-7

58. *** , "Ezeli Hikâye", **Kelebek**, Nu. 30, 1 T. S. 1339, s. 2-3.
59. Saksâğan, "Diri Gmlmek Korkusu", **Kelebek**, Nu. 30, 1 T. S. 1339, s. 8-10.
60. Ağustos Bceği, "Sevgiliden Mektup", **Kelebek**, Nu. 31, 8 T. S. 1339, s. 8-10.
61. Saksâğan, "Korkak Bezirgan", **Kelebek**, Nu. 32, 15 T. S. 1339, s. 3-4.
62. Ağustos Bceği, "Mektep Hatıraları, Ramazan Hatıraları", **Kelebek**, Nu. 33, 22 T. S. 1339, s. 14-15.
63. Saksâğan, "Tembellik Rekoru Trabi Baba", **Kelebek**, Nu. 34, 29 T. S. 1339, s. 8-10.
64. Saksâğan, "Kibar Ruhlar", **Kelebek**, Nu. 35, 6 K. E. 1339, s. 5-6.
65. Ağustos Bceği, "Prensip Sahibi Bir İcđuveyisi", **Kelebek**, Nu. 35, 6 K.E. 1339, s. 10-12.
66. Yıldız Bceği, "Kadın Mektupları", **Kelebek**, Nu. 35, 6 K. E. 1339, s. 14-15.
67. Yıldız Bceği, "Tecrbe", **Kelebek**, Nu. 36, (11?)13 K. E. 1339, s. 4-5.
68. Saksâğan, "Mey'us Bir Tecrbe (1- 8)", **Kelebek**, Nu. 36, (11?)13 K. E. 1339, s. 12-15;
- Nu. 37, 20 K. E. 1339, s. 13-15;
- Nu. 38, 27 K. E. 1339, s. 15;
- Nu. 39, 3 K. S. 1340, s. 13-15;
- Nu. 40, 10 K. S. 1340, s. 14-15;
- Nu. 41, 17 K. S. 1340, s. 12;
- Nu. 43, 31 K. S. 1340, s. 14-15;
- Nu. 44, 7 Şubat 1340, s. 14-15
69. Cığdem, "Paris 'te Tahsil", **Kelebek**, Nu. 37, 20 K. E. 1339, s. 9-10.
70. Cığdem, "Mahkeme Zabıtlarını Okurken", **Kelebek**, Nu. 38, 27 K. E. 1339, s. 4-5.
71. Ağustos Böceği, "Patiskadan Duvar", **Kelebek**, Nu. 39, 3 K. S. 1340, s. 10-11.
72. Ağustos Böceği, "İmzasız Mektuplar", **Kelebek**, Nu. 40, 10 K. S. 1340, s. 4-6.
73. Ağustos Böceği, "Mahalle Dedikodusu", **Kelebek**, Nu. 41, 17 K. S. 1340, s. 8-10.
74. Yıldız Böceği, "Göze Gz, Diş Diş", **Kelebek**, Nu. 41, 17 K. S. 1340, s. 10-11.
75. Saksâğan, "Lütfi Fikri Beyin Talepleri", **Kelebek**, Nu. 42, 24 K. S. 1340, s. 4-6.
76. Cığdem, "Aziz Beyin Hovardalığı", **Kelebek**, Nu. 42, 24 K. S. 1340, s. 9-10.
77. Ağustos Böceği, "Görünüşe Aldanmamalı", **Kelebek**, Nu. 42, 24 K. S. 1340, s. 13-14.
78. Yıldız Böceği, "Mahzur-ı Siyasi", **Kelebek**, Nu. 42, 24 K. S. 1340, s. 14-15.
79. Ağustos Böceği, "Gramofon", **Kelebek**, Nu. 43, 31 K. S. 1340, s. 6-7.
80. Ağustos Böceği, "Mazaltaya Tecavüz", **Kelebek**, Nu. 44, 7 Şubat 1340, s. 4-5.
81. Yıldız Böceği, "Hareket-i Daim Kanunu Yahut Her Şey Döner Dolayır Aslına Rücu Eder", **Kelebek**, Nu. 44, 7 Şubat 1340, s. 9-12.
82. Yıldız Böceği, "İstikblde Gazetecilik", **Kelebek**, Nu. 45, 14 Şubat 1340, s. 3-5.
83. Ağustos Böceği, "Şemsiye Hırsızlığı", **Kelebek**, Nu. 45, 14 Şubat 1340, s. 8-9.

84. Çiğdem, “*Dans Müsabakası*”, **Kelebek**, Nu. 45, 14 Şubat 1340, s. 12-13.
85. Ağustos Böceği, “*Bir Müsabaka İmtihanı*”, **Kelebek**, Nu. 46, 21 Şubat 1340, s. 5-6.
86. Saksâğan, “*Tecrübe*”, **Kelebek**, Nu. 46, 21 Şubat 1340, s. 6-7.
87. Yıldız Böceği, “*Namuslu Tüccar*”, **Kelebek**, Nu. 46, 21 Şubat 1340, s. 8-9.
88. Ateş Böceği, “*Cuma Tatili (Bir Manifaturacının Defterinden)*”, **Kelebek**, Nu. 47, 28 Şubat 1340, s. 8-9.
89. Ağustos Böceği, “*Kadın Hilesi*”, **Kelebek**, Nu. 47, 28 Şubat 1340, s. 11.
90. Saksâğan, “*Doktorluğun Faidesi*”, **Kelebek**, Nu. 47, 28 Şubat 1340, s. 14-15.
91. Ağustos Böceği, “*Alan da Pişman Almayan da*”, **Kelebek**, Nu. 48, 6 Mart 1340, s. 6.
92. Saksâğan, “*Ahde Vefâ*”, **Kelebek**, Nu. 48, 6 Mart 1340, s. 8-10.
93. Ateş Böceği, “*Son Teselli (1- 5)*”, **Kelebek**, Nu. 48, 6 Mart 1340, s. 14-15;
 Nu. 49, 13 Mart 1340, s. 13-15
 Nu. 50, 20 Mart 1340, s. 13-15
 Nu. 51, 27 Mart 1340, s. 13-15
 Nu. 52, 2 Nisan 1340, s. 12-15
94. Ağustos Böceği, “*Devlet Düşkününün Uşağı*”, **Kelebek**, Nu. 49, 13 Mart 1340, s. 6-7.
95. Saksâğan, “*Masum Nişanlı*”, **Kelebek**, Nu. 49, 13 Mart 1340, s. 8-9.
96. Ağustos Böceği, “*Meraklı Bir Bahis*”, **Kelebek**, Nu. 50, 20 Mart 1340, s. 8-9.
97. Çiğdem, “*Komşunun Tavukları*”, **Kelebek**, Nu. 50, 20 Mart 1340, s. 10.
98. Ağustos Böceği, “*Aşk Mektubu*”, **Kelebek**, Nu. 51, 27 Mart 1340, s. 4-6.
99. Çiğdem, “*Yüzü Gülen Hanım*”, **Kelebek**, Nu. 52, 2 Nisan 1340, s. 7.
100. R. N., “*Dahiyâne Bir Keşif*”, **Kelebek**, Nu. 52, 2 Nisan 1340, s. 10-11.

DİKEN

101. Reşat Nuri, “*Amirin Emri*”, **Diken**, Nu. 24, 2 Teşrin-i evvel 1335, s. 3.
102. Hayreddin Rüştü, “*Kârlı Bir İş*”, **Diken**, Nu. 29, 6 Teşrin-i sâni 1335, s. 6-7.
103. Hayreddin Rüştü, “*Kitap Meraki*”, **Diken**, Nu. 35, 18 Kânun-ı evvel 1335, s. 6-7.
104. Reşat Nuri, “*Dünya Yurvarlak Mı, Düz Mü?*”, **Diken**, Nu. 42, 12 Şubat 1336, s. 6-7.
105. R. N., “*Mükafat*”, **Diken**, Nu. 43, 19 Şubat 1336, s. 6-7.
106. R. N., “*Bakkal Dükkânında*”, **Diken**, Nu. 46, 11 Mart 1336, s. 13. (Küçük Gazete, **Diken**, Nu. 179, s. 13.)
107. R. N., “*Ruhsatnâme*”, **Diken**, Nu. 46, 8 Nisan 1336, s. 3-6.
108. Reşat Nuri, “*Bir Mayıs Masalı*”, **Diken**, Nu. 54, 20 Mayıs 1336, s. 6-7.

İNCİ

109. Reşat Nuri, “*Bir Cadı Masalı*”, **İnci**, Nu. 6, 1 Temmuz 1335, s. 10-11.
110. Reşat Nuri, “*Evden Çıkarmak Çareleri*”, **İnci**, Nu. 8, 1 Eylül 1919, s. 10-12.
111. Reşat Nuri, “*Hak Âşığı*”, **İnci**, Nu. 11, 1 Kânun-ı evvel 1335, s. 9-10.

112. Reşat Nuri , “Cazibe”, **İnci**, Nu. 12, 1 Kânun-ı sâni 1335, s. 14 –15.

YENİ İNCİ

113. Reşat Nuri , “Bir Müdafaa”, **Yeni İnci**, Nu. 2, Temmuz 1338, s. 10-11.

114. Reşat Nuri , “Damat İntihabı”, **Yeni İnci**, Nu. 4, Eylül 1338, s. 3-4

115. Reşat Nuri , “Rüzgâr Önünde”, **Yeni İnci**, Nu. 6, Kânun-ı sâni 1339, s. 13-14.

ŞÂİR

116. Reşat Nuri , “Küçük İhsan (Çocuk İntiharları Serisinden)”, **Şâir**, Nu. 10, 13 Şubat 1919, s. 148-157.

ŞÂİR NEDİM

117. Reşat Nuri , “Komiserin Telaşı”, **Şair Nedim**, Nu. 4, 6 Şubat 1919, s. 57-60.

TÜRK YURDU

118. Reşat Nuri , “Bir Çocuk Ölüsüne Dâir”, **Türk Yurdu**, c. 5-25, 1930, s. 20-25.

119. Reşat Nuri , “Cazibe”, **Türk Yurdu**,c. 5-25, 1930, s. 35-38.

120. Reşat Nuri , “Yarı Gece İtirafından Bir Parça”(Georges Duhamel'den çeviri), **Türk Yurdu**,c. 5, S. 37, 1931, s. 11-15.

5. FARKLI İSİMLERLE YAYINLANAN HİKÂYELERİ

Önceki Yayın Adı

Sonraki Yayın Adı

Fes Duası _____ Şapka Duası

Bir İnkisâr-ı Hayâl _____ Bir Hayâl Kırıklığı

Roçild Bey _____ Bir Centilmen

6. KİTAPLARINA GİRMEMİŞ HİKÂYELERİNDEN ÖRNEKLER

CAZİBE

Çocuk intiharları serisinden:3

Her sene yaz aylarını Akdeniz kıyılarından birindeki çiftlikte geçirmeğe giderlerdi. Adnan yolculuk haftasını küçük parmaklarında günleri saya saya bekler, bir dağ dönümünde denizin ilk kokusunu aldığı vakit içinde kafesten kaçmış kuşların şenliği uyanırdı. Evleri deniz kenarındaydı. Adnan yazın uzun günlerini kumsalın güneşinde bir deniz kuşu gibi şen ve bahtiyar geçirirdi. Bu mevsimde sular daima sakin, ufuk daima boştu. Semada ta uzaklarda, kamaştırıcı parıltılarla dolmuş bir boşluğa benzeyen enginde bir adacık vardı. Bu ada yalnız pek açık yaz seherlerinde narin hayalini gösterirdi. Sonra güneş doğunca sularda kayıp olur, bütün gün yerinde bir incecik duman görünürdü. Adnan bu işe bir türlü akıl erdirememişti. Bu besbelli masal perilerinden birinin adasıydı. Geceleri ortalık karardıktan sonra yüzeyine çıkıyor, sabahla beraber geldiği yere dönüyordu.

Acaba nasıl yerdı? İçinde yaşayan insanlar yahut periler nasıl şeylerdi? Bunu kimseden öğrenmeğe çare yoktu. Bunu olsa olsa akşama doğru sürülerle enginden uçan deniz kuşları bilirdi. Ama onların dili yoktu ki. Büyüdüğü vakit ne olacağını soranlara “Kaptan” diye cevap verirdi. O vakit gemisiyle akşamdan yola çıkacak, sabah olup ada kaybolmadan oraya yetişecekti.

- 2 -

Çiftliğe son geldikleri sene Adnan’ın annesi hasta idi. Her seneki gibi gezmiyor, gülmüyor, kumsalda ona renkli deniz taşlarından bahçeler yapıyordu. Denize inen bayırın üstünde kocaman bir çam ağacı vardı. İşte annesi ara sıra evden çıktıkça onun altına gelip oturuyor, saatlerce denize bakıyordu. Hâlinde hiç dinlenmeyen bir yorgunluk, gözlerinde bir dolu kanılamayan bir uykunun mahmurluğu vardı.

Adnan annesine çok düşkündü. O seneki çiftlik eğlencesi hiç içine sinmedi. Bir gün çamın altına denizden bir sepet taş getirmiş, dört yaşındaki kardeşi Cemile’ye dökülmüş çam dallarından ağaçlar dikiyordu. Birden bire gözlerini annesine, annesinin

o bir türlü uykulara kanmıyor gibi mahmur mahmur bakan gözlerine dikti: “Gelecek sene iyi olursun değil mi anne?” diye sordu.

- İnşallah oğlum... İnşallah belki... İkisi de sustular. Adnan yaldızlı bir şişe kırığına dökülmüş yapraklardan bir sorguç_taktıktan sonra tekrar başını kaldırdı. “Seninle yine deniz kenarında...” sualini bitiremedi. Annesinin gözlerinden ağır ağır yaşlar damlıyordu.

- Ne ağlıyorsun anne?..

- Ağlamıyorum Adnan... Güneş gözümü aldı...

Oğlunu dizlerine aldı. Saçlarını okşamağa başladı. Şimdi artık eskisi gibi gülüyordu.

- O adayı görüyor musun Adnan... Sen her vakit bu adayı merak edersin... İşte oraya hastaları götürürler... Hastalar orada çabucak iyi olurlarmış...

Bir parça sustu. Sonra çok yavaş devam etti:

- İşte kış hastalığım artarsa ben de oraya giderim belki. İyi oluncaya kadar kalırım.

- Beni götürmez misin?

- Oraya sade hastalar gider oğlum. Hem Cemile’yi kime bırakınız... Sen onun ağabeyisin, sen olmazsan belki onu ağlatırlar.

Adnan bir büyük adam gibi düşündü, annesine hak verdi. Fakat ya onu pek göreceği gelirse ne yapacak? Bunu söylerken dudakları titriyor, gözlerine yaşlar doluyordu. Annesi çok kalmam... Hem kalacak olursam seni de oraya aldırırım... Sen Cemile ile gelirsin... Haydi deniz kenarına inelim. Cemile’yi kollarından tutarak bayırdan indirdiler, eskisi gibi denizin içinden sedefler, şeytan minareleri topladılar. Durgun sularda taş sektirerek eğlendiler...

- 3 -

O sene pek insafsız bir kış oldu. Bir gün bile hava açmadı, rüzgâr, yağmur dinmedi. Adnan’ın annesi artık büsbütün yatağa düşmüştü. Günden güne sararıp soluyor, bir yandan bir yana güçlkle dönüyordu. Adnan bütün günlerini onun yarı karanlık odasında, dağınık yatağının dibinde geçirmek istiyordu. Fakat evdekiler razı olmuyorlar, “Annemi rahatsız ediyorsun... Rahat bırak iyi olsun” diye odasına kovuyorlardı. Rahatsız edip de ne yapıyordu? Eskiden saçları annesinin göğsüne iner, parmaklarıyla gözlerini açarak uyandırırđı. O mahmur gözlerin açılması onun tulu’ıydı. Şimdi bu daima kapalı gözlere bakmağa bile cesaret edemiyordu. Günden güne büyüyen, demet demet yastıklardan taşan parlak kara saçlarıyla oynamak ona yetecekti. Fakat buna bir türlü

râzı olmuyorlardı. Karlı bir gecenin sabahında teyzesi onu Cemile ile beraber uykudan kaldırdı. O gün eve gelen teyzesinin mahallesinde düğün vardı. Adnan o gün, o gece teyzesinin kızlarıyla düğünde kaldı. Ertesi sabah eve dönmek istedi fakat tam bir hafta bırakmadılar. Bir hafta sonra onları almağa gelen babasından fena bir haber aldı. Doktorlar annesini tebdil-i havaya göndermişler... İssız adaya... İyi oluncaya kadar orada kalacaktı... Adnan bir çok günler ağladı. Sonra yorulmadan, usanmadan onun yolunu beklemeğe başladı.

- 4 -

Dağın dönümünden deniz görüldüğü vakit çeçen arabasında büyük küçük hepsi soyundular, telaşlandılar. Sade Adnan hiç hareket etmeden başı arabanın karanlık bir köşesine dayanmış kapalı gözlerinden yanaklarına yaşlar sızıyordu. Beş seneden beri çiftliğe dönmemişlerdi. Babasının bitmek bilmeyen işleri yüzünden yaz aylarını şehirde geçirmeğe mecbur kalmışlardı. Bu beş sene içinde eve bir başka anne ile iki yeni kardeş gelmişti. Adnan on üç yaşına , Cemile dokuzuna yeni basmıştı. O sene bazı mecburiyetler üzerine çiftlik satılığa çıkarılmıştı. Onu yeni sahiplerine terk etmeden evvel son bir defa ziyaret etmek, iki haftalık bir yaz eğlencesi yapmak istemişlerdi. Çiftlikte hiçbir şey değişmemişti. Deniz eskisi gibi boş ve sakindi. Akşama doğru enginden yine sürü sürü deniz kuşları geliyor, ufuktaki yalnız ada yine incecik bir duman gibi tütüyordu.

Adnan artık çıplak ayaklarıyla kumsalda taş toplamıyordu. Tek başına civardaki ağaçlıklarda dolaşıyor, suyun içinde uzamış kayalıklarda başını elleri içine alıp düşünüyordu. Birkaç güne kadar buraları bırakacaklar, bir daha belki ölünceye kadar görmeyeceklerdi. Adnan iki sene sonbaharda İstanbul'a, bir leyli mektebe gitmek lâzım geliyordu. Cemile'den ayrılmak ona büsbütün acı gelecekti. Çocuğu zaten çok hırpalıyorlardı. Bîçâre büsbütün kimsesiz kalacaktı.

- 5 -

Çiftlikteki son geceleri ayın ondördüne tesadüf etmişti. Onları götürecek çeçen arabası akşamdan gelmişti. Bu gece ortalık gündüz gibi aydınlıktı. Bütün aile bahçeye, deniz kıyılarına dağılmıştı. Adnan o gün bir yün ipi bulmuş, bayırdaki çama Cemile için bir salıncak kurmuştu.

Kumsaldan Cemile'nin mehtapta bir beyaz kuş gibi uçan eteklerini görüyor, ince sesiyle söylediği türküleri dinliyordu. Salıncak birden bire durdu. Türkü kesildi, Adnan anasıyla Cemile'nin heyecanlı heyecanlı konuştuklarını, sonra Cemile'nin hıçkıra

hıçkırığa ağlamağa başladığını duydu. Telaşından dik hayırda ayakları kayarak, dikenli otlara sarılarak yukarı çıktı. Mesele pek sade idi. Kardeşleri salıncağa binmek istemişler, Müzeyyen razı olmamıştı. Onu anası da azarlamış, zorla salıncaktan indirmişti. Adnan müdahale etti:

- Ben onu kardeşime kurdum abla... Niçin böyle yapıyorsunuz, dedi. Ona anasının yerine babası cevap verdi. Sert bir sesle:

- Öteki kardeşin değil mi, bu nasıl söz? İşitmeyeyim bir daha ağzından, dedi.

İşte bir ay sonra Cemile'yi bunların 4eline bırakmak lâzım gelecekti. O vakit annesinin bir gün çamlık altında söylediği sözleri hatırladı: "Cemile'yi kime bırakırsın... Sen onun ağabeyisin" demişti. Adnan kardeşini susturmağa çalışırken bunları düşünüyordu. Fakat küçük kız bir türlü susmuyordu. Kendiside yavaş yavaş ağlamağa başladı. İki kardeşi çiftliğin alt başındaki dik bir yoldan ağlaşa ağlaşa indiler. Yine ağlaşarak kumsalı takibe başladılar. Uzakta hafif hafif hareket eden bir karaltı gördüler. İple bir kayaya bağlanmış boş bir balıkçı kayığıydı.

Adnan Cemile'yi kucağına yüklenerek kayığa bindirdi. Sakin denizde bu gece hafif bir ürperme, uzaklardan gelen bir nefes vardı. Kayık hafif hafif titriyor, Cemile başı kardeşinin göğsünde derin derin hıçkırıyordu.

- Niçin ağlıyorsun Cemile, ne olur ben sana bahçede daha iyisini yaparım.

Cemile için için ağlıyor: "Annemi istiyorum, annemi istiyorum" diyordu. Adnan bu sözü onun ağzından ilk defa işitiyordu. Ağzını küçük kızın kulağına yaklaştırdı. "Annemi ister misin Cemile? Seni ona götürüyem mi? O bizi bekliyor. Göreceğiniz geldiği vakit Cemileyle gelirsiniz, diye bana tembih etti annen" dedi. Küçük kız ağabeyinin koynunda uyur gibi başını bırakıyor, hıçkırıkları yavaş yavaş kesiliyordu. Adnan mehtabın bir ucu enginde kayıp olan beyaz yoluna baktı. Sonra ipi çözdü. Cılız kollarının bütün kuvvetiyle küreklere asıldı. Kayık mehtabın içinde ağır ağır uzaklaştı, küçüldü, bir gölge oldu.

Çocuklar bir daha geri dönmediler.

KÜÇÜK İHSAN

“Çocuk İntiharları” serisinden

- 1 -

Sekiz yaşında iken bir gece ağlaya ağlaya uyanmıştı. Memnûn gözlerinden iri yaşlar damlıyor, küçük eliyle dadısına kulağını gösteriyor idi. Dadısı hırdavat dolu bir dolabın içinden beyaz bir merhem kutusu bulup çıkardı. Mumun alevinde fanila parçaları ısıttı. Fakat ağrı geçmiyor, küçüğü boğuk şikâyetlerle ağlatıyordu. O gece teyzesinin hânesinde misâfir olan Feride hanım önündeki kitaptan başını kaldırarak sesi dinledi. Evvelâ onu hasta bir kuş sesi zannetmişti. Sonra ağlayanın İhsan olduğunu anladı. O da konağın en üst katında bir yuvaya benzeyen odasında ihtiyar Çerkez dadısıyla yalnız yaşayan bir başka hasta kuştı.

Feride hanım çıplak omuzlarına bir örtü attı ve boş sofalardan ses veren karanlık merdivenlerden geçerek çatının altındaki odayı buldu :

— Nesi var, dadı neye ağlıyor yine?

— Yine kulağı ağrıyor Feride hanım.

— Vah küçüğüm vah...Gel ben sana dua okuyayım. Bak nasıl geçecek...

Çocuğun sarı perçemlerini ayırarak kulağına gizli bir şeyler söyledi. Sonra bu hasta başı göğsüne aldı. Uyuduktan sonra hâlâ için için devâm eden hıçkırıkları kesilinceye kadar yatağının yanından ayrılmadı.

- 2 -

O geceden sonra Feride'nin her gelişinde küçük İhsan'ın kulağı ağrımağa başladı. Genç kızın ısrarlı duası okunmadıkça ağrı bir türlü dinmiyordu.

- 3 -

— İhsan bey ne yapıyor kalfa?

— Eteklerinizden öpüyor hanımefendiciğim...

— Yine öyle uslu mu?

— Yine öyle hava iyi olduğu vakit Çamlık'ta geziyoruz...Yağmurlu günlerde odamızda oturuyoruz...Sabahtan akşama kadar bebeklere masallar söyler...Nereden öğreniyor, kim öğretiyor hiç aklım ermiyor hanımefendiciğim...

O da bir merak...Bebeklerini öpe öpe boyalarını solduruyor,beni;kedileri, köpekleri sonra da kendi ellerini öper öper...

— Tuhaf çocuk...Hem siz niçin öyle yuva gibi dam altındaki odada oturuyorsunuz?..

— Öyle istiyor...Bir türlü inmiyor. Hem niçin hanımefendiciğim...Geceleri yağmur yağarken damın oluklarından balkonun tenekelerinden tuhaf tuhaf sesler çıkıyor...İşte o sesler için o odayı seviyormuş...

- 4 -

— İhsan beni üzme. Ne olur küçük bir kaşık...İnsan zehir olsa içer...

— İstemem dadı...

— Bebeklerine güzel bir araba aldırırsam

— İstemem. İstemem.

— Ya küçük bir kuzu...Boynuna boncuklu tasma takarız...

— Onu da istemem.

— Eh bir saçma tüfeğine de diyeceğin yok ya...

— Olmaz diyorum dadı!

— Sen dur dadı...Bak ben nasıl içiririm...Benim hatırım için İhsan...

— ...

— Ama benimden öptürürüm...Razı olduk değil mi? Bak nasıl güler çapkın...Çenemdeki bene hiç yüzü yoktur...Çok acı değil ya...

— Acı ama ziyânı yok...İstersen yine içerim Feride abla...

- 5 -

— Kızlar kaç yaşında gelin olur dadı?

— Eskiden on iki on üç...Şimdi yirmi yirmi beş...

— Feride ablam kaç yaşında...

— Bilinmez ki...Ufak tefek de on beş gösteriyor ama...On sekiz olmalı...Elindeki küçük eline avuç avuç toprak doldurup eledikten sonra :

— Beni bu sene asker mektebine verseler kaç senede zabıt olurum dadı?

- 6 -

— Sonra dadı, sonra amcamınki gibi apoletlerim, kılıcım da olacak değil mi?

— Elbette... Sonra dünya güzelini senin koluna vereceğiz...Herkes "Maşaallah... Maşaallah..." diyecek... Paralar serpeceksin...

— Sonra dadı...

— Sonra gelinin duvağını açacaksın...Dünya güzelinin altın gibi sarı saçları; seninki gibi menekşe gözleri var...

— O Feride ablama benzemiyor ki...

— Elbette...Dünya güzeline kim benzer. Feride ablanın boyu kısa...Gözleri, saçları kara...

Çocuğun parlak gözbebeklerine bir gölge düştü. Kolları dadısının boynundan çözüldü:

— Ben dünya güzelini istemiyorum dadı...Onu siz Hikmet'e alın emi?

- 7 -

Akşam üstü havuzun kenarında oturuyorlardı. Feride'nin önünde boylu boyuna havuzun kenarına uzanan İhsan, saçları sulara dokunarak,derinlere bakıyordu.

— Suyun içinde o kadar dikkatle neye bakıyorsun İhsan?

— Küçük kırmızı balıklara...

Feride de balıkları görmek için başını eğdi.

— Şimdi artık onları göremezsin Feride abla, hepsi kaçtılar...

Filhakika balıklar hep kaçmışlardı. Suyun dibinde Feride'nin aksinden başka bir şey kalmamıştı.

- 8 -

— Nereden buldun o beyaz gülü İhsan...Versene onu bana...

— Yok...Yok...Bana ver...

— İhsan ablalarından hiçbirini darıltmak istemedi. Bir gazetenin ucundan üç parça kopararak adlarını yazdı. Üçünün en taliplisi Feride imiş. Gülü o kazandı. Rüzgâr öteki kağıtlardan birini Seniha'nın eteğine almıştı. Onu açan genç kız hayretle : "Bak çapkına" diye gülüyordu. Birden üçüncü kağıdı da aradılar. O da öyle idi. Üçüncüde de Feride'nin adı yazılıydı.

- 9 -

Bir Hızır İlyas günü konağın iki çocuğunu uzun arabayla Fenere yolluyorlardı. Araba kapıdan ayrılacağı vakit başka bir araba Mukaddes teyze ile Feride'yi misafir getirdi. İhsan birden bire çocukların arasından atladı, telaşla "unuttum...Şeyimi unuttum" diyordu. Hep birden "biz senin şeyini bekleyemeyiz...Neyini unuttun" diye bağıştılar..

İhsan— Kalın pelerinimi diyordu. Ya Fenerde üşürsem...

anlayamadılar...Havuzun kenarından geçerken hafifçe sendeledi. Suya düştü. Çocuklar tekrar haykırıştılar. Araba onu artık bekleyemezdi. O gün İhsan o kadar hazırlandığı seyirden mahrum kaldı ve misafirlerinin yanında büyük bir adam gibi oturdu.

- 10 -

Harem bahçesinin nihâyetinde sık, çarpık ağaçlardan karanlık bir koru vardı. Ötesinde çukur bir bahçenin içinde yıkık, metruk bir konak dururdu. Duvar yıkık ve bahçe çok derin olduğu için bu safalı yere gitmeği konağın çocuklarına yasak etmişlerdi. İşte bunun için İhsan fırsat buldukça oraya kaçar, duvarın mazgal deliği gibi açık bir yerinden başını sokarak dikenli karanlık bahçeyi, harabenin hiç açılmayan kemerli, korkunç pencerelerini seyrederdi. Konakta bu karanlık harabe için tuhaf tuhaf rivâyetler vardı. Bazı geceler bu bahçeden derin sesler gelir, uzun kemerli pencereler arkasında yeşil ışıklar gezermiş. İhsan yağmurlu gecelerde suların tenekelerde çıkardığı seslerle uyandığı vakit mumu üfler, karanlıkta metruk konakta gezen ışıkları düşünerek yatağının içinde titrer ve ağlardı. Bir gün Kemâl ağabeyisinin misafirlerinden biri koruluktaki duvardan harap bahçeye bakarken dikenlerin ortasında tuhaf bir çiçek gösterdi. “Buna peygamber çiçeği derler, dedi, gündüz kapanır gece açılır, insan onu kimin yatağı başucuna saklarsa onun gönlünü almış” dedi.

İhsan o gece sabaha kadar uyuyamadı. Uzun kemerlerin arkasında dolaşan yeşil ışığı görmek için karanlıkla berâber yumuk gözünü açan peygamber çiçeğini düşündü.

- 11 -

İki saattir nerede idin İhsan...Yine pantolonun yırtılmış. Ellerin sıyrılmış, gözünün altındaki o morluk ne? Bir yerden mi düştün?

— Hiç...Bahçede toprakla oynadım. Bir şeyim yok.

- 12 -

Bana bir gün doğduğumu anlattındı dedi. Rahmetli annem hemen hemen bir çocukmuş değil mi? Arkadaşları karyolasını kucak kucak çiçekle süslemişler...Sonra Feride ablam da onlardan özenmiş...Bir etek çiçekle benim beşiğimi süslemiş...Dikkatli bak...İyi hatırlamağa çalış dedi...Beşiğimin başında bu peygamber çiçeğinden pek mi, pek mi çok vardı?

- 13 -

Feride'nin mum iskemlesinin üstünde nadide bir Kudüs çekmecesini dururdu. Bir zaman evvel anahtarı kaybolduğu için içinde minyatürlü bir Kuran kilitli kalmıştı. Bir gün onu meraklı bir misafir mutlaka görmek istedi. Makasın ucuyla kilidi açtılar. Feride

hayretle “bu nereden gelmiş buraya...Mucize âdeta” dedi. Mini mini kitap kuru bir peygamber çiçeğine sarılmıştı.

- 14 -

İhsan bir buçuk senedir Sultaniye’ye gidiyordu. Mubassırı hafta başları lalaya :- Biraz tembel ama çok yumuşak, çok içli çocuk derdi.

Bir kış gecesi kendi kendine eve geldi. Birbirini tutmayan sözlerinden mektepten kaçtığını anladılar. “Niçin kaçmıştı nasıl kaçmıştı? Bunu azarlar ve tehditlerle öğrenmek istediler...

İhsan anût ve mağmum sükût ediyordu. Bir kere böyle yaptı mı onun ağzından tek bir söz almağa imkân yoktu.

O gün Ferdeyle beraber bir haftalığına misafir gelen Mukaddes hanımın şefaati üzerine üstüne varmadılar.

- 15 -

— Beni mutlaka yarın mektebe gönderecek misiniz? Hanım nine!

— Elbette değil mi ya...

— Göndermeseniz...

— İhsan sen epeyce yüz­süz olmuşsun...Hem mektepten kaç...Hem de mektebe gitmeyeceğim de.

— Hasta olursam hanım anne!..

— Allah esirgesin...Hemen yat...Bakalım belki cezadan kurtarmanın yolunu buluruz.

Sabahleyin dadısı uyandırmak için odasına girdiği vakit onu ateşler içinde buldu. Rengi soluk, gözleri kırmızı ve yorgun idi. Halbuki akşamdan bir şeyciği yoktu. Yaseminler, limon şerbetleri kaynattılar. Onları bir yandan bir yana çeviriyordu. Akşama doğru ateş ve öksürük arttı. Doktor çağırmak mecburiyeti hasıl oldu.

- 16 -

Ertesi günü dadısı İhsan’ın elbiselerini ıslak ve buruşmuş bir halde dolaptan çıkardı. Bir türlü bunu izah edemediler. Hasta günlerce dil ağız vermediği için ondan da sormağa imkan yoktu. Sadece bahçıvanın anlattığı bir vak’a meseleyi biraz izah eder gibi oldu. O gece bahçıvan bir gölgenin bahçede karanlık ve yağmur içinde dolaştığını pencereden görür gibi olmuş...Pencereyi açarak bir kaç kere : “ Kim o...” diye seslenmiş.

Gölge havuzun yanında hareketsiz durmuş. Bahçıvan hemen harem taşığından dolaşarak dışarı çıkmış fakat dışarıda karanlık ve yağmurdan başka bir şey bulamamış!

- 17 -

Zatürree geçti. Fakat çocuğu o kadar sarsmıştı ki yüzü bir kat daha incelmışti. Gözlerinin içine bakan onlara yanmış bir çiçekten bir rîze kül düşmüş sanırdı. O vakit on üçünü sürüyordu. Hekimler bir zaman mektebe göndermeyin gezmeğe eğlenmeğe çok ihtiyacı var diyorlardı.

- 18 -

— İhsan bey ne kadar koşturuyorsun atımı ?

— Yetişemeyeceğiz ki lala...Biz varıncaya kadar kaçacak...

Adranos yolunda güneşin ağır ağır yamaçlardan inen yaldızlı eteğini kovalayarak bir zaman daha koştular. Sonra yolun nihâyetindeki kestanenin altından görünen küçük bir deniz parçası içinde güneşin battığını seyrettiler. Bursa'da bulunduğu yirmi günden beri âdet etmişti. Her gün bu uzun ve kimsesiz dağ yolunda akşam güneşini kovalar kestanenin altından gurûbu seyrederdi. Ayaklarının altındaki yarlar karanlıkla doluncaya kadar durur, saçlarında akşamın yaldızı, yüzünde biraz evvelki yaşamak sevinci sönmüş geri dönerdi. O vakit yorgun bir ferâgatle midillisinin dizginlerini elinden düşürür, hayvan ağır bir yürüyüşle küçük efendinin rüyasını sallayarak karanlık dağ yollarına düşerdi.

- 19 -

Sabahları yakındaki bir ağaçlıkta kuş tutmağa giderdi. Ökselerini koyarak beklerken lala ağaç altında derin derin uyur, İhsan dudaklarını mor boyalara boyayan kalemiyle küçük kağıt parçalarına bitmez tükenmez bir şeyler yazardı.

- 20 -

Her sabah güneş doğmadan çok evvel uyanır, çıplak ayaklarıyla odasındaki kafeslere giderdi. Kuşlarından bir tanesinin boynuna o küçük kağıtlardan birini bağlar, sonra onu gagasından öpüp pencereden azât ederdi.

Ara sıra da demir yolunu takip ederler, ta uzaklara Mudanya postasını beklemeğe giderelerdi. Bir gün geçit yolunda bir tenezzüh trenine tesâdüf ettiler. Yolun kenarında ürkmüş atının yelesini okşayarak treni seyreden İhsan son vagonda bildiği bir çehreyi görür gibi oldu. Birdenbire atını koyuverdi. O küçük ayaklarının son tâkatıyla hayvanını mahmuzlayarak, yanaklarında ateşler uçarak koşuyor, ince boynunu mutlaka yetişmek

isteyen bir cehd ile uzatıyordu. Böyle belki on dakika treni kovaladı. Sonra sarı perçemleri alnına yapışmış, omuzları düşmüş, ince ince soluyarak lalasını bekledi. Bir daha onunla çıkmamağa yemin eden lala ile erkenden döndüler. Splandit'e girerken kapıda duran garsona sordu:

— Bugün İstanbul'dan misafir yok mu?

— Var...

— Kim?

— Bir jandarma binbaşısı ile hanımefendisi. Yorgun kolları daha ziyâde düştü. Sonra doğrudan doğruya bahçeye giderek geceye kadar orada kaldı.

- 21 -

Bugünden sonra postayı beklemeği âdet etti. Akşama doğru kafeste cıvıldaşan, oynayan kuşları gibi içi içine sığmaz, onlar gibi şen ve şakrak giyinir, büyük annesini, dadısını uzun bûselerle öptükten sonra atına binerdi. Fakat akşamları yüzü rüzgârdan, güneşten yanmış, saçlarına , gözlerine tozlar yapışmış, her gün biraz daha süzgün, her gün biraz daha hasta dönerdi.

- 22 -

Bir gün yine çıkarlarken İstanbul'dan havâdisler, müjdelerle dolu bir mektup aldılar. İsmet ağabeyisi Avrupa'dan gelmiş, teyzesi İhsan için söz kesiliyormuş...Daha neler, neler... İhsan bu havâdislerin hepsine sevindikten sonra otelden çıktı.

— Bugün artık postaya karşı gitmeyelim lala...Yine Adranos'a çıkalım...Çungara'nın ötesine gideriz.

— Hele şükür, âdetin birini daha bıraktık, ama Allah verede bu kere Keşiş dağına dadanmasan...

- 23 -

O akşam lala, hanımefendiye bir daha İhsan'ı gezdirmek mesûliyetini üstüne almayacağını söyledi.

Büyük hanım — Aman lala yine ne yaptı? Diyordu.

— Ne yapacak...Dağ yolunda iki saat gittik. Sonra hayvanları dinlendirelim diye yıkık bir köprünün yanında durduk İhsan bey arka üstü yatıyordu. Birden yerden kalktı. Köprünün ortasındaki yarığın başına geçti. "Lala sen buradan atlayabilir misin?" dedi. "Haydi işine...Benim canıma kastım yok. İnsan bir kere aşağıya düşerse geri gelmez"

dedim. “Yazık sana...Bak ben nasıl atlarım” demesiyle kendini fırlattı. Dünya başımın etrafında döndü; “Aman Allah” diye bağırdım.

Hanımefendi gitmesine bıçak sırtı kaldı. Bak hele şu ellerine...Köprünün öte başına düşünce havliyle dikenlere yapışmış.

- 24 -

— Demek Bursa kaplıcaları senin romatizmalarına da iyi geldi. Kalfa... Fakat İhsan görünmüyor...Çapkını ne göreceğim geldi...Geldiğimden haberi yok mu?

— Bilmem Feride hanım...O galiba Karabaş’ın yanında...Meğer bu uyuz köpeği ne kadar severmiş...Geldiğimiz gün İhsan’la bahçeyi geziyorduk. Yıkık arabalığın içinden bir inilti geldi...Baktık Karabaş...Bir köşede yaralar içinde sürünüyor...İhsan ağlaya ağlaya onun boynuna sarıldı. Şimdi belki bir haftadır köpekten ayıramıyoruz...Köpek aklına geldikçe gözleri doluyor, ağlıyor, ağlıyor...Aman şu hayvan ölse bari de kurtulsak.

- 25 -

— Düne kadar yakından görmemiştım...Allah için çok güzel çocuk...Feride evvelâ beğenmediydi ama...Sonradan onun da aklı yattı...

— Yok hakçasını söylersek sevilmecek delikanlı değil...Arslan gibi adam...Demek bir ay sonra Feridemizi uçuruyoruz...Teller, duvaklar, kim bilir ne kadar yakışacak...Hilmi bey de sırmalı apoletleriyle arslanlar gibi olur...Koltukta sürünen uzun eteğini...Ne oldu eline İhsan...

Biraz ötede tahta kayığın içini oyan İhsan’ın avucundan kanlar damlıyordu...

— Çakı elime kapandı birdenbire...

Feride mendilinin bir ucunu yırtarak parmağını sardı, gerisiyle de gözlerini kuruladı.

- 26 -

Ah bu köpek...Bu köpek...Öleli on beş gün oldu hâlde unutulmuyor hâlâ çocuğu ağlatıyordu. İhsan gece uykusunda ani sıçrayışlarla uyanıyor, yatağının içinde oturarak karanlığa bakıyordu.

Dadısı geceleri ara sıra odasına uğrardı. Bir gece sabaha karşı açılan yorganı örterken çocuk birdenbire ağlaya ağlaya uyandı. İhtiyar kadın bu küçük vücudu terler içinde kalan gömleğiyle göğsüne aldı. Daha küçükken böyle yapardı...

— Nen var İhsan...Nen var çocuğum...Dadısının bûseleri altında kendini tamamıyla açamayarak, hâlâ devam eden rüyâsı içinde boğucu kalabalıklardan, çalgı

seslerinden, siyah elbiselerden, tellerden şikâyet etti. Sonra başı yine omzuna düşerek uyudu.

- 27 -

— Eliniz işe ne kadar yaraşıyor mini mini muâvinim...

— Size dedim ya doktor bey...Doktorluğa çok hevesim var...

— İyi fakat sizin yaratılışınız, sıhhatiniz doktor olmağa müsâit değil...Veriniz o küçük şişeyi...Onu değil yavrum...O morfin...Az kaldı teyzenize “Arenal” diye zehir şırınga ettirecektiniz...Vâkıa bir tanesi bir şey yapmaz ama...

— Kaç tanesi öldürür doktor bey...

— Bünyeye göre, üç...beş...

— Çok zahmeti var mı doktor bey?

— Bence ölümlerin en tatlısı...Evvelâ sarhoşluk gibi başlar, sonra...Uzatınız bana ispirto şişesini

— Kaç vapuruyla İstanbul’a geçeceksiniz doktor bey?

— Üç...

— Ah ne âlâ...Ben de fotoğrafıma cam almağa gideceğim...

Fakat arkadaşlık doktora biraz pahalıya mâl oldu. Çünkü köprüye çıkarlarken İhsan kaza ile doktor beyin çantasını denize düşürdü.

- 28 -

— İhsan bey kapıyı açar mısınız?

— Siz misiniz Feride hanım...Biraz sabrediniz bir dakikacık, cam yıkıyorum da...

Sesinizden artık dargın olmadığınızı anlıyorum...

— Oo...Herkesle barıştım artık...

— Hele bana dargınlığın öyle haksızdı ki...Neyse bereket versin gelinliğimi bana zehir etmedin İhsan...

— Şimdi artık girebilirsiniz...

— Aman ne karanlık...Bu güzel günde karanlığın içinde oturmağa nasıl tahammül ediyorsun İhsan...

— O kadar işim var ki...

— Tam fotoğrafçılık edecek zamanı buldun...

— Tabii...

— Haydi şimdi aşağıya inelim...Aşağısı kıyamet gibi...Gelen, giden, çalışan, türkü söyleyen...

— Peki inelim...

— Odanın hafif kızılıtlı ışığında tutuşmuş gibi görünen saçlarını alnından kaldırdı. Önlüğünü kapının arkasına asarak Feride'yi takip etti.

- 29 -

Bu düğün arifesi bir müsamereye benzedi. Günlerce karanlık odada fotoğraf camları, eczâlar içinde sararan İhsan bu gece en yeni elbiseleriyle ve taşkın bir neşeyle sofraya geldi. Sesinden, gülüşlerinde hassas bir keman teli gibi âhenkli ihtizazlar, gözlerinde derin bir yaşamak zevkiyle güldü, güldürdü, söyledi, sofrayı şenliğe boğdu. Yemekten sonra herkes bahçeye dağılmıştı. İhsan Feride ablasıyla ay aydınlığında uzunca bir gezinti yapmak istedi. Birbirini kovalaya kovalaya durgun bir su kenarına kadar gittiler. Suya küçük taşlar atarak sesini dinlediler.

Yavaş yavaş çocuğun neşesi sönüyordu, üstüne tuhaf bir durgunluk çöküyordu.

— Neye öyle daldın İhsan?

— Uykum var abla...

— Bu kadar erken...

— Yarın erken kalkmak lâzım...Değil mi ki senin düğünün var...

— Haydi seni götürüyüm...

Bahçe kapısından girerken durdu. Ay aydınlığında bembeyaz görünen sahraya bakarak: Sana bir sözüm var, Feride abla...Ama çok mühim, dedi.

Feride merakla durdu. Fakat İhsan çabucak vazgeçmişti. Hafifçe göğüs geçirerek: Sonra abla...Yarın...

Ay odayı gündüz gibi aydınlattığı için lamba yakmadılar. Çocuğun başı ağırlaşıyor, omuzlarına düşüyordu. Feride onu eliyle soyarak yatağına yatırdı. İhsan kollarını onun boynuna dolamış, uykuya mağlup olmamağa çalışan gözleriyle ta yakından bakıyordu.

Feride — Neden öyle bakıyorsun İhsan, dedi.

— Yarın düğün değil mi abla...Ah yarın...Çalgılar, kalabalık...

Dili ağırlaşıyor, sözler bir sayıklama hâlini alıyordu.

— Brak seni öpeyim Feride abla...

Cevâp beklemeden dudaklarını yanağına koydu, çenesindeki benden uzun uzun öptü. Uykusunun içinde nefes gibi yavaş bir sesle :

—Hilmi beye onu öptürme ...Emi...Sakın benim yerime kimse öpmesin diye yalvarıyordu. Sonra başı düştü, kolları gevşedi. Feride yorganını çekerken onun açık kollarında iğne yaraları fark etti.

— Ne oldu kollarına İhsan diyordu.

Çocuk hâlâ ağır bir rüyâ içinde gibi kapalı gözlerinin kirpiklerinde iri yaşlarla :

— Sakın onu öptürme Hilmi beye...Diye yalvarıyordu. Genç kız onun sarı kıvrıkcık perçemlerini kaldırarak yavaşça alnından öptü ve onu artık büsbütün gelen uykusuna bırakarak odadan çıktı.

Reşât Nuri

Şâir, 13 Şubat 1919, S.10, s.148-154.

RÜZGÂR ÖNÜNDE

Jale o gün mektepten diplomasını almış,kafesten kaçan bir kuş sürur ve şevkiyle eve dönmüştü. Kapıdan girer girmez hizmetçi Mari eline üç küçük zarfı tutuşturdu. Jale hayretle

- Bu mektupları kim bıraktı Mari ? diye sordu. Mari cevap verdi:

- Bunu büyük amcanızın oğlu Kenan bey, bunu ortanca amcanızın oğlu Necmettin bey, bu mavi zarfı da küçük amcazadenizin oğlu Necdet bey bıraktı.

Jale çok memnundu. Amcazadeleri mutlaka mektepten çıktığı için kendisini, tebrik ediyorlardı. Kenan tıbbiyeyi, Necmettin sana-i nefiseyi, Necdet mühendis mektebini bitirdiği vakit Jale de onlara böyle küçük tebrik mektupları yazmıştı.

Genç kız sevinerek birinci mektubu açtı. İçinde şu satırlar yazılıydı:

“Jaleciğim;tebrik ederim. Numaraların pek iyi değilmiş ama ehemmiyeti yok. Şimdi artık mektebi bitirdin, daha başka bir mektebe, yani aile mektebine girmek sırası geldi. Sana bu mektepte muallim olmağı teklif ediyorum. Yani anlarısın. Yarın amcama ricaya geleceğim. Beni mahzun etme, acelemin sebebi var. Fakat sonra söylerim. Kenan. ”

Jale bir kahkaha kopardı:

- Deli, dedi,

- Ben daha bugün mektepten kurtuldum. Fakat bu kadar aceleye sebep ne? Neyse ötekini okuyalım. İkinci mektupta şu satırlar yazılıydı:

“Sevgili Jale. Hele şükür mektebini bitirdin, çocukluk faslı nihayete erdi. Binâenaleyh sana ciddi bir teklifim var. Yarın amcama gelip seni bana vermesi için yalvaracağım. Reddetme emi Jaleciğim. Acelemin sebebini söyleyeyim. Amcazâdelerim Kenan ile Necdet benden daha açık göz davranmalarından korkuyorum. Necmettin”

Jale bu sefer daha kuvvetle güldü:

- Maskara, dedi, fakat Necdet acaba ne yazıyor. Acaba o da mı aynı şeyi söyleyecek? Fakata hiç zannetmem... Necdet ağır başlı bir çocuktur. Hem mağrurdur. Beni beğenmez ki... Hafif bir heyecan ile zarfı açtı ve okudu:

“Küçük Jalem. Tembelce bir kız olduğumu bildiğim için imtihanlarda da dönmekten korkuyordum. ‘Nafile Jale sen hayatta hiçbir şeye yaramazsın’ diye söylediğim sözleri hatırlarsın. Mamafih bunu hiç ehemmiyeti yok. Çünkü ben senin için çalışmağa, uğraşmağa hazırım. Elverir ki yarın amcama yalvarmağa geldiğim vakit sen sadece bir mini minicik ‘Evet’ de. Sevgili Jaleciğim ne kadar mesut olacağız. Birbirimizi sevmekten yorulduğumuz saatlerde eskisi gibi tatlı tatlı kavgalar çıkaracağız. Ben seni ağlatacağım. Sonra pişman olup yalvaracağım. Ne dersin Jale fena tasavvur değil değil mi? Aceleye ne lüzum diye sorarsan” Jale kahkahalarla mektubu bıraktı “Onu sormam, artık öğrendim...” dedi. Necdet.

Mektuplar önünde açık duruyordu. Jale’nin kahkahaları artık sönmüş, gözlerine derin düşünce gölgesi çökmüştü:

- Ah yarını, diyordu. Hendededen, coğrafyadan kurtuldum. Şimdi başıma bu dert çıktı. Ben ne cevap vereyim? Amcazâdelerimden hiç birini gücendirmek istemiyordum nasıl çıkacağım bu işin içinden ?...

**

Ertesi gün Jale’nin üç amcazâdeleri aynı saatte kapıya geldiler, Jale yukarıya çıkmalarına meydan vermeden yakalarına sarıldı. Bahçenin köşesine götürdü. Orada kemâl-i ciddiyetle dedi ki:

- Doğrusu, cici arkadaşlarım, mektepten çıkar çıkmaz bir kafesten kurtulup bir kafese düşen kuşlara benzemek istemezdim. Fakat görüyorum ki elinizden kurtulmak mümkün değil. Ne kadar uğraşsam boşa gidecek. Şimdi mühim bir mesele var. Üçünüzde acelede kusur etmediniz. Fakat nasıl yapacağız ? Jale’yi üçe taksim etmeğe

imkân yok. Üçünüze birden varmam da kabil değil. Birinizi istesem ötekiler mutlaka darılacak...

Delikanlılar itiraz ettiler:

- Yok Jale sen kalbinin sesini dinle...Darılmayız.

Jale güldü:

- Kalbimin sesini dinlemek lâzım gelirse hepinizi birden kapı dışarı etmem lâzım...

Delikanlılar birdenbire bozuldular. Kaşlarını çattılar. Jale muzafferâne devam etti:

- Görüyorsunuz ya!Hiç birinizi istemem dediğim vakit bile kızıyorsunuz. Birinizi

tercih ettiğim vakit tabii büsbütün küplere bineceksiniz.

Delikanlılar cevap verdiler:

- O halde bir hakem bulalım.....Meselâ baban, amcamız...

Jale - Hayır...O da müşkül mevkide kalacak...Mamafih ben de bunu düşündüm. Bîtaraf ve masum bir hakem buldum...Delikanlılar yine ince çalgı hanendeleri gibi bir ağızdan: Kim diye sordular.

Jale cevap verdi:

- Rüzgâr...Şu üç kağıdı görüyorsunuz... Şimdi onlardan her birine birinizin ismini yazacağım ve şu taşın üstüne koyacağım...Rüzgâr bunlardan hangisini bırakırsa ona varmağa ahdettim. Delikanlılar bu karara razı oldular. Jale kurşun kalemiyle Kenan, Necmettin, Necdet, isimlerini yazdıktan sonra kağıtları taşın üstüne bıraktı. İki dakikalık bir intizardan sonra hafif bir rüzgâr esiyor, birbiri ardı sıra kağıtlardan ikisini alıp götürüyordu. Kalan kağıt parçasında Necdet'in ismi yazılıydı.

***

Jale ile Necdet'in izdivacı üzerinden altı ay geçmişti. Necdet çok bahtiyardı. Fakat zaman zaman gözleri dalıyor, mahzun bir düşünceye kapılıyordu.

Jale bu gizli hüznün sebebini öğrenmek istedi. Necdet gülümseyerek cevap verdi:

- Çok mesudum... Fakat saadetimi bir tesadüfe borçlu olduğumu düşündükçe mahzun oluyorum.

Jale o şen kahkahalarından biriyle güldü:

- Aptal, dedi, ta eskiden beri ben seni seviyordum. Senden başkasına varmamağa ahdettiydim.

Necdet hayretle sordu:

- O halde piyango ?

Jale – Hileden başka bir şey değil... Kenan ile Necmettin'in, ismini yazdığım kağıt parçalarını Rüzgâra hiç mukavemeti olmayan bir cins kağıdın ucundan kesmiştim.

Necdet – Ne kağıdı ?

Jale – Babamın diplomatlığı zamanından yadigâr kalmış bir eski muahedename...

Reşat Nuri

Yeni İnci Nu. 6, Kânun-ı sâni 1339, s. 13-14.

KÂRLI BİR İŞ

Şecaattin efendi adliye katipliğinden müsta'fidir. Herkesin bir yolunu bulup deste deste banknot kazandığı bir zamanda zamm-ı fevkâladesiyle beraber yirmi kağıdı geçmeyen maaşıyla bir belâhet addetmiştir. Şecaattin efendinin yeni mesleği emin olduğu kadar da kolaydı. Sabahleyin erkenden Meserret Kırathânesine giderek çayını, nargilesini içer, gazetelerini birer birer okur. Saat ona doğru devâir odacısına benzeyen iki kişi kırathânenin önünde dolaşmağa, ona işaret etmeğe başlarlar. Vakâr ile kalkar, borcunu verir, paltosunu giyer, şemsiyesini alır, salına salına sokağa çıkar.

Şecaattin efendi sokakta kendini bekleyenlerle konuşmağa lüzûm görmez. Onları talimli maymun gibi vazifelerini bilirler. O efendilerini yirmi adım geriden takip etmeğe başlarlar. Bazen Beyazıt'a doğru çıkar, bazen Sirkeci yahut Eminönü yolunu tutar.

Şecaattin efendi yürürken bir tahte'l-bahr rasadı gibi karşısından gelenleri tetkik etmektedir. Onların içinde bir tanesini gözüne kestirir, yanından ya şemsiyesiyle çarpar, yahut da şiddetle ayağına basar. O vakit şu tarzda bir muhavere geçer:

- Yahu görmüyor musun. Bu ne dikkatsizlik?
- Sen de kör müsün? Neye üstüme üstüme geliyorsun, koca sokağa sığmadın mı?
- Vay sen ayağıma bastığın kâfi değil gibi birde terbiyesiz, söyleniyor musun?
- Terbiyesiz sensin, eşek herif, sersem, kör, beyinsiz...

Şecaattin efendi bu nazikâne kelimeleri mitralyöz kurşunu gibi ara vermeden adamcağızın suratına dağıtırken öteki hırs ve hiddetten boğulacak gibi olur. Nihâyet

kendini zaptedemeyerek deli gibi Şecaattin efendiye saldırır, bazen bastonla adamakıllı döver, bazen yere yatırarak üstünde tepinir. Dayağın bu tarzı Şecaatin efendinin matlubuna muvafıktır. Fakat bazen bir yahut iki tokatta hırsını alan da olur. O vakit Şecaatin bağıra bağıra meydan okumağa başlar:

— Edepsiz herif...Hele bir tane daha vur seni şöyle yaparım, böyle ederim.

Hülâsa Şecaatin efendi kendisine temiz bir dayak attırmadıkça hasmını bırakmaz. O vakit polis gelir, efendinin arkasını bırakmayan odacı kıyafetli şahıslar yaklaşır. Yerine göre büyük yahut küçük bir kalabalık toplanır. Sonra karakolda da küçük bir sahne cereyân eder. Komiser dâribin ismini, adresini alır.

Şecaattin efendi dârip aleyhine dava açacak, mühim bir tazminat talep edecektir. Bazen dâribin mes'eleyi uzatmak, gazete ağızlarına, mahkemelere düşmek istemez. Binâenaleyh derece-i servetine göre beş-on lira ile Şecaattin efendinin ağzını kapatır. Bazen dava olur. Yalancı şahitlerin şahadeti üzerine dârip mühimce miktarda bir para vermeğe mahkum edilir.

Şecaattin efendi servetin yolunu tutmuştur. Her gün yahut iki günde bir küçük bir zahmete mukabil böyle beş-on lira vurmaktadır. Yegâne korktuğu şey şöhret kazanmaktır. Fakat her gün semti ve mahalleyi değiştirmek suretiyle şimdilik buna çare buluyor. İleride artık İstanbul'da ticaretine devam etmek çaresi kalmazsa başka şehirleri, Bursa'yı, Konya'yı ilâh dolaşmak niyetindedir. Fakat işler böyle devam ederse yakında artık ticareti bırakıp safâ-yı hatırla yaşamasına müsâit bir servet elde etmesi me'mûldür.

Şecaattin efendi vicdânen müsterihtir. Para kazanıyorsa yediği dayak, katlandığı zahmet, çektiği can acısı mukabilinde kazanıyor. Vagon ticareti, bilmem ne ihtikârı yapmaktan ehven ya...

Hayreddin Rüştü

Diken, 6 Teşrin-i sâni 1335, Nu. 29, s. 6-7.

RECM

(Reşat Nuri, Recm, Gençlik ve Güzellik, İstanbul 335, s. 3-13, Türk Dünyası Külliyyâtı'ndan: 2, Türk Dünyası Matbaası, [İki Hikâyeyi Muhtevîdir] // ("Recm", hikayesi Reşat Nuri ismiyle, 3-13. sayfalar arasında; "Gençlik ve Güzellik" isimli hikâye ise Hayreddin Rüştü imzasıyla 'İktibas' alt başlığıyla, 15-23. sayfalarda yayınlanmıştır.)

Bir belediye hekiminin hatıra defterinden

15 Eylül 1313, Taşköprü

***

Bu sabah gün doğmadan uyanmak lâzım geldi. Civar nahiyelerden birinde tahkikat yapmağa giden bir heyete refâkat için akşamdan emir almıştım. Elmacık ismindeki bu nahiyenin ibtidâi muallimini, birkaç köylü, kör bir kuyunun dibinde taş ile öldürmüşlerdi. Vakîâ hakkında bundan fazla bir şey öğrenememiştim.

Heyeti götürecek araba hükûmet konağının önünde bekliyordu. Komiser hazırды. Fakat müstantik ile kâtibi daha gelmemişlerdi. Meydanlıkta Çınarlı Kahve'de onları beklerken komiser efendi bana bu cinâyet hakkında inanılmaz hikâyeler anlatmağa başladı: Köylülerin anlatışına göre bu muallim garip tabiatlı, geçimsiz bir adammış. Tuhaf tuhaf âdetleri, fikirleri varmış. Köy ayânı onu oradan kaldırtmak için pek çok uğraşmışlar. Fakat merkez onu orada tutmakta taannüd etmiş. Nihâyet bu adamın köyün mübarek bir suyunu zehirlediği, halkın hayatına kastettiği haber alınmış. Arkasını bırakmayan birkaç köylü onu cürm-i meşhûd hâlinde yakalamışlar. Asabiyetleri, hamiyetleri, gâleyana gelmiş. Kendilerini zaptedememişler ve bu muzır mahluku kuyunun dibinde taş tutmuşlar...

Komiser bu vakîâyı anlatırken heyecanlanıyor: Böyle hâin insanlara acımam. Gel gelelim o biçâre köy delikanlılarına yazık olacak, diyordu.

Bu tuhaf hikâyeyi bir cinâyet romanı okur gibi hayretle dinledim. Aklın kabul edeceği şey değildi.

Esnaftan, rençperden bazı bildiklerimiz yanımıza geliyorlar, heyecanla bizden malumat istiyorlardı.

Taş Köprü'de ahbablarımdan bir mütekâit mızka binbaşı vardır. Vaktiyle İstanbul'da tanışmıştık. Tekâüt olduktan sonra İstanbul'da geçinememiş, karısının birkaç parça toprağından istifâde etmek için buraya gelip yerleşmişti.

Binbaşığı birkaç ay evvel hafif bir felç örselediğı için evinden çıkamaz oldu. Bu sabah onun entari üstüne giyilmiş eski bir avniye kaput ile kalın bastonuna dayana dayana kahveye geldiğini gördüm. Yorgun ve hasta çehresinde derin bir teessür vardı.

— Hayrola binbaşı efendi, rahatsız değilsin inşallah, dedim.

Yanımdaki sandalyeye oturdu. Kulağıma eğilerek:

— Çok fenayım, dedi. akşam hiç uyumadım, bu vakıa beni berbat etti. Ben de sizinle beraber Elmacık'a gelmek istiyordum ama cesaret edemedim... Sen Tahsin'i tanıyorsun değil mi?

— Tahsin kim? Diye sordum.

— Köylülerin recmettiğı mektep hocası...

Ben Tahsin'i tanıımıyordum. Binbaşı izâhat verdi.

— Mutlaka tanıyacaksın. Hani geçen sene sana İstanbullu bir çocuk muayene ettirmiştim; sarışın, saz benizli, cılız bir şey...

Ben hafif bir feryâdı zaptedemedim:

— Nasıl binbaşı efendi, katledilen muallim o mu?

İhtiyar binbaşı derin bir ah etti; gözünden bir damla yaş düştü.

Ben Tahsin'i tanıyordum. Hem de yalnız bir kere gördüğüm hâlde iyi tanıyordum. Binbaşı bu genci bana muayene ettirmeğe getirmişti. Civar köylerin bataklıklarından aldığı mel'ûn bir sıtma bozuk sıhhatini büsbütün sarsmıştı. Fakir kıyafetli, küçük hasta çehreli, çekingen tavırlı bir çocuktu. Zâhiren bakarsanız herkese benzeyen bir adamcağız. Fakat ben onun bakışında ve söyleyişinde anût ve anlaşılmaz bir emelin ateşini bulmuştum.

Binbaşı vaktiyle İstanbul Darü'l mualliminde teşehhüt miktarı musîki hocalığı etmiş, bu genci orada tanımıştı. İstanbul'da yahut vilâyet merkezlerinden birinde kendisine bir yer bulabilirdi. Zekâsı, malûmatı buna müsâitti. Fakat garîp bir câzibe onu bu Anadolu köyüne bağlamıştı. Vücudundaki hastalığı kısaca anlattı. Tavsiyelerimizi bile dinlemeğe lüzûm görmeden asıl hastalığına, rûhunun hastalığına geçti. Beni ilk defa görüyordu. Fakat sabit fikrinin rüyâsı etrafındakilere de vermek, onun için bir ihtiyaçtı. Gözlerinde için için yanan bir ateş, sesinde belli belirsiz bir hasta çocuk şikâyetiyle bir çok söyledi. Anadolu'nun biçâreliğinden bahsetti. İçlerinde

yaşadığımız insanların gönlündeki karanlıktan uzun uzun şikâyet etti. Başında Anadolu'nun saadetine âit muhteşem bir rüyâ vardı. Fakat kimse dinlemek, bilmek istemiyordu. Herkes kendisine düşman oluyordu. fakat o, bu düşmanlıklara, haksızlıklara hedef olmasından garip bir lezzet alıyormuş.

Anlaşılmaz bir fitrat.

Araba Elmacık'ın sarp yollarında sallanırken ben hep bu bir kör kuyu dibinde taş ile öldürülen emeli düşündüm.

Taş Köprü havalisini çok gezdiğim için iyi bilirim. Fakat Elmacık'ı hiç görmemiştim. Soluk bir sonbahar güneşi altında göz alabildiğine kadar uzanan yanık renkli çıplak topraklar, bütün manzara bundan ibaret...

Bu çöl toprağının bir noktasından yol birdenbire bir sel çukuru gibi inmeğe başlıyor... Güneşsiz bir vadinin dibinde kuraklıktan birkaç parça kirli su birikintisinden ibaret kalmış bir dere... Bir kaç sıska servi... Derenin etrafına sıralanmış yetmiş seksen kadar kulübe... İşte Elmacık. Bizi misafir odasına indirdiler... Memurlar hemen vazifelerine başladılar. Benim vazifem yalnız tahkikattan sonra maktulü görmek, raporumu vermekten ibaretti.

Onlar istintaklarını alabildiğine uzatırlarken ben dışarı çıktım; köyü biraz görmek istedim. Mezarlık gibi ıssız; kimsesiz bir yer... Ne sokaklarda oynayan köy çocukları, ne süprüntülerde eşinen tavuklar. Tek tük rast geldiğim kapalı çehreli ağır ve sessiz köylüler bile ayaklarıyla gürültü etmekten çekiniyor gibi yürüyorlar.

Toprak mescidin sıska çardağı altında tespih çeken bir ihtiyar imam gördüm. "Merhaba imam efendi" dedim. Selâmımı ihtirazla aldı. Konuşmağa başladık. Birdenbire bana "Sen İstanbullu musun efendi?" diye sordu. Başımla "Evet" dedim. İhtiyar imam: "Biz de talebeliğimizde bir eyyam Süleymaniye Medresesi'nde okuduk" dedi.

Maksadım vakıa hakkında imamdan malumat almaktı. Sözü yavaş yavaş oraya getirdim. İmam sakalını karıştırarak: "Allah taksiratını affetsin... Ölmüş adama ne diyeyim" diyordu.

— "Hocam bu iş nasıl oldu? Bu çocuğun suçu ne imiş" diye sordum.

İmam bir parça düşündükten sonra şunları söyledi: — Oğlum... Biz köylüler itikâdı bütün adam isteriz... Bu çocuk Allah rahmet eylesin, na böyle parmak kadar bir adam... Tüy tüs yok... Kalkar başından büyük iler görmeğe... Çocuklara dinini diyânetini belletmeden kitaplar okutur... Kağda adem suretleri yaptırır... İlahi okutmaz

türkü çağırır... Namaz suresini okutmadan beyit belleir... Hasıl-ı ve'l mana fena bir adam oğlum... Bu kadarla kalsa ne istene... Köylülerin her işine burnunu sokar, kadınlara okuma öğretin, şöyle edin, böyle böyle yapın diye söylenir durur.

Bak hele olacak şey mi? Köy ağalarından para istemiş... Fakir çocuklara kitap götürteceğim demiş... Bunlara kitap almak "Köse Dede"ye mum yakmaktan sevaptır demiş. Böyle kâfirlik olur mu oğlum?...

— Köse Dede kim hoca efendi?

— Himmeti hazır u nazır olsun evliyâ... Bir mübarek zât... Gelmişken seni götüreyim de bir fatiha oku... Murat iste...

Mescidin yanından döndük. Kuru bir servinin altında etrafı çitle çevrilmiş bir mezar taşı vardı. Çitler baştan başa renkli bezlerle donanmıştı.

Fatihamızı okuyup bitirdikten sonra hoca izâhatına devam etti:

— Ne hastalığın olursa olsun, buraya bir ip bağla, haftaya kalmaz geçer... Bu mektep hocası hastalara "İp bağlayacağınıza ilaç için" der imiş... Ben işitmedim ya şahitler var...

Hoca parmağıyla uzaktan bir diken kümesi gösterdi: "İşte oradaki kuyu içinde öldürdüler onu."

Birdenbire heyecanlandım: — Aman hoca efendi şunu görelim, dedim.

Burası geniş ağızlı ayazmaya benzeyen bir kör kuyu idi. İçi dikenler, çalılarla dolu idi. Taşlara dokunarak yosunlu yalağa taşların görünmez bir yerinden damla damla bir su dökülüyordu. Hoca dedi ki:

— Burası İdris Aleyhisselâm'dan kalmış... Men tarafallah buraya acı bir su dökülür... İki üç günlük köylerden hastaları, bu acı sudan içirmeğe getirirler... İşte oğlum bu çocuk bu suya ağu (zehir) katıp ümmet-i Muhammedi öldürmeğe kastetti. Ama cenâbı Allah ayağına dolaştırdı.

— Bunu kim söyledi. Diye sordum.

— Geceleri karanlıkta gelir buraya girermiş... Bir akşam çobanın biri gözetlemiş... Yeşil bir tahta kutusu varmış... Avuç avuç ağu katarmış. Sonra köylüler bu sudan bir parça tattılar... İçinde ağu olduğu belli... Evvelki gece delikanlılar peşine takılmışlar... Serde gençlik var... Şuradan birkaç parça taş yuvarlayıvermişler üstüne... Sabahleyin cenazesini buldular.

Tafsilatı dinlemeğe içim dayanmadı. Süratle taşlara tırmanarak oradan kaçtım. Beri tarafta heyet tahkikatını bitirmiş, muallimin cesedini ve eşyasını görmek için

mektebe gitmişti. Arkalarından yetişim. Tahsin efendi o vesaitsizlik içinde bütün ruhuyla çalışmış, mektebi âdeta bir şeye benzetmişti.

— Gel doktor efendi cesedi muayene et, diye loş bir odaya soktular... Bir jandarma neferi maktulün üstünü örten battaniyeyi kaldırdı. Tahsin efendi, perişan elbiseleri büsbütün bozulmuş, yana düşen başı kurumuş kanından tanınamayacak hâle gelmiş, bir çocuk cesedi kadar küçülmüş yatıyordu.

Yüzüne dikkatle bakmağa kuvvet bulamadım. Jandarmaya “Kapa oğlum” dedim.

Adliye memurları öbür odada muallimin eşyasını tetkik ediyorlardı.

Komiser dik bir sesle: “Biraz buraya bakar mısın doktor efendi? ” diye beni çağırdı. Elinde yeşil bir tahta kutu tutuyordu. “Zehir kutusunu bulduk... Muhtar efendi de öyle söylüyor, üstü Frenkçe yazılı; gel oku! ” dedi. Kutuyu aldım. Üstüne baktım. İstanbul eczahanelerinden birinin markası vardı. Altında da şu tek kelime:

“Sulfâto ”

GENÇLİK VE GÜZELLİK

Hayreddin Rüştü

(Reşat Nuri, Recm, Gençlik ve Güzellik, İstanbul 335, s. 15-23, Türk Dünyası

Külliyâtı’ndan: 2, Türk Dünyası Matbaası, [İki Hikâyeyi Muhtevîdir]

İktibas

Hayreddin Rüştü

(Beyoğlu’nda madam Salaka’nın evinde süslü bir oda... Kütüphâneye benzeyen bir camlı dolapta yüzlerce renkli şişe, maşalar, taraklar, kıskaçlar ilah... Madam Salaka’nın sanatı kırk yaşını geçmiş kadınları kendine mahsus usullerle on-on beş yaş gençleştirmektedir.)

Ayetullah efendi — (Elli beş yaşında kısa boylu, kara sakallı, kırmızı yanaklı bir harp zengini. Kapıdan başını uzatarak) Madam Salaka burada mı?

Madam Salaka — Buyurun efendim aradığınız bayanım.

Ayetullah efendi — (Bir sandalyeye oturarak) Merdivenleriniz de adamı bitiriyor.

Ayetullah efendi — (Derin bir nefes aldıktan sonra) Efendim gazetelerde ilanlarınızı okuyoruz. Elli yaşında kadınları âdeta taze yapıyormuşsunuz.

Madam — Öyledir beyefendi, kırk yaşındaki kadını üç ay bana teslim ediniz... Üç ay sonra telleyip pullayıp gelin ediniz. Köşeye oturtunuz... Kimse genç bir kızdan fark edemez.

Ayetullah efendi — (Gülümseyerek) O yine erbabına malum olur, madam...

Peki bunun için kaç kuruş alıyorsunuz?

Madam — Benim yalnız kadınları gençleştirdiğimi biliyorsunuz tabii...

Ayet efendi — Elbette madam elbette... Kendim için gelecek değilim ya...

Madam — Tarifemizi size okuyayım... Saçları boyamak üç lira... Kaşları kirpikleri değiştirmek beş lira... Tuzlukları doldurmak...

Ayet efendi — Ne tuzlukları madam.

Madam — (Gülerek gerdanının iki tarafını gösterir) bunlar... Rengi değiştirmek beş on liraya kadar... Buruşukları düzeltmek o da öyle... Göz ve ağız ameliyatları beş ile on beş arası...

Ayet efendi — Nasıl ameliyat bunlar...

Madam — Meselâ gözlere heyecan, hayret, şiddet; dudaklara istihza, nâir, sevda gibi manalar koymak...

Ayet efendi — Bunları pek benim zihnim almayacak madam seninle toptan bir pazarlık edelim. Elli yaşında bir kadını yirmi yaşına indirmek için kaç lira istersin...

Madam — (Düşünerek) Bütün ameliyatlar için toptan kırk lira...

Ayet efendi — (Cüzdanından elli liralık bir banknot vererek) Al madam... Elli lira... On da fazla... Anamın ak sütü gibi helâl olsun...

Madam — (Hayretle parayı alarak) Fakat efendim...

Ayet efendi — Gelelim yapacağın işe... Madam benim senden istediğim neden ibaret biliyor musun... Katiyen bir iş görmeden bu paraları afiyetle yemen.

— Anlamıyorum ki beyefendi...

— Dinle madam... Benim bir karım var... Elli yaşında... Gayet âlâ bir kadıncağızdı... Fakat üç sene evvel talih yardım etti... Epeyce bir adam olduk... Şöyle böyle birkaç yüz bin liralık bir adam... Bu paraları afiyetle yeyip Allah'a şükretsek ya... Ne gezer... Bizim kocakarı birdenbire bir azış azdı ki olur şey değil... Bir ay sonra kızımın düğünü var... Sizin ilânı okumuş... İllâ İstanbul'a gidelim... O madam Malaka'ya gidip...

— Madam Salak deyiniz.

— Evet o madam Salaka'ya gidip kendimi gençleştireceğim diye kalktı. Dügünde onu gören otuz yaşında sanacakmış... Bütün akranlar kıskanacakmış... Sizin ameliyatlarınızın laftan ibaret olduğunu biliyorum... Fakat nasıl anlatırsın... Farz-ı muhâl olarak onun kılığını, kıyafetini, şöyle bir değiştirdiniz diyelim... Değişik kaşlarını, maskara suratını, görünce âlem güler... Konya'nın ağzına bir parmak bal oluruz... İşte madam işimi gücümü bıraktım... Ta Konya'dan buraya kadar geldik... Aman onu bu fikirden caydırıp Konya'ya göndermenin çaresi... Ne olursa senden olur... Ocağına düştüm... (Karıya kulak vererek) Merdivende bir ayak sesi var... Geliyor... Aman madam...

Madam — Peki merak etmeyiniz...

(Ayetullah efendi hemen dışarı fırlar... Sonra karısıyla beraber tekrar girer)

Ayet efendi — Gel bakalım... İşte aradığın madam bu... Anlat derdini...

(Madama hitap ederek) Haremimi yirmi yaşında bir kız gibi ter ü taze isterim sizden... Her kaç para isterseniz peşinen vermeye hazırım...

Zeynep hanım — (Ellilik şişman bir kadıncağız) İlahi efendi ben senin için mi istiyorum tazeleşmeği...

Ayet efendi — Elbette... Ne sandın... Tövbe olsun evlenirim üstüne...

Madam — Siz, yandaki odada oturun beyefendi...

Ayet efendi — Siz işinizi bitirinceye kadar ben de gazete okuyayım... (Yandaki odaya girer)

Madam — Şimdi gelelim size hanımefendi... Kaç yaşına inmek istiyorsunuz hanımefendi...

Zeynep — Vallahi madam... Ne bileyim... Şöyle bir yirmi beş otuz...

Madam — Çık güç hanımefendi... Mamafih bir çaresine bakacağız... Fakat bir şartım var... Söyleyeceğim doğru sözlere darılmayacaksınız...

Zeynep — Doğru söze ne darılayım madam...

Madam — Pek güzel... (Dikkatle ona bakarak) Karşıdan görünüşünüz çok sakîl hanımefendi... Biraz yana dönünüz... Yandan görünüş daha berbat... Öbür tarafa dönünüz... O taraftan görünüş de fena...

Zeynep — (Mahcup ve dargın) İnsanın kaç sureti olur madam...

Madam — Pek çok... Bakışa göre... hanımefendi; ağzınızda sakız yahut şeker var mı?

Zeynep — (Hayretle) Hayır...

Madam — Avurtlarınızdan biri çökük biri inadına şişkin... Sonra başınızın şu tarafı da çarpık...

Zeynep — Daima sağıma yatarım... Galiba ondan...

Madam — Hanımefendi... Ben sizin yerinizde olsam bu işten vazgeçerdim, yüzünüze bir maske taksanız...

Zeynep — Madam biraz ileri gidiyorsunuz... Ben Epikür'e maskarası mıyım ayol!

Madam — Buldum madam buldum. Gayet iyi bir çare buldum... Size yirmi beş yaşında bir kız şekli vereceğim... Fakat bir şartla... Habeş olacaksınız... Güzel bir Habeş kadını...

Zeynep — Madam canımı sıkıyorsun?

Madam — Af edersiniz... Darılmam demiştiniz de... Şu halde sizi iyi bir muayeneden geçireyim... Evvela saçlara bakalım (Zeynep'in saçlarını karıştırarak) Aman hanımefendi bunlar ne fena şeyler...

Zeynep — Sen onları on sene evvel görseydin...

Madam — Belki, fakat şimdi hiçbir şeye yaramaz... Onları zift ile yolmak, yerine yenisini ekmek lâzım?

Zeynep — Aman madam benim başım tarla mı!

Madam — Başka çare yok madam... Biraz kumral saç tohumu ekeceğiz... Biraz zahmetli olur ama... Gelelim alınınıza... Alınınız da hesapsız buruşuklar vardır... Hem de böyle zekâyâ delâlet eden buruşuklar değil, araba tekerleği çivili kundura izi gibi karmakarışık şeyler... Kaşları, kirpikleri, saçları ziftle yolmak yeniden ekmek lâzım.

Zeynep — Aman madam, bu yolmak sözünü bırak, yapma fenalık geliyor...

Madam — Gözlere gelince... Onlar için mutlaka bir mana bulmak lâzım... Gayet hoş, gayet canlı bir şey düşününüz hanımefendi... Hatırınız için ne varsa onu...

Zeynep — Peki madam düşünüyorum... Oldu mu? bir şeye benzedi mi?

Madam — Yok hanımefendi... Olmuyor... Tatlı bir şey düşününüz dedim...

Zeynep — Madam tatlının birini değil sekiz on türlüünü birden düşünüyorum... Baklava, lokma, revani...

Madam — Nafile hanımefendi... Gözleri bir şeye benzetemeyeceğiz... En iyisi size çekik bir Çinli gözü yaparız...

Zeynep — Allah esirgesin...

Madam — Şimdi burnunuza geçelim... Burnunuz bir şeye benzetmek herhalde daha kolay olacak...

Zeynep — Niçin?

Madam — Niçin olacak hiçbir şeye benzemiyor da onun için... Yanaklarınızın ortasında şalgam gibi şekilsiz bir şey evvela onu doğrultmak lâzım...

Zeynep — Ay benim burnum çarpık mı?

Madam — Çarpık fakat siz bunun farkında olamıyorsunuz... Çünkü gözleriniz şaşı...

Zeynep — (Hayret ve korkuyla) Ay benim gözlerim de mi şaşı...

Madam — Maatteessüf öyle hanımefendi... Ameliyata evvela burun deliklerinizi tıkamakla başlamak lâzım...

Zeynep — O halde nasıl sümküreceğim?...

Madam — Ağzınız ne güne duruyor...

Zeynep — Üstüme iyilik sağlık...

Madam — Ağza gelince... Fırın deliği gibi bir şey... Ağzınızı bir şeye benzetmek için bir çok günler gülmemeniz, esnememeniz, söz söylememeniz, hülâsa ağzınızı açmamanız lâzım...

Zeynep — Madam ağzımı açmazsam nasıl bira içerim?

Madam — Burnunuz ne güne duruyor hanımefendi?

Zeynep — Aklım fikrim sana emanet Yarabbi... Ağzımdan sümkürmek, burnumla yemek yemek, aman gönlüm bulandı...

Madam — Ağız için olan tavsiyelerim bitmedi. Her gün on altı saat “Düdük, düdük, düdük” diye bağıracaksınız...

Zeynep — Madam beni tımarhâneye mi sokturacaksın?

Madam — Dudakların daralması, ağzın küçülmesi için bundan başka çare yok. Gelelim çeneye... Çenenizde üç tane katmer var... Bunların ikisi fazla... onları oğa oğa yerlerinden oynatmak; göğse indirmek lâzım...

Zeynep — Madam beni korkarım boğacaksınız?

Madam — Hiç merak etmeyin hanımefendi... Olsa olsa biraz canınız yanar... Şimdi hülâsa ediyorum hanımefendi... Saçlarınız Hintliye, gözleriniz, kaşlarınız Çinliye, renginiz Japonluya, ağzınız yamyamlara henzecek.

Zeynep — Aman madam beni Çarşamba karısına benzeteceksiniz desene...

Madam — Bilmem fakat herhalde hiç kimseye benzemeyeceğiniz muhakkak...
Artık Konya'da sizi parmakla gösterirler...

Zeynep — Parmakla göstermek değil kafese korlar da para ile gösterirler...
Madam para ile Allah esirgesin...

— Gelelim yapılacak ameliyatlara. Evvela kafanızı bir ütüden geçirmek lâzım.

Zeynep — (Dehşetten gözleri büyümüş) Aman deme madam?

Madam — Ta ki lüzumsuz tüyler düşsün, iri kemikler ufalansın, yumrular düzelsin... Sonra dişçi dişlerinizi sökecek, sonra başınız üç gün yağla dolu bir kovanın içine sokacağım... Ta ki etleriniz, kemikleriniz yumuşasın... Sonra yüzünüzdeki derileri çeke çeke davul derisi gereceğim. Fazla kalan kısımları zank ile tepenize yapıştıracağım. Burnunuzu bir kıskaçla sıkacağım. Dudaklarınızın arasına bir düdük yapıştıracağım. Düdükle dilinizden söz söyleyeceksiniz... Çökük avurdunuzu şişkin avurdunuza benzetmek için avurdunuza bir lastik top da sokacağım. Aman dikkat edin. Onu yutarsanız iş fena... Yanaklarınızın bir genç kadın yanağına benzemesi için her gece yatarken iki yanağınıza iki dilim kanlı sığır eti yapıştıracaksınız...

Zeynep — Aman madam fena oluyorum...

Madam — Sonra zank, bal mumu, sakız çimento filan gibi şeylerle daha başka türlü tamirat yapacağım... Bunlar bittikten sonra yüzünüze dokuz tabaka yağlı boya vuracağım... Bu boyayı üç gün benim fırınımda kuruttuktan sonra bir işkembeci bıçağıyla kazıyacağım...

Zeynep — Madam Allah rızası için bayılacağım.

Madam — Bu da bittikten sonra bir miktar barutu enfiye gibi çekeceksiniz...

Fital ile onu ateşleyeceğiz... Ta ki içerilere nüfuz etmiş boya, çimento filan gibi şeyler...

Zeynep — İrgatların taş patlatması gibi sen de beni mi patlatacaksın karı...
(Avaz avaz bağırarak) Efendi buraya gel... Ben vazgeçtim bu işten, gidiyoruz...

Ayet efendi — (Kahkahalarını zaptetmeye çalışarak) Yahu hanım... Ben bugün dönmem Konya'ya... Hani billahi evlenirim üstüne...

(Karı koca çekişe çekişe merdivenlerden inerler.)

SONUÇ

Türk edebiyatında *Çalılıkusu* yazarı olarak büyük üne kavuşan Reşat Nuri Güntekin, Türk romanına Anadolu'nun kapılarını açan, eserlerinde insana duyduğu inancı ve sevgiyi samimi üslûbuyla anlatan bir Türk yazardır.

Reşat Nuri Güntekin, çeşitli türlerde 100'e yakın eser vererek tek başına bir kitaplık meydana getiren velut bir yazardır. Eserlerinde "Reşat Nuri Güntekin Türkçesi" denilebilecek derecede kendine has, saf, temiz ve pürüzsüz bir dil kullanır.

Yayınladığı yedi hikâye kitabıyla hiç kuşkusuz Türk hikâyeciliğine katkıda bulunmuştur. Fakat yeni bir teknik getirme ya da bir edebî ekolün temsilcisi olma gibi Reşat Nuri Güntekin'in hikâyeciliğini ayırıcı bir özellikten bahsetmek mümkün değildir. Onu bütün eserlerinde bir leit-motif gibi tekrarlayageldiği insana duyduğu sevgi, hoşgörü, müsamaha, acıma hissi, şefkat gibi yüksek insanî duygular ve değerler açısından değerlendirmemiz gerekir.

Kötü insanın varlığına inanmayan Reşat Nuri Güntekin, daha az iyi insanın varlığından bahseder. O toplum dışına itilmiş, ahlâkça düşmüş insanlarda dahi gizli kalmış insanlık cevherini bulup, anlatmaya çalışır.

Hikâyelerinde günlük hayatımızda her an karşılaşılabileceğimiz, içimizden kahramanlar yaratır ve onları birer sevgi elçisi gibi donatarak bizlerle buluşturur. Hiçbir zaman yaralayan, kıran, bir üslûp değil, kucaklayan, saran içten bir üslûp kullanır. İnce ve kıvrak zekâsının bir ürünü olan mizahî yönü, eserlerinde kahkahalarla güldüren değil, bıyık altından tebessüm ettiren bir edayla tezahür eder.

Romanlarında kullandığı anlatım tekniklerinden tasvir, tahlil, gözlem, mektup, diyalog ve günlüğe hikâyelerinde de yer verir. Hikâyelerine zaman, mekân ve şahıs tasviri, özet, nakil bildiren sözcüklerle ve diyaloglarla başlar; hikâyelerini sonuç bildiren paragrafla, vak'ayı özetleyen bir özlü sözle ve bazen de bunlara ihtiyaç hissetmeksizin ani, şaşırtıcı bir sonla bitirir.

Birbiri içerisinde yer alan bir çerçeve ve iç vak'adan oluşan hikâyelerin yanında tek bir vak'adan oluşan hikâyeler de görülür. Bir çerçeve ve iç vak'adan oluşan hikâyelerinde çerçeve vak'anın statik tutulduğu, iç vak'anın ise dinamik bir yapıya sahip olduğu görülür.

Reşat Nuri Güntekin, anlatıcı tekniği bakımından yazar-anlatıcıya ağırlık verir. Diğer anlatıcı teknikleri olan kahraman-yazar, müşahit-yazar ile kahramanın ağzından vak'aların aktarımı ise yazar-anlatıcı kadar ağırlıklı değildir.

Aşk-evlilik, aşk-aldatma, fakirlik-zenginlik, karı-koca ve fert-toplum çatışmaları hikâyelerin vakalarını oluşturan temel çatışmalardır. Hayatın gerçekleri birer çatışma olarak hikâyelerde karşımıza çıkar.

Aşk, aile, çocuk ve ahlâk onun en çok işlediği konulardır. Özellikle nispetsiz evlilikler yaparak, çocukluk aşklarından ya da çevrelerinde kendilerine sevgi ve ilgi verebilecek insanlardan aşk dilenen kadınlar anlatılır. Bu kadınların aşka duydukları açlık yazar tarafından hoşgörüyü karşılır. Aşk ulvîdir ve hayatta bir kere de olsa tadılmalıdır.

Aile bütün halleriyle Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde kendisine yer bulur. Özellikle çocuklar Reşat Nuri Güntekin'in en önemli konusudur. Çocukların bütün ruh hallerini ince ayrıntılarına kadar hikâyelerinde işler.

Toplum hayatının bir yarısı olan, çalışmadan, alın teri dökmeden para kazanmak isteyen dolandırıcılar ve vurguncuların numaraları hikâyelerde anlatılan diğer konulardır. Romanlarında ağırlık verdiği sosyal konulara hikâyelerinde pek yer vermez. Yazar, sanki romanlarında işleyeceği konularla, hikâyelerinde işleyeceği konuları ayırmış gibidir.

Abdülhamit devrinden başlayarak kendi yaşadığı tarihe kadarki dönemi içine alan tarihi zaman, Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerindeki vak'a zamanını ifade eder. Bunun dışında aktüel zaman genellikle akşam ve gece; mevsim yaz ve bahar olarak alınır. Eserlerini gecenin ilerleyen saatlerinde yazan yazarın, zaman tercihini akşam ve geceden yana kullanmış olması manidardır.

Ülke sınırlarını aşmamakla beraber, çocukluğunun geçtiği Çanakkale, Bursa, İzmir şehirleri ve memuriyette bulunduğu İstanbul şehri hikâyelerinin hakim mekânıdır. Romanlarıyla Anadolu'nun kapılarını Türk romanına açan Reşat Nuri Güntekin, hikâyelerinde pek fazla Anadolu şehirlerini mekân olarak seçmez. Açık-geniş

mekânlardan çok kapalı-dar mekânlara yer verir. Bu mekân seçimini etkileyen en önemli sebep, hikâyelerin vak'alarıdır.

Hikâyelerindeki şahıs kadrosunun % 75'ini erkekler oluşturur. Kadınların sayısal olarak az olmasına rağmen, fonksiyonel olarak erkek kahramanlarla eşit olduğu görülür. Yaş olarak ise çocuklukla genç ve orta yaş insanına rastlanır. Meslekleri itibarıyla da öğretmenler, doktorlar ve askerler çoğunluktadır. Erkeklerde hakim tip hoppa ve çapkın tipi; kadınlarda ise aşk kadını tipidir.

Edebiyata küçük yaşta merak salan Reşat Nuri Güntekin, Doğu ve Batı'nın seçkin eserleriyle dimağını zenginleştirmiş, babasının kütüphanesi ve annesinin kitap okuma toplantıları onun edebiyat dünyasında kalıcı olacak dilini ve kültürünü mayalamıştır.

Hülâsa; Reşat Nuri Güntekin, eserlerinde Türk insanını bütün cepheleriyle anlatmış; sade, akıcı ve pürüzsüz Türkçesi ile bugün klâsiklerimiz arasında yerini almış bir yazarımızdır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, 2.b., Ankara 1991, 161 s.
- , **Refik, Halit, Karay**, Ankara, 1986, 150 s.
- , “Reşat Nuri Güntekin”, **Büyük Türk Klâsikleri**, C. 12, İstanbul 1992, s. 217-259.
- , **Yakup Kadri Karaosmanoğlu**, Ankara 1987, 178 s.
- AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatı'nın Ana Çizgileri**, 6.b., İstanbul 1994, 270 s.
- ANDI, M. Fatih, **Ara Nesil Şâiri Mehmed Celâl, Hayatı-Görüşleri-Şiirleri**, Alfa Yayınları, İstanbul 1995, 251s.
- ARGUNŞAH, Hülya, **Ömer Seyfettin, Bütün Eserleri, Hikâyeleri-1**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1999, 356 s.
- BANARLI, Nihat Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, 2. cilt, İstanbul 1987, s. 1214.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Gelişim Psikolojisi**, Binbaşı Yayınevi, 3.b., Ankara 1975, 237 s.
- BİRİNCİ, Necat, **Nâbizâde Nâzım**, Ankara 1987, 158 s.
- BORATAV, Pertev Naili, **Folklor ve Edebiyat**, C. I, Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş., İstanbul 1982, 467 s.
- BOURNEUR, Roland – QUELLET, Real, **Roman Dünyası ve İncelemesi** (çev. Hüseyin Gümüş), Ankara 1989, 235 s.
- ÇALIK, Ethem, **Edebî Mülakatlar**, Ötüken yayınları, İstanbul 1993, 369 s.
- ÇELİK, Hüseyin, “Güntekin, Reşat Nuri”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. 14, İstanbul 1996, s. 307 - 309.
- ÇETİŞLİ, İsmail, **Memduh Şevket Esendal -İnsan ve Eser-**, Kardelen Kitabevi, Isparta 1999, 372 s.
- DENİZ, Ümit, “Çocukluk Hatıraları”, **Milliyet Gazetesi**, 16. 01. 1955.
- Edebiyatçılarımız Konuşuyor**, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 35.
- EMİL, Birol, “Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Çocuk Problemi”, **Mehmet Kaplan'a Armağan**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1984, s. 92-100.
- , **Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Şahıslar Dünyası-I**, İstanbul 1984, 558 s.
- , **Reşat Nuri Güntekin**, İstanbul 1989, 226 s.
- , **Türk Kültür ve Edebiyatından Şahsiyetler**, Ankara, b.t. yok., 543 s.
- ENGİNÜN, İnci, **Halide Edip Adivar**, Ankara 1989, 269 s.

ENGİNÜN, İnci (Mustafa Kutlu ile birlikte) "Hikâye" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. IV, s. 225-230.

Emin, Nihat, **Müsâmeretnâme** (haz. M. İsmet Uzun), Tercüman 1001 Temel Eser, Tarihsiz, 291+ XII s.

FORSTER, E. M., **Roman Sanatı** (çev. Ünal Aytür), Adam yay., İstanbul 1985, 227 s.

GEZGİN, Hakkı Süha, **Edebî Portreler** (haz. Beşir Ayvazoğlu), İstanbul 1997, s. 392, s.

GÖÇGÜN, Önder, **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Ankara 1990, 266 s.

HAYBER, Abdülkadir, **Hailde Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri'nin Romanlarında Nesil Çatışması**, İstanbul 1993, 410 s.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk, **Halit Ziya Uşaklıgil**, MEB Yayını, İstanbul 1995, 159 s.

—————, **Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma**, Ankara 1982, 166 s.

İLERİ, Selim, "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", **Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı**, S. 286, 1 Temmuz 1975, s. 2-29.

—————, "Öykümüzde Bir Sevecenlik Fırtınası: Reşat Nuri Güntekin", **Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı**, S. 286, 1 Temmuz 1975, s. 75-84.

KABAKLI, Ahmet, **Türk Edebiyatı**, C. III, İstanbul 1997, s. 717-727.

KAPLAN, Mehmet, **Hikâye Tahlilleri**, 4.b., Dergâh Yayınları, İstanbul 1992, 416 s.

—————, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-2**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1994, 490s.

—————, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-3, Tıp Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s. 204.

—————, **Tevfik Fikret**, 3.b., Dergâh Yayınları, İstanbul 1993, 280s.

KERMAN, Zeynep, **Sami Paşazade Sezâi**, Ankara 1986, 147 s.

KERMAN, Zeynep (Sadık Kemal Tural ve M. Kayahan Özgül ile), **Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek**, Ankara 1987, 668 s.

LEKESİZ, Ömer, **Yeni Türk Edebiyatında Öykü-1**, İstanbul 1997, 499 s.

NACİ, Fethi, **100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1981.

ORTAÇ, Yusuf Ziya, **Bir Varmış, Bir Yokmuş, Portreler**, İstanbul 1963, 207 s.

ÖNERTOY, Olcay, **Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984, (İlgili sayfalar: 18-21, 217) 397s.

—————, **Reşat Nuri Güntekin**, Ankara 1983, 152 s.

—————, "Reşat Nuri Güntekin'in Yazınımızdaki Yeri", **Türk Dili**, S.360, Aralık 1981, s. 366- 370.

ÖZÖN, Mustafa Nihat, **Türkçede Roman** (bsk. haz. Alpay Kabacalı), İletişim Yayınları, 2.b., İstanbul 1985, 242 s.

PARLATIR, İsmail, "Cumhuriyet Döneminde Türk Hikâyeciliği", **Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı**, Ankara 1974. s. 89-98.

—————, **Recâizâde Mahmut Ekrem**, Ankara 1995, 320 s.

POYRAZ, Türkân - ALPEK, Muazzez, **Reşat Nuri Güntekin, Hayatı ve Eserlerinin Tam Listesi**, İstanbul 1937, 23s.

SAFA, Peyami, **Sanat, Edebiyat, Tenkit**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1990, 367 s.

—————, **Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1990, 264 s.

SINAR, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk**, İstanbul 1997, 237 s.

SİMAVİ, Sedat, "Reşat Nuri Bey", **İnci**, Nu. 2, Temmuz 1338, s. 8.

SOLOK, Cevdet Kudret, **Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman**, C. II, İst., 1970, s. 292.

STEVİCK, Philip, **Roman Teorisi** (çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 1988, 396 s.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, **Edebiyat Üzerine Makaleler** (haz. Zeynep Kerman), İstanbul 1992, 547 s.

—————, **19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 7.b., Çağlayan Basımevi, İstanbul 1988, 639 s.

TEKİN, Mehmet, **Roman Sanatı (Romanın Unsurları) 1**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001, 294 s.

TÖRENEK, Mehmet, **Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf**, İstanbul 1999, 603 s.

TURAL, Sadık Kemal, "II. Meşrutiyet Döneminde Türk Edebiyatı", **Türk Dünyası El Kitabı**, 3. cilt, 2.b., Ankara 1992, s. 495.

—————, "Hikâyenin Hikâyesini Anlatmak" **Zamanın Elinden Tutmak**, 2.b., Ecdâd Yay. Ankara 1991, s. 34 - 43.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 3, İstanbul 1979, s. 418-420.

UŞAKLIGİL, Halit Ziya, **Hikâye** (haz. Nur Gürani Arslan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, 151 s.

YAVUZ, Kemal, **Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri**, İstanbul 1976, 640s.

YÜCEBAŞ, Hilmi, **Bütün Cepheleriyle Reşat Nuri**, İstanbul 1957.

İNDEKS

*İndekse şahıs, eser, yer, dil, dergi ve gazete isimleri alınmış;
eser, dergi ve gazete isimleri italik dizilmiştir.*

A

Abdülhamit · 6, 62, 129
Adivar, Halide Edip · 10, 131
Afyon · 32, 47, 62
Ağustos Böceği · 17
Ahmet Faik · 17
Ahmet Mithat Efendi · 4, 5, 8 9
Ahmet Rasim · 8
Aile · 17
Akbaba · 17
Aktaş, Şerif · 10, 13, 62, 67, 71
Akyüz, Kenan · 26
Alcan, Felis · 13
Alpek, Muazzez · 13, 18, 132
Alyanakoğlu, C. Süleyman · 8, 9
Ana Yurt · 17
Anadolu · 6, 10, 11, 14, 21, 58, 69, 116, 117, 127, 129
Andı, M. Fatih · 6
Argunşah, Hülya · 9, 10, 130
Ashab-ı Kehfimiz · 10
Ateş Böceği · 17, 91
Ayda Bir · 17
Ayvazoğlu, Beşir · 14, 131

B

Banarlı, Nihat Sami · 13, 25, 130
Beyaz Lale · 10
Binbir Gece · 2, 3
Binbir Gündüz · 3
Bir Hatıra · 6
Birinci, Necat · 6, 130
Bir İzdivacın Tarih-i Muşakası · 7
Bir Muhtıranın Son Yaprakları · 7
Bir Serencam · 10
Birinci Dünya Savaşı · 62
Boccacio, Giovanni · 5
Boratav, Pertev Naili · 1
Bursa · 10, 14, 70, 102, 104, 111, 129
Büyük Mecmua · 17

C

Cemil Nimet · 16, 17
Cumhuriyet · 17

Ç

Çağlayanlar · 9
Çalık, Ethem · 66
Çalılıkusu · 16, 17, 18, 127
Çanakkale · 14, 15, 70, 129
Çelik, Hüseyin · 13, 17, 131
Çiğdem · 17, 88, 89, 90, 91, 127

D

Dağa Çıkan Kurt · 10
Darü'l Bedâyi · 17
Darü'l Fünûn · 14
Daude, Alphonse · 5
Décameron · 5
Deniz, Ümit · 13
Dersaadet · 17, 16
Devrim, İzzet Melih · 8, 9
Diken · 16, 17, 20, 24, 84, 91, 103, 111, 126

E

Edebî Mecmuâ · 17
Edebî Portreler · 14, 131
Edebiyat Üzerine Makaleler · 15, 132
Edebiyatçılarımız Konuşuyor · 13, 16, 131
Efruz Bey · 10
Emil, Birol · 13, 17, 25, 40, 52, 75
Emin Nihat · 5
Emre, İsmet · IV
Enginün, İnci · 1, 2, 10
Erzurum · 13
Eski Ahdap · V, 16, 19, 23, 24, 37, 56, 63, 73, 85, 86, 125

F

Farsça · 13

Fatma Âliye · 6, 13, 15
 Fecr-i Âti · 8, 9
 Flaubert, Gustave · 13
 Fransızca · 14, 21

G

Genç Kalemler · 16, 84
Gençlik ve Güzellik · V, 18, 23, 24, 37, 42, 47, 48, 63, 84, 85, 86, 115, 119, 125
 Gezgin, Hakkı Süha · 14, 131
 Göçgün, Önder · 8
Gurbet Hikâyeleri · 10
 Güleç, İsmail · 6
Gül ve Bülbül · 2
 Güneş · 17
 Gürpınar, Hüseyin Rahmi · 8, 131

H

Hafız · 13
Hâlâ Güzeli · 6
Harap Mabetler · 10
Harbelerin Çiçeği · 18, 19
Haristan ve Güllistan · 9
 Hasba · 6
 Hayat · 17
Hayat-ı Hakikiye Sahneleri · 7
Hayat-ı Muhayyel · 7
Hayrahad · 2
 Hayreddin Rüştü · 24
Her Güzelliğe Aşık · 9
Hürşit ile Ferruhsat · 2
 Huyugüzel, Ömer Faruk · 7, 131
Hüsrev ve Şirin · 2
Hüsün ve Aşk · 2
Hüsün ve Dil · 2
Hüzün ve Tebessüm · 9

İ

İçtihad · 17
 İleri, Selim · 9
İnci · 13, 15, 17, 20, 26, 84, 91, 92, 110, 126, 132
 İstanbul · 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 40, 47, 48, 52, 56, 58, 59, 66, 69, 70, 73, 75, 95, 103, 105, 111, 112, 113, 116, 117, 119, 120, 122, 125, 126, 129, 130, 131, 132, 133
 İzmir · 10, 14, 15, 70, 129
İzmir'den Bursa'ya · 10

K

Kabacalı, Alpay · 1, 4

Kaplan, Mehmet · 4, 6, 8, 46, 52, 131
Karabibik · 6
 Karaburgu, İpek Ülkü IV
 Karaburgu, Oğuzhan · IV
 Karaosmanoğlu, Y.Kadri · 10, 130, 131
 Karay, Refik Halit · 7, 10
Kelebek · 17, 24, 84, 88, 89, 90, 91, 125, 126, 127
Kelile ve Dimne · 2
 Kerman, Zeynep · 4, 5, 15, 132
Kırk Vezir · 2
 Konya · 47, 111, 114, 121, 124
 Kutlu, Mustafa · 1, 2
Küçük Şeyler · 5, 6, 7

L

Letâif-İ Rivâyât · 4
Leyla ile Mecnun · V, 2, 20, 23, 24, 29, 33, 37, 38, 63, 82, 85, 87
 Londra · 14

M

Maupassant, Guy De · 26, 37
 Mareşal Yaver Paşa (R.Nuri'nin annesinin babası) · 13
 Mehmet Ferit · 17
 Mehmet Rauf · 7, 16, 132
 Mehmet Vecihi · 8
Memleket · 9, 17
Memleket Hikâyeleri · 10
Mesnevi · 13
 Meşrutiyet · 26, 28, 62, 132
 Millî Edebiyat · 9, 10
 Millî Mücadele · 62
Milli Savaş Hikâyeleri · 10
 Milliyet · 13, 17, 130
 Montequieu · 13
Muhâyylât-ı Aziz Efendi · 4
 Muhit · 17
 Muhsin Bey · 6
 Müftüoğlu, Ahmet Hikmet · 9
 Münif Fehim · 17
Müsâmeretnâme · 5, 131

N

Nabizâde Nazım · 5, 6
 Nedim · 17, 84, 92, 126, 127
Niçin Aldatılmış · 7

O

Olağan İşler · V, 20, 23, 24, 29, 30, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 58, 66, 67, 85

Ortaç, Yusuf Ziya · 16, 131

Ö

Ömer Seyfettin · 7, 9, 10, 11, 130
 Öner toy, Olcay · 13
 Özgül, Metin Kayhan · 4
 Özön, Mustafa Nihat · 1, 2, 3, 4

P

Parlatır, İsmail · 6, 7
 Poyraz, Türkân · 13, 18

R

Rahmet · 10
 Recâizâde Mahmut Ekrem · 5, 6, 132
 Recm, Gençlik ve Güzellik · V, 18, 23, 24, 84, 85
 Renan · 13
 Roçild Bey · V, 18, 23, 24, 29, 75, 76, 84, 85, 87, 92, 111, 125, 126
 Rousseau, J.J · 13

S

Sâime · 6
 Saksağan · 17, 88, 89, 90, 91, 127,
 Sami Paşazâde Sezâi · 5, 6, 7, 9
 Sekizinci, İ. Ahmet Nuri · 17, 111
 Selimiye · 13
 Sermet Ferit · 17
 Servet-İ Fümûn · 6, 7, 8, 9, 10, 26
 Sevda · 6
 Simavi, Sedat · 13, 15, 26
 Sönmüş Yıldızlar · V, 19, 20, 23, 24, 28, 38, 40, 41, 43, 45, 50, 66, 68, 76, 80, 85, 87, 126

Ş

Şâir · 17, 84, 92, 107, 126, 127
 Şâir Nedim · 84, 126, 127

T

Taine, Hippolyte · 7, 13
 Tan · 17
 Tanpınar, Ahmet Hamdi · 2, 5, 14, 15, 132
 Tanrı Misafiri · V, 19, 23, 24, 35, 36, 37, 40, 63, 64, 67, 74, 85, 87, 125

Tanrıöver, H. Suphi · 16
 Tanzimat · III, 4, 6
 Temâşâ Memuası · 17, 84
 Tevfik Fikret · 6, 8
 Timsal-i Aşk · 8
 Törenek, Mehmet · 7
 Tural, Sadık Kemâl · 4, 26, 131, 132
 Tütinâme · 2, 3
 Türk Dili · 9, 17, 130, 131
 Türk Tiyatrosu Mecmuası · 17
 Türk Yurdu · 17, 84, 92
 Türkçe · 1, 2, 4, 9, 11, 13, 14, 15, 21, 26, 127, 129, 131

U

Udi · 7, 13
 Ukde · 8
 Ulus · 17, 18
 Uşaklıgil, Halit Ziya · 7, 9, 15, 26, 131, 132

Ü

Üsküdar · 13

V

Vakit · 17
 Vamık ile Azra · 2
 Varlık · 13, 16, 17, 130
 Voltaire · 13

Y

Yâdigârlarım · 6
 Yalçın, Hüseyin Cahit · 7, 131
 Yavuz, Kemal · 13
 Yedigün · 17
 Yeni İnci · 17, 84, 92, 110, 126
 Yeni Mecmua · 17
 Yeni Türk · 17
 Yesâri, Mahmut · 17
 Yıldız Böceği · 17, 68, 89, 90, 91
 Yusuf ve Züleyha · 2

Z

Zaman · 15, 16, 17
 Zavallı Kız · 6
 Zola, Emile · 8